

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

OTCOVSTVÍ A VNÍMÁNÍ ROLE OTCE V OKRAJOVÉ PRAŽSKÉ FARNOSTI

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Kuchař, Ph.D.

Autor práce: Bc. Marcela Krňávková

Studijní obor: Teologie služby

Ročník: Třetí

2015

Diplomová práce v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných teologickou fakultou

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce a to v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1989 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

25. března 2015

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Pavlu Kuchařovi, Ph.D. za obětavý přístup, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Děkuji doc. Michalovi Kaplánkovi, Th.D. za pomoc s vedením výzkumné části. Děkuji všem, se kterými jsem mohla práci konzultovat a za pomoc s přepisem rozhovorů. Děkuji svému tatínkovi a mamince za jejich společnou péči, lásku a pozornost při výchově.

OBSAH

ÚVOD	7
1 OTCOVSKÁ ROLE A JEJÍ VÝVOJ V NAŠÍ KULTUŘE.....	9
1.1 Antické otcovství.....	9
1.2 Otcovství ve Starém Zákoně	12
1.3 Otcovství v křesťanské antice	14
1.4 Otcovství ve středověku	16
1.5 Novověk a posun v pohledu na otcovství.....	19
1.5.1 Fenomén nového otcovství	20
1.5.2 Průmyslová revoluce.....	20
1.5.2.1 Rozdělení bydliště a pracoviště	21
1.5.2.2 Změna v pohledu na funkci rodiny.....	22
1.5.2.3 Adorace role matky ve vývoji dítěte.....	22
1.5.2.4 První světová válka.....	22
1.5.2.5 Stírání rozdílů mezi mužem a ženou	23
1.6 Hlavní faktory změn v modelu rodiny v 2. polovině 20. století.....	23
1.6.1 Krize otcovství.....	28
1.6.1.1 Změny fungování domácnosti	29
1.6.1.2 Problém s autoritou.....	29
1.6.1.3 Společenské problémy a poruchy ve vývoji u dětí	29
1.6.1.4 Neschopnost řešení konfliktů v partnerském vztahu.....	30
1.6.1.5 Potřeba mužského vzoru.....	30
1.6.1.6 Homosexuální rodiče.....	31
1.6.1.7 Problémy s výchovou dětí ve výhradní péči matky.....	31
1.6.1.8 Mocenská nerovnováha partnerů při výchově po rozvodu.....	33
2 ROLE OTCE V UČENÍ KATOLICKÉ CÍRKVE.....	35
2.1 Vývoj nauky o rodině a role otce v církvi.....	35
2.1.1 Předkoncilní pojetí manželství a rodiny	36
2.1.2 Pojetí manželství a rodiny po 2. vat.koncilu.....	38
2.1.2.1. Kodex kanonického práva a rodina	40
2.1.2.2 Současný pohled katolické církve na rodinu a roli otce v České republice	43
2.2 Charakteristické rysy otcovství v dokumentech papežů 19. a 20. století	45

2.2.1	Tradiční rysy otcovství	47
2.2.2	Nové rysy otcovství	48
2.3	Krise tradičního církevního modelu.....	50
2.3.1	Casti Connubii – zrcadlo krize tradičního církevního modelu ve společnosti na konci 20. let 20.století	51
2.3.2	Prohloubení krize v 60. letech 20. století.....	53
2.3.3	Dokument Rodina, manželství a fakticky existující soužití: současný pohled církve na rodinu a otcovství a sekulární vnímání současné rodiny v Evropě 54	
2.3.4	Zvýraznění významu otce	56
2.3.4.1	Vliv identifikace s otcem na spiritualitu.....	57
2.3.4.2	Nová naděje – nové otcovství.....	57
3	VNÍMÁNÍ OTCOVSKÉ ROLE V OKRAJOVÉ PRAŽSKÉ FARNOSTI – KVALITATIVNÍ VÝZKUM	59
3.1	Cíl výzkumu	59
3.2	Struktura výzkumu	59
3.2.1	Metoda výzkumu	59
3.2.2	Výzkumný vzorek	60
3.2.3	Příprava výzkumu	61
3.2.4	Sběr dat	62
3.2.5	Zpracování dat	63
3.3	Výsledky výzkumu	63
3.3.1	Výsledky obsahové analýzy na základě témat.....	64
3.3.2	Případová analýza	76
3.3.2.1	Erik	76
3.3.1.2	Radoslav	83
3.3.1.3	Štefan	86
3.4	Závěr – diskuze	90
3.4.1	Přístup otců ke vzdělání dětí a k jejich materiálnímu a finančnímu zabezpečení.....	91
3.4.1.1	Vzdělávání dětí.....	91
3.4.1.2	Materiální a finanční zabezpečení	92
3.4.2	Předávání poznatků o otcovské roli, způsob trávení volného času s dětmi, výchova, chápání a způsob předávání víry	92

3.4.2.1	Předávání poznatků o otcovské roli.....	92
3.4.2.2	Způsob trávení volného času s dětmi	93
3.4.2.3	Výchova.....	94
3.4.2.4	Chápání a způsob předávání víry.....	95
3.4.3	Zapojení otců v domácnosti a pomoc s péčí o děti	96
4	ZÁVĚR	97
	Seznam použitých zdrojů.....	98
	PŘÍLOHA – přepisy rozhovorů	103
	ABSTRAKT	104
	ABSTRACT.....	105

ÚVOD

„Naše pozornost věnovaná postavení muže v rodině vychází naopak z předpokladu jeho zvláštní a nezastupitelné odpovědnosti za fungování rodinné instituce, jež není o nic menší než odpovědnost ženy, i když nutně kvalitativně odlišná.“¹

Otec byl ještě v 19. století ztělesněním autority a moci. Zastupoval právně nejen své děti, ale i svou ženu. Byl jediným živitelem rodiny a pouze sám rozhodoval o svém dědici.²

Jak je tomu dnes? Současná otcovská role by mohla být vnímána jako krize otců, protože otcovství ztratilo svůj původní status. *„Podobně jako v ostatních zemích západoevropské kultury (Evropa, Severní Amerika, Austrálie) můžeme i v našich zeměpisných souřadnicích pozorovat již delší dobu určitou "krizi otcovství", "krizi rodiny" a "krizi instituce manželství“.³*

„Význam otce pro dítě, rodinu i společnost je u nás bohužel stále nedoceňován a někdy opomíjen....“⁴ Diplomovou prací jsem se pokusila toto důležité téma otevřít, popsat a obohatit z katolického pohledu věřících mužů na otcovství. Vzhledem k tomu, že studuji na Teologické fakultě, jsem věřící a pracuji v prostředí katolické církve, pokusila jsem se ve své diplomové práci nastínit současný pohled mužů na otcovství v jedné pražské farnosti. Zajímalo mně jaká je zkušenost mužů ve farnosti z okrajové části Prahy s jejich otcovstvím vzhledem k úkolům učení katolické církve.

V teoretické části práce jsem se zaměřila na roli otce a její vývoj v naší kultuře. Dále jsem se pokusila popsat roli otce v katolické církvi, jak ji předkládají církevní dokumenty a zkoumala jsem, jaké je rysy otcovství se v nich objevují. V závěru teoretické části jsem se pokoušela popsat, jak by současní otcové ve svých rodinách mohli aplikovat „nové otcovství“, které je spojené se změnou role otce v dnešní společnosti a také s aktivním přístupem žen v kvalifikovaných profesích a různých sférách veřejného života.

V praktické části diplomové práce jsem informace získané z církevních dokumentů porovnávala s pohledem katolických otců na otcovství a s tím jakým

¹ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina mýty a skutečnost*. Brno: NAKLADATELSTVÍ BLOK, 1990. ISBN 80-7029-018-8. s. 99.

² Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7330-136-1. s.41.

³ Srov. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*. Praha: VYŠEHRADEK, 2002. ISBN 80-7021-605-0. s. 199.

⁴ Tamtéž, s. 122.

způsobem svoji roli otce vnímají. Výzkum jsem prováděla v jedné okrajové pražské farnosti, kterou z důvodu zachování anonymity respondentů nebudu v diplomové práci uvádět. Kvalitativní výzkum a jednu z jeho metod – interpretativní fenomenologickou analýzu – jsem použila jako vhodný prostředek k získání popisu vnímání otcovství z pohledu katolických otců ve farnosti.

Práce nemá ambice být podrobným popisem tohoto specifického pohledu na otcovství, ale pouhým pootevřením dveří. Má být nastíněním vnímání otcovství v jedné římskokatolické pražské farnosti. Určitě by si tento celospolečenský fenomén, jako je role otce v současné rodině, zasloužil rozsáhlé a podrobné zpracování i v Římskokatolické církvi v České republice, ale takové ambice tato práce nemá.

Práce by mohla být zamyšlením, výzvou, pomocí a potěšením pro otce, kteří jsou nezastupitelní ve výchově dětí.

Informace k vypracování první kapitoly teoretické části diplomové práce jsem čerpala z několika knih sociologa Ivo Možného zaměřených na rodinu, dále z disertační práce R. Dudové s názvem *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, z knihy O. Matouška *Rodina jako vztahová síť*, z knihy E. Bakaláře *Průvodce otcovstvím*, z publikace *Revoluce v porozvodové péči* R. A. Warshaka, z publikace *Dívčí a chlapecká identita* P. Janošové. Ve druhé části zaměřenou na církevní problematiku jsem čerpala z encyklik papežů a církevních dokumentů jako jsou *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, *Kodex kanonického práva*, list k sociálním otázkám *Pokoj a dobro a Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*. Ve výzkumné části práce jsem použila informace z publikace *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy* a z knihy J. Hendla *Kvalitativní výzkum*.

1 OTCOVSKÁ ROLE A JEJÍ VÝVOJ V NAŠÍ KULTUŘE

Otec je rodičem mužského pohlaví, u kterého je rozlišena role⁵ biologická, sociální a právní. Otec, který dítě zplodí, má roli biologickou. Ten, který dítě vychovává a jako rodič se o ně dlouhodobě stará, má roli sociální. Takový, jemuž přináleží rodičovská práva, odpovědnost a povinnosti, má roli právní. Ve většině případů jsou v naší společnosti všechny tři role spojeny.⁶ Otcovská role je sociální rolí. Je souhrnem norem spojených se sociální pozicí otce,⁷ která se v naší kultuře přetvářela.

Naše společnost a kultura se řadí k současné euroamerické kultuře, která má společné kořeny a myšlenky ovlivněné antickou filosofií, římským právem, židovským náboženstvím a křesťanstvím. V tomto myšlenkovém rámci se vyvíjela a byla formována otcovská role, která byla dále ovlivněna v novověku osvícenstvím, průmyslovou revolucí, emancipací později socialismem, feminismem a v současnosti také genderovou ideologií.

1.1 Antické otcovství

Antická společnost v Řecku byla rodová. Skupina rodin tvořila rod, po mužské linii byli členové rodu příbuzní se stejným předkem, který byl celým rodem ctěn a jehož jméno nesli. V hierarchii rodu stál nejvýše král jako činitel politický a kultovní, ale ekonomické pravomoci nezastával. Naopak mu příslušela pravomoc soudní. Rozhodujícím činitelem v rodině byl muž – otec. Bylo to zvláště zřejmé například odděleným stolováním mužů a žen, kdy ženy směly sedět u stolů až poté, kdy skončilo jídlo. Zdůrazněním role mužů bylo i to, že jen oni mohli připravovat pokrmy z masa, zatímco ostatní jídlo vařily běžně ženy, které právě tak zastávaly všechny ostatní činnosti v domácnosti.⁸

Další nerovnost mužů a žen spočívala v tom, že muž mohl zcela legitimně mít služebné, s kterými měl sexuální styk. Jednalo se většinou o otrokyně. Děti z takového vztahu mohl muž uznat za své potomky, když jeho právoplatná manželka byla bezdětná, resp. neměla mužského potomka. Také manžela pro svou dceru vybíral otec z většího

⁵ *chování, které je pro jedince v určitém postavení či situaci vhodné, očekávané a žádoucí, případně je pro ně dána konkrétní společenská norma; HARTL, P. Stručný psychologický slovník. 1.vyd. Praha: Portál, 2004, s. 230.*

⁶ Srov. BAKALÁŘ, E. *Přívodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*, s. 190.

⁷ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008, s. 44.

⁸ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, s. 15.

množství uchazečů, rozhodující byla jejich kvalita, kterou otec dívky posuzoval.⁹ Nápadník, který byl otcem vybrán ke sňatku, ho obdaroval hodnotným zbožím nebo penězi. Dcera – nevěsta – obdržela od otce vybavení a cennosti pro novou rodinu. Pokud později muž ženu propustil, získala ona nazpět i toto věno. Na otci rovněž záviselo přijetí narozeného potomka. Pokud se mu pro nějaký zřetelný nedostatek či deformaci nelíbilo, bylo jeho právem takové dítě odmítnout. Začlenění nového přírůstku rodiny mělo dvě etapy. V první bylo dítě pátý den po narození začleněno do rodového společenství a za dalších pět dnů bylo označeno osobním křestním jménem.¹⁰

Rozčlenění větších společenských celků bylo ve starověkém Řecku následující: Městské státy – *Polis* – tvořily samostatné politické, vojenské, hospodářské a kulturní celky. V jednom *Polis* žilo nejvýše deset tisíc lidí. Z nich jen úzká skupina mužů požívala přízně svobody a práva. Těm také náležela právní moc konat důležitá jednání, společná rokování a přijímat závazná usnesení. Podstatnou část *Polis* však tvořili ženy, děti a otroci, všichni bez pravomocí. Nižší organizační uskupení byly kmeny – *Fyly*, kterých bylo v *Polis* deset. V hierarchické struktuře pak následovaly – *Demy*, jichž bylo v počátku státu sto a následovaly – *Rodiny* – spojené pokrevními pouty. Početně nejslabším uskupením byl – *Oikos*. Znamenalo to víc než jen otce, matku a děti. Nejdříve byl označením místa, kde rodina žila, ale postupně zahrnuje i veškeré domácí vybavení, i dobytek a služebnictvo konající otrockou práci a další svobodné členy domácnosti, kteří prodlévali pod jednou střechou. Pojem *Oikos* tedy označuje celou rodinu a veškeré hmotné zázemí rodiny včetně pozemků a otroků. Zajímavostí je to, že se tímto pojmem označovaly v mohutných budovách též místa pro stolování rodiny.¹¹ Pro existenci a řádný chod států bylo nezbytné, aby na jeho území žil stabilní počet těchto širokých rodinných společenstev. Aby byla zajištěna kontinuita rodu, bylo stanoveno, že nejstarší syn nastupuje v případě úmrtí otce na přednostní místo v rodině. Pokud zemřelý syna neměl, je dědicem otcova postavení pokrevně spřízněný muž anebo v některých případech i dcera zesnulého. Taková však potom byla vázána povinností provdat se za muže s jejím otcem spřízněným.¹²

V Řecku byl sňatek společenskou povinností. Ve Spartě byl za odmítání sňatku pro muže připravený trest. Ostatní *Polis* zahrnovali muže, kteří sňatek dlouho odmítali, neskrývaným pohrdáním. Pohnutkou ke svatbě nebylo citové souznění mezi mužem

⁹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 15.

¹⁰ Tamtéž, s. 16.

¹¹ Srov. Tamtéž, s. 16.

¹² Srov. Tamtéž, s. 16.

a ženou, nýbrž úkol muže zplodit syna, který by byl zárukou pokračování tradic rodu. Pokud muž tento úkol nenaplnil, nemohl – podle tehdejších představ – dojít po smrti věčného pokoje.¹³

Četnost a délka mužské přítomnosti v domácnosti je překvapivě nízká, podobné nevelká četnost tak byla charakteristická i pro rozhovory se zákonnou manželkou; dokonce se zachoval zákon, který muži ukládá, jak často je povinen se svojí ženou spát, aby bylo dostatečně postaráno o pokračování rodu. Nejčastějším ženichem byl muž asi třicetiletý. Za nevěstu byl sjednavatelem svatby její otec, muž si podmínky svého sňatku vyjednával sám, ovšem se závazným přihlédnutím k otcovým názorům.

Nerovnocenné postavení muže a ženy se projevovalo také v případě rozpadu manželství. Pokud byla žena nevěrná, mohl ji muž bez odkladu propustit. Kdyby to neudělal, mohl by být sám potrestán nebo se stát terčem veřejného posměchu. Naproti tomu žena se sama rozvést nemohla a to ani v případě, že jí muž byl nevěrný. Nejdříve musela předložit své argumenty k rozvodu státnímu činiteli k posouzení. Pokud bylo zjištěno bití a zlé, hrubé chování, pak tento úředník vyhlásil rozvod.¹⁴ To ovšem pro takovou ženu nebyla žádná výhra, neboť společnost takovými jako ona pohrdala.¹⁵

Zajímavá je rovněž role otce ve vztahu k jeho narozenému dítěti. To se totiž stávalo osobou s lidskými právy až tehdy, kdy ho otec pojmenoval. Symbolickým navázáním na tradici rodu byla praxe, že otec dával synovi jméno svého otce. Dokud se dítě nenarodilo, nemělo nárok na nic, ani na život. Potrat nebyl trestán. Ale právo na život dítěte měl ve svých rukou otec, takže, když on s potratem nesouhlasil, nesměla si ho jeho žena nechat udělat. Počet dětí v rodině se řešil odkládáním těch nadpočetných. K tomu účelu sloužily stanovené prostory, kde si tyto děti mohl kdokoliv vzít. Velké šance na přežití však neměly, pokud si je někdo nepřivlastnil. Takové dítě pak bylo vůči takovému vychovateli v postavení otroka. Rozhodnutí pána domu – *Kyria* – bylo směrodatné pro přijetí nebo zapuzení narozeného či osvojeného dítěte. Nikdo jiný než on nemohl děti zastupovat při soudním jednání nebo u dalších institucí *Polis*. Chlapci byli takto zastupováni do dospělosti a dívky než se provdaly.¹⁶

¹³ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 16.

¹⁴ Srov. Tamtéž, s.16

¹⁵ Srov. Tamtéž, s.17

¹⁶ Srov. Tamtéž, s.17

1.2 Otcovství ve Starém Zákoně

Starozákonní rodina byla patriarchální.¹⁷ Rodinu tvořilo několik společně žijících generací, dále svobodní, neženatí a neprovdané členové rodiny. K rodině se počítalo i služebnictvo a otroci, se kterými bylo v Izraeli zacházeno mnohem šetrněji než v okolních pohanských národech. Důvodem bylo ustanovení Levitiku.¹⁸

Rodina je jako nejmenší buňka izraelské společnosti, z níž se utvářejí větší celky jako rod, čeleď a kmen, který tvoří několik pokrevně spřízněných rodin. Otcovský dům sjednocuje všechny, kteří mají otce rodu společného. Uvnitř široké rodiny či rodu vzrůstá silné vědomí, že všichni patří k sobě a mají si pomáhat a navzájem se chránit. Otec jménem rodiny řeší veřejné věci i nároky a povinnosti, které se týkají členů rodiny ve vztahu k širší společnosti a není-li jiná možnost, jak hájit práva rodu, použije i sílu.¹⁹

Mohli bychom spíše než jen o otci, mluvit o hlavě rodu. Příkladem k tomu jsou na prvním místě SZ patriarchové: Abrahám, Izák, Ezau a Jákob-Izrael, ale dalších příkladů je jen v knihách Mojžíšových nespočet. Hlava židovské rodiny ve Starém zákoně požívala velké vážnosti, poslušnosti všech členů rodiny. Otec byl spojen s mnoha základními rozhodnutími a domácími náboženskými obřady důležitými pro celou rodinu, jako pronášení nejrůznějších požehnání během dne a před jídlem, slavení sabatu nebo sederové večeře na památku zázračného vyjití Izraele z Egypta. Rodina je tedy také místem, kde se koná kult Hospodinův a kněžské funkce zde koná otec.²⁰ Ten byl nositelem všech práv rodiny před celým rodem i před ostatními členy kmene a národa. On zastupoval rodinu při různých slavnostech anebo sporech. „Cti svého otce i svou matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“²¹ Je to první z příkazů Desatera, které slibuje odměnu. Kdo toto přikázání zachovává, je odměněn duchovními i pozemskými dobry, zatímco porušování příkazu vede ke škodám v životě rodiny i jednotlivce.²²

Úcta k otci, ale i k matce, je čtvrtým příkazem Desatera kodifikována. Desatero mělo pro Izraelity všeobecnou platnost jako základ smlouvy lidu s Hospodinem, Bohem Izraele. Čtvrté přikázání Desatera přikázání dává poznat řád lásky. Je Božím požadavkem, aby děti měli otce i matku v pořadí svých životních hodnot hned na prvním místě po úctě k Bohu samotnému. Důvod je prostý: otec a matka předávají svým

¹⁷ Srov. *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 869.

¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 870.

¹⁹ Srov. SKOBLÍK, J. *Poznámky ke křesťanské etice – pracovní text*, s. 113.

²⁰ Srov. Gen 21,4

²¹ Ex 20,12

²² Srov. *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 545. (dále jen KKC)

dětem život a tím spolupracují s Bohem na díle stvoření a opět jsou to rodiče, kdo jako první předávají svým dětem poznání Boha. I sám Hospodin je přirovnáván k otci, který své děti poučuje a vychovává.²³ Víru v Boha Izraele kladou svým dětem před oči jako první otec a matka, pomáhají jim žít podle zákona Božího a jsou s nimi při jejich prvních krůčcích naslouchání Bohu a plnění jeho vůle. Jejich úkol, jakožto rodičů, není tedy uskutečněn pouze tím, že děti přivedou na tento svět, nýbrž i tím, že je uvedou do společenství s Hospodinem.²⁴

Výchovná praxe u Izraelitů počítá s tím, že malé děti jsou nejprve ve výlučné výchově matky a teprve ve vyšším věku přebírá výchovu chlapců otec, aby je dovedl k dospělosti.²⁵ Zákon proto zapovídá mužům, aby si manželky vybírali z žen mimo okruh věřících v Hospodina.²⁶ Je to sám Bůh, kdo svěřuje dítě otci a matce a zavazuje je jeho výchovou, tak to také mají děti postupně poznávat. To zároveň vysvětluje, proč je neposlušnost otce či matky chápána jako vzdor vůči Bohu a tomu odpovídají i příslušné tresty.²⁷

Otec rodiny byl jako hlava celého rodu fyzicky, sociologicky, právně i nábožensky. Je oporou pro svoji rodinu, včetně jeho ženy. Pro starověk byla naprosto nepředstavitelná žena, která by byla soběstačná – nezávislá. V národech zemí Blízkého východu byla žena vždy něčím majetkem. Nejprve byla vlastnictvím svého otce a po svatbě majetkem manžela. To bylo také důvodem, proč žena nic nevlastnila, ani vlastnit nesměla, nemohla vypovídat a svědčit u soudu a byla jí odepřena také účast na veřejném životě.²⁸ Zvláštností platící v Izraeli byla skutečnost, že židem se dítě nestávalo s ohledem na otce, ale na to, kdo byla jeho matka. Pokud byla matka Izraelitka, bylo Izraelitou i její dítě. Ale přesto, teprve když dítě přijal otec, stávalo se toto dítě součástí národního společenství. V izraelské společnosti nebylo nikdy dovoleno přinášet Bohu Izraele lidské oběti. Týkalo se to především dětí. V praxi okolních pohanských národů byl totiž živý kult Molocha, kde bylo obětování malých dětí celkem běžné. V tomto ohledu se tedy postavení dítěte a ženy ve starověkém Izraeli odlišovalo od životní a náboženské praxe okolních národů.

Jedním z důležitých rozhodnutí otce bylo vybrat pro své děti vhodné životní partnery. Po dlouhých jednáních obou rodin bylo rozhodnuto, kolik dostane zapláceno

²³ Srov. Mdr 11,10

²⁴ Srov. KKC, s. 545.

²⁵ Srov. *Nový biblický slovník*, s. 870.

²⁶ Ex 34,16

²⁷ Srov. Sir 30,1-2

²⁸ Srov. *Nový biblický slovník*, s. 870.

otec nevěsty. Při svatbě pak mladý manžel přiváděl nevěstu do svého domu a ona se stala součástí jeho rodiny.²⁹ Muž mohl mít zákonné potomky s několika ženami a také otrokyněmi. Nejznámějším příkladem toho je rodina Jákoba-Izraele, který měl děti se dvěma ženami a dvěma jejich otrokyněmi. Právě podle jeho dvanácti synů se nazývaly jednotlivé kmeny Izraele už od východu z Egypta. Po smrti hlavy rodiny nastoupil do této funkce po svém otci nejstarší syn.³⁰ Každý prvorozený syn byl proto rodinou přijímán jako vzácný dar, který má udržovat společenství rodiny pevně semknuté a zajistit pokračování rodu.³¹ Také to je důvodem, který vysvětluje snahu o početné potomstvo, což se projevuje i polygamií, ke které občas docházelo.³² Totéž je vysvětlením institutu levirátního manželství, tedy situace, kdy si vdovu po svém bezdětném bratru bere další bratr, aby zajistil svému zesnulému bratru potomstvo.³³ Naproti tomu zůstat svobodným je v Izraeli něco výjimečného³⁴ a počítá se to za neštěstí a poskvrnu cti.³⁵ Mojžíšův zákon klade důraz a vychází vstříc manželství tím, že umožňuje právě ženatému muži, aby byl v případě války rok zproštěn povinnosti bránit svoji zem a těšil se svou ženou.³⁶

K úctě k otci vybízí své posluchače autor SZ knihy Sirachovec, když nabádá děti: Cti svého otce skutkem i slovem, aby na tebe přišlo jeho požehnání.³⁷ Ve slibu dlouhého věku člověka je obsažen i příslib, že památka rodu bude uchována.³⁸ Dokonce i nedokonalí nebo chybní a hříšní rodiče si zasluhují úctu, protože jsou to oni, kdo své děti přivedli k životu. Boží autorita očekává v rámci příkazu také pomoc a úctu i ke stárnoucím rodičům³⁹ a starost o ně, když „*Otci slábně rozum*“.⁴⁰

1.3 Otcovství v křesťanské antice

Otcem rodiny je nazýván ten, kdo má v domě právo vládnout i kdyby neměl syna: neboť takto je označena jeho osoba, ale i právo (římský právník Ulpian). Představa antického otcovství čerpala z římského práva a byla inspirována řeckou mytologií s jejími hrdiny a příběhy. Děti byly majetkem otce a ten rozhodoval o jejich existenci či

²⁹ Srov. *Nový biblický slovník*, s. 869.

³⁰ Srov. Gn 24,29

³¹ Srov. Gn 24,60

³² Srov. Gn 29,23

³³ Srov. Gn 29,23, Srov. *Nový biblický slovník*, s. 869.

³⁴ Srov. Jer 16,2

³⁵ Srov. Sdc 11,37

³⁶ Srov. Dt 20,7

³⁷ Sir 3,8

³⁸ Srov. SKOBLÍK, J. *Poznámky ke křesťanské etice – pracovní text*, s. 113., Srov. Jer 35,19

³⁹ Srov. Přís 23,22

⁴⁰ Srov. Sir 3,13

neexistenci. Syn byl legitimován, tím že ho otec k sobě pozvedl a tímto aktem mu zajistil lidská práva v antické společnosti.⁴¹

Veřejnost římského státu zcela akceptovala vzor antické rodiny Řecka, tedy rodinu, kde byl určující osobou otec. V římské zákoníku z doby založení Říma tzv. Dvanáct desek, stojí: Rodina je základní jednotkou společnosti. Způsob založení rodiny měl dvě různé formy: přísnou a volnou. Při první variantě se novomanželka po svatbě dostává do pravomoci manžela. V případě druhé varianty sňatku trvá i po svatbě rozhodující starost o takto vdanou dceru ze strany jejího otce.⁴²

S příchodem kritického období římské společnosti se objevuje též kritická situace tamějšího rodinného života. Znamky přicházející krize jsou zřetelné už dvě stě let předem v podobě změny uplatnění ženy ve společnosti. Ženy se začaly uplatňovat v nových profesích, do té doby výlučně mužských, ovšem s výjimkou profese právníka, advokáta nebo správce státního pokladu. To zakazoval příslušný paragraf římského zákoníku. Ženy tak pracovaly nejen jako porodní báby, kojné či švadleny jako dosud, ale též jako kadeřnice, písařky, sekretářky, vychovatelky, obchodnice, modistky a dokonce i lékařky.⁴³

Na počátku našeho letopočtu se v císařském Římě stále méně používají k zakládání rodiny tradiční způsoby. Důsledkem přísné formy uzavření sňatku se stávala už jen pouhá změna příslušnosti manželky k vyznání manžela a jeho domácnosti. Z rozhodnutí císaře Augusta vyplývá právní závaznost řady ustanovení, jejichž smyslem je upevnění po generace předávaného vzoru svazku muže, ženy a dětí. Tato nařízení se vztahovala např. na závazek synů patricijských rodů vstoupit do manželství. Ovšem výsledek císařovy iniciativy byl žalostný. Na počtu svateb se nic nezměnilo a podobně beze změny zůstává i reprodukce potomstva.⁴⁴

Pokud bychom hledali kořeny snahy žen zcela se vyrovnat mužům, směle bychom je mohli najít právě v této epoše „Věčného města“. Muži odpovídali na liberální choutky příslušnic něžného rodu nebývale drsně: ženám byly v takovém případě vyměřeny značné finanční tresty a pokud své chování nezměnily, byly přinuceny opustit Řím, neboť jen tak se zamezilo pohoršení, které vyvolaly. Z toho je zřetelně vidět, jak silně lpěli svobodní Římané na svých mužských privilegiích.⁴⁵

⁴¹ Srov. NOVÁK, T. *O otcovské roli Význam otce v rodině*. Praha: Grada Publishing, 2013, s. 18.

⁴² Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 17.

⁴³ Srov. Tamtéž, s. 17.

⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 18.

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 18.

Když porovnáme počty rozpadlých manželství ve starém Řecku a Římě, pak Řím s několikanásobnou převahou vede. Důvod je prostý: podle zákona nebyl rozvod v Římě nic složitého. Synové z urozených římských rodin si vybírali nevěsty podle toho, jaké společenské a politické uznání jim sňatek přinesl, navíc ani pak neměl zpravidla takový svazek dlouhé trvání a dětí v něm narozených bylo jako „po šafránu“.⁴⁶

1.4 Otcovství ve středověku

Středověk akceptoval formální vedoucí postavení otce v rodině. Povinností otce bylo zabezpečit obživu svých dětí. Jedním z jeho úkolů bylo domlouvání sňatků dětí.⁴⁷ V 11. století byla pevně svázána s legitimním otcovstvím také křesťanská instituce manželství. U všech dětí narozených v manželství se předpokládalo, že ženatý muž je jejich otcem. Nesl za své potomky odpovědnost a měl nad nimi moc i v případech, kdy je vychovávala pouze jejich matka. Neženatý otec žádná práva nad dětmi neměl, protože za ně nepřebíral odpovědnost. Církev se obávala, že kdyby muži byli zodpovědní i za nemanželské děti, podporovalo by to ženy v jejich nemorálním chování.⁴⁸

Učení pocházející od Krista se na rodinu dívá zdánlivě dvěma rozdílnými, ale v zásadě se doplňujícími pohledy:

1. Autorem a Pánem nebe i země je Hospodin a jeho dílo ho těší. Zde má i vztah mezi mužem a ženou svůj počátek a manželství pevný základ. Také rodinné společenství je dobré, protože „vychází z Božích rukou“.

2. Naproti tomu Kristus žádá své učedníky, aby „opustili všechno a šli za ním“. Mají si vytvořit odstup od svých příbuzných včetně ženy. V Kristu přicházející nebeské království má pro ně být důležitější než vlastní rodina.⁴⁹

Křesťanské manželství bylo základním kamenem hierarchizované společnosti na jejímž vrcholu je otec všech otců – Bůh Otec, kterého reprezentovali další nižší otcové. Na vrcholu společenské pyramidy se nacházel panovník, který byl otcem svého národa, dále šlechtici a kněží jako otcové svých komunit. V základu pyramidy se nacházeli hlavy domácností. Byli to muži, kteří představovali otce pro své děti, ale i pro své sluhy a učedníky. Toto uspořádání společnosti status otců zvyšovalo a zároveň stanovovalo

⁴⁶ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 18.

⁴⁷ Srov. NOVÁK, T. *O otcovské roli Význam otce v rodině*, s. 18.

⁴⁸ Srov. BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství Jak se stát moderním otcem*. Brno: JOTA, 2004, s. 16.

⁴⁹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 19.

hranice jejich chování. Měli být „proroky a kněžími“ svých blízkých, které vedou k poznání a uctívání Boha a současně měli zastávat obrazně řečeno povinnosti krále a udržovat poslušnost, řád a poddanost.⁵⁰

Církevní tradice od počátku vymezuje i vzájemné postoje jednotlivých členů rodiny: „Muži, milujte své ženy tak, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem.“⁵¹ „Ženy, podřizujte se v poddanosti Kristu svým mužům jako Pánu...“⁵² „Děti, poslouchejte své rodiče, protože je to spravedlivé před Bohem“⁵³, „Otcové, nedrážděte své děti ke vzdoru“.⁵⁴

Smyslem křesťanské rodiny je tedy dorůstat do plnosti Krista. To znamená žít v jeho duchu, podle jeho příkladu a naučení. Projevuje se ochotou ke službě navzájem a tím, že jeden člen rodiny má druhého a ostatní v úctě. Manželé mají podle křesťanské nauky především spolupracovat s Bohem na probouzení nového života, mají předat život novým generacím. V Evropě byl tento náboženský směr života nosnou myšlenkou epochy od šestého do patnáctého století. Byly zde samozřejmě i jiné vlivné faktory, které rozhodovaly o tom jak se středověká rodina bude utvářet a jak bude probíhat její vnitřní život.⁵⁵

1. Podstatná část lidí bydlí a pracuje v těsném sepětí s přírodou, žije ve vesnicích a obdělává pole, louky a lesy. Úroda nebo neúroda, déšť nebo sucho, hojnost nebo hlad jsou dány rozmary přírody a stabilitou počasí v dané zeměpisné šířce.
2. Mnoho nemocí, zvláště infekčních, může v krátkém čase zdecimovat celé kraje. Během morových ran po třicetileté válce poklesl počet lidí v Evropě na jednu třetinu původního počtu.
3. Ve východní, jihovýchodní a jižní Evropě se v různě dlouhých intervalech objevují nepřátelské hordy, například turecká vojska, Tataři nebo islámští Arabové.
4. Lidé se dožívali mnohem nižšího věku než dnes, v průměru necelých čtyřiceti let.⁵⁶

V takovýchto nelítostných podmínkách nebylo v moci rodičů postarat se kvalitně o všechny děti, které z manželství vzešly. Proto byly děti, které byly nad únosnou míru možností rodiny, zvláště nevyvinuté nebo postižené, odloženy. Nejčastěji byly samozřejmě postiženy nejméně majetné rodiny. Tato praxe se kromě řecké kultury

⁵⁰ Srov. BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství: Jak se stát moderním otcem*, s. 16.

⁵¹ Ef, 5,25-26

⁵² Ef 5,21-22

⁵³ Ef 6,1

⁵⁴ Ef 6,2, Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 19.

⁵⁵ Srov. Tamtéž, s. 18.

⁵⁶ Srov. Tamtéž, s. 18.

vyskytovala i u kmenů slovanských a můžeme se s tímto jevem setkávat až do začátku novověku. Zabíjení nenarozených dětí nebylo bohužel ani v této době žádnou zvláštností. Můžeme se tak domnívat na základě periodicky zaznívajících kritických deklarací prelátů a biskupů, kteří napomínají křesťany a volají po úctě k životu – včetně jeho nenarozené nebo přestárlé podoby. Jisté je, že se v první řadě obrací na otce rodin, protože jsou to právě oni, kdo určují ekonomické, společenské a náboženské směřování své rodiny s celou domácností.⁵⁷

Práce na polích, starost o domácí zvířata a rozvíjení nejrůznějších prací v dílnách, tj. všechny hospodářské činnosti, které se v této epoše vyskytují, jsou největší měrou zajišťovány právě venkovskými rodinami. Tato okolnost je proto rozhodující i při zakládání nových rodin, resp. výběru vhodného partnera. Rozhodujícím faktorem je příslušnost k dané společenské a hospodářské vrstvě obyvatelstva. O dovolení uzavřít sňatek bylo tak potřeba požádat jak světské, tak církevní představitele.⁵⁸

Jak byla středověká rodina rozsáhlá? Obvykle žili pod jednou střechou rodiny děda, otec a syn, spolu se svobodnými členy rodin. Také pomocníci a učni pracující v dílně mistra patří k jeho rodině a společně s ní bydlí, i tehdy, když se nejedná o příbuzné členy. Toto velké uskupení bylo základní jistotou i dynamickým prvkem celého společenství širších rodin. Tato situace se nejčastěji vyskytovala právě v zemědělských sídlech na venkově. Naproti tomu v nově se utvářejících městech je většina rodin tvořena menším počtem generací žijících společně a menším počtem dětí. Široké rodiny se objevují ve městech jen vzácně a to jen u majetných obyvatel. Stále víc přibývá rodin pouze dvougeneračních, až nakonec bydlí starší a střední generace zcela odděleně. Ale právě opačně se vyvíjí situace u rodin majetných, které, v rámci snahy držet pohromadě rodinné jmění, drží mnohem více pohromadě, navzájem spojeni více i ekonomickými vazbami. Ve městě proto dochází k posunutí věku manželů směrem výš podle toho, kdy se muž stal hospodářsky a finančně nezávislým. I tomto ohledu šel vývoj na vesnici jiným směrem. Zde bylo třeba, aby pro práci bylo co nejvíce rukou, a proto býval věk ženichů v porovnání s městskými svatbami velmi nízký.⁵⁹

Ale ať už se díváme na venkov nebo do města, zjišťujeme, že příslušnost k široké rodině, ať už svým původem nebo sňatkem či společnou prací, je nejsilnějším

⁵⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 18.

⁵⁸ Srov. Tamtéž, s. 18.

⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 20.

pojítkem mezi lokálním obyvatelstvem. V tomto ohledu se tato epocha neliší od dob předchozích. Změna však nastane později s příchodem průmyslové společnosti.⁶⁰

Rysy rodiny ve středověku jsou v mnoha ohledech poplatné stylu rodin v antice. Také zde je rozhodující postavou v rodině muž, resp. otec rodiny a manželka ho má poslouchat. Pokračuje výrazný rozdíl mezi rolí muže a ženy, trvá malá nebo žádná citlivost k nejslabším členům společnosti – dětem v prenatálním či nízkém věku. Také ve středověku je rodinné společenství výrazně určováno vztahem k rodinnému majetku, ať už se jedná o budovu nebo o podnikatelské zázemí. Tří, dvou nebo jednogenerační široké společenství blízkých osob, postavené na vzájemném příbuzenství nebo společné práci, je základním prvkem pro společnost vesnice nebo města. V této základní buňce se odehrávají také všechny základní procesy tvorby nových ekonomických hodnot a vzdělávání budoucích generací.⁶¹

1.5 Novověk a posun v pohledu na otcovství

Období novověku je v této práci chápáno jako časový úsek od počátku 16. století do 2. poloviny 20. století. Novověk byl pro dějiny Evropy dobou obrovských změn ve sféře společenské, kulturní i ekonomické. Byl přechodem od středověkého způsobu hospodaření a výroby ke kapitalistickému. Docházelo k postupnému zániku středověkého absolutismu⁶² a k rozvoji svobodné společnosti, která souvisela se vznikem a rozvojem parlamentarismu,⁶³ ústavnosti a osobní svobody jednotlivců. Ve společnosti se výrazně zvyšoval ekonomický růst, životní úroveň, obecné vzdělání i kultura.

S myšlenkovými směry humanismu⁶⁴ a liberalismu,⁶⁵ které byly spojené s osvícenstvím⁶⁶ a vycházely z křesťanství, se objevovaly názory, jak by muž, žena a rodina měli fungovat v novém společenském uspořádání. Stále více se rozevíraly nůžky mezi církví, s jejími požadavky na křesťanské manželství a společností, s jejími požadavky na rozvolnění manželského svazku. Společnosti, která se chtěla osvobodit od sevření církevních příkazů a dát volnost svému lidství, ve kterém hledala pravé štěstí.

⁶⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 20.

⁶¹ Srov. Tamtéž, s. 21.

⁶² Forma vlády v jejímž čele stojí panovník. Je charakterizována hospodářským a politickým centralismem. Používá se pro pojmenování období trvajících do 2. pol. 17. století.

⁶³ Politický systém, kde je vláda odpovědná parlamentu. Parlament jí může kdykoli odvolat.

⁶⁴ Myšlenkové směry či postoje, které jsou zaměřené na člověka nebo lidstvo.

⁶⁵ Ideologický a filozofický směr, který prosazuje svobodu. Má původ v evropském osvícenství.

⁶⁶ Životní postoj a filozofický směr v 18. století. Hlavní důraz kladl na rozum.

Je zajímavé sledovat vývoj postavy Ježíšova adoptivního otce Josefa zachycené v uměleckých dílech. Vypovídá o tom, co u světských otců bylo uznáváno za správné a vhodné. Josef byl ztělesněním praktické otcovské lásky. Na dochovaných ilustracích z 15. století bývá zobrazován jako laskavý pečovatel o domácnost, jak přebaluje svého malého synka Ježíše, anebo jak ho krmí z misky mlékem. V 17. století přestává být péče o syna Josefovou výsadou, ale občas bývá ještě vyobrazen, jak v náruči chová dítě a něžně se dotýká jeho obličeje. Většina zpodobnění této doby ho převážně vykresluje jako ochránce jeho ženy Marie a jako pracujícího muže, který se snaží uživit svoji rodinu. V 18. století je z Josefa pobožný přemýšlivý muž, který sám studuje anebo se modlí a přestává být tím, kdo se stará o domácnost a rodinu.⁶⁷

1.5.1 Fenomén nového otcovství

Ve společnosti v 18. století zapouští kořeny sekularizace⁶⁸ a republikánství.⁶⁹ Sílí snahy o prosazení nové společnosti, která se obejde bez náboženského přesahu a bez monarchistického⁷⁰ systému vlády. Republika je novým ideálem státního zřízení. Otcovství se začíná otřásat v základech. Otec je desakralizován,⁷¹ ale zachovává si monopolní postavení hlavy rodiny. S popřením existence Boha, je zároveň popřena i autorita otce, která z existence Boha Otce vycházela a byla na ní systematicky budována. Co tedy otcí dává jeho autoritu pokud žádný Bůh není? Začíná vznikat fenomén nového otcovství, muž je hlavou rodiny ne jako boží nástupce, ale pro svou neochvějnou mužskou racionalitu. Tento nový trend v pohledu na roli otce ve výchově popisuje filozof J. R. Rousseau ve svém románu *Emile*. Nového otce popisuje jako vyrovnaného a rozumného muže, který věří ve vrozenou dobrotu dětí. Typický postrousseauovský obraz rodiny je sedící submisivní matka a stojící dominantní otec, který k sobě zvedá dítě a tak potvrzuje své otcovství.⁷²

1.5.2 Průmyslová revoluce

V tradičním pojetí byla role muže a otce přesně vymezena, měl svá práva a povinnosti, totéž platilo o roli ženské a mateřské. Muž i žena přijímali společenské nároky po předcích, které se téměř neměnily. To vše usnadňovalo jejich vzájemné soužití, rodinný

⁶⁷ Srov. BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství: Jak se stát moderním otcem*, s. 16.

⁶⁸ zesvětštění společnosti, potlačení vlivu náboženství

⁶⁹ Ideologie, která se snaží prosadit republiku jako nejvhodnější formu vlády.

⁷⁰ panovnického

⁷¹ odposvátněn; stát se světským; zbaven náboženského obsahu

⁷² Srov. BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství Jak se stát moderním otcem*, s. 17.

a společenský život. Jejich role byly komplementární a tudíž jsou do velké míry vzájemně nepostradatelné.

Velké společenské změny v 18. století, které sebou přinesla průmyslová revoluce, ovlivňovaly tradiční roli muže a ženy.⁷³ Práce, která byla pokládána za typicky mužskou, začínala být vhodná i pro ženu. Docházelo k porušení komplementární role ženy a muže a k větší variabilitě jejich rolí, tedy i role otce a matky, které se musely změnám, nejen na trhu práce, přizpůsobovat. Rodová identita⁷⁴ se jako problém začala vyskytovat ve spojitosti s individualizací. Spolu s větší možností svobody a s ní spojené volby, člověk více vnímal svoji hodnotu nezávisle na své úspěšnosti ve společnosti.⁷⁵

Vlivem průmyslové revoluce dochází k radikální změně struktury rodinného života.

1.5.2.1 Rozdělení bydliště a pracoviště

Muži z vesnic odchází do měst za prací. Otcové tráví mnohem více času v zaměstnání mimo domov. Už s dětmi nepracují v hospodářství a ony už neslouží jako pomocníci při pracích na poli. Odcházejí s otci do měst, kde jsou pracovní místa, ale drahé bydlení. Z tohoto důvodu klesá ekonomická hodnota dětí, přestože rodině přispívali mzdou vydělanou prací v továrnách i dolech. Pracovali dokonce už pětileté děti. Na začátku 20. století byla práce malých dětí zakázána a starších upravena zvláštním zákonem. Z dětí se stali finanční závazky a tak je muži v případě rozpadu manželství ponechávali v péči svým bývalým manželkám. Počátkem roku 1900 poprvé soudy po otci vyžadovaly finanční podporu dětí, o které se po rozvodu starala jejich matka.⁷⁶ Otcovská práva nad dětmi jsou ve srovnáním s předchozími obdobími omezována. Otcové už nemají právo oficiálně svého potomka vydědit a znevýhodňovat ho v rámci pořadí narození a pohlaví.⁷⁷

Zásadní změnu, kterou průmyslová revoluce přinesla na poli práce, bylo rozdělení pracoviště a bydliště. To už netvořilo jednotu jako dříve, kdy otec bydlel a pracoval doma. Ženy nemohly být spolupracovnice manžela na obživě rodiny, tak

⁷³ Srov. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 13.

⁷⁴ *Vnitřní prožívání příslušnosti k vlastnímu pohlaví a k rodové roli*. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*, s. 14.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 14.

⁷⁶ Srov. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996, s. 26.

⁷⁷ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 41.

jako na tradiční zemědělské usedlosti,⁷⁸ ale byly nuceny poskytovat servis mužově pracovní síle. Většina žen se tak stala závislými na zaměstnání svého muže.⁷⁹

1.5.2.2 Změna v pohledu na funkci rodiny

Změnil se pohled společnosti na rodinu, která dříve chápala rodinu jako místo, kde se děti připravují na svoji účast ve společnosti a nově na ní pohlížela jako na místo, kde je o děti pečováno a jsou ochráněny proti nebezpečím vnějšího světa. Vznikalo a upevňovalo se rozdělení rolí rodičů na matku jako pečovatelku a strážkyni rodinného krbu a otce jako živitele rodiny a představitele autority.⁸⁰ Otec je předavatelem společenských norem a matka předává – zvláště svým dcerám – podřízené postavení a dovednosti v domácnosti.⁸¹

1.5.2.3 Adorace role matky ve vývoji dítěte

Změny v rodinném životě od konce 18. století do 30. let 20. století jsou v západní Evropě označovány jako období prvního demografického přechodu (tranzice). Toto období je charakterizováno poklesem kojenecké úmrtnosti a poklesem plodnosti. Dochází k regulaci porodnosti tím, že starší matky dávají přednost menšímu počtu dětí kvůli zajištění kvalitnější péče o potomky. Koncem 19. století vzniká období mateřského mýtu, který zbožšťuje mateřskou roli ženy a otcovskou roli odsouvá do pozadí. Primární význam je přisuzován mateřské roli ve zdravém vývoji dítěte. Při manželské rozluce začíná být více upřednostňována matka ve svěřování dětí do její péče. Zpočátku to bylo pouze v období kojení, později jí byly svěřovány děti až do 7 let a to z důvodu její potřeby pro výchovu. Po uplynutí této doby se svěřovaly do péče otci.⁸²

1.5.2.4 První světová válka

Těžkou ranou pro otcovskou autoritu byla první světová válka. Ženy musely převzít mnoho z otcovských povinností. Muži byli na frontě a nezletilí synové se stávali hlavou rodiny. Doma se na hodně tátů z různých důvodů zapomnělo. Dlouho po konci války se

⁷⁸ Srov. GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 142.

⁷⁹ Srov. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002, s. 151.

⁸⁰ Srov. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 26.

⁸¹ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 41.

⁸² Srov. Tamtéž, s. 58.

vraceli legionáři zpět domů, často ve zbědovaném stavu: špinaví, hladoví, mnohdy tělesně a psychicky zbědovaní. Není divu, že doma nikomu neimponovali.⁸³

1.5.2.5 Stírání rozdílů mezi mužem a ženou

S nástupem humanismu, který navazuje na myšlenky, které „*zdůrazňovaly univerzální vlastnosti, práva a potřeby každého člověka bez rozdílu, tedy i bez rozdílu mezi mužem a ženou*“⁸⁴, se začíná v 18. století objevovat tendence v rámci úvah o spravedlivém uspořádání světa, tyto rozdíly považovat za nepodstatné. Místo vzájemného doplňování rolí muže a ženy, je zde předpoklad vzájemného zastoupení. Kapitalismus přináší zásadní zlom v tomto ohledu.⁸⁵ Každý dělník je v pracovním procesu nahraditelný a zaměnitelný, není zde brán zřetel na jeho osobní charakteristiky nebo rodovou příslušnost. Dělnická třída není rodově specifikována, není tedy ani mužského či ženského rodu, ale je pouze okrajově sexuálně dělena na proletáře dvou pohlaví. Fungování moderní průmyslové společnosti bylo založeno na předpokladu, že muž i žena jsou stejně způsobilí pro tutéž práci, mají stejné potřeby, shodně vnímají a vyhodnocují realitu. Tento pohled měl zásadní vliv na změnu světa, protože prostředí, které bylo výhradně doménou žen nebo mužů se otevřelo oběma pohlavím: pracovní trh ženám – matkám, mužům – otcům porodnice a kuchyně včetně starosti a péče o rodinný krb.⁸⁶

Konec čtyřicátých let dvacátého století přináší podstatnou změnu a to: že otec přestává být zvýhodněný soudem, pokud si přeje pečovat o své dítě po rozvodu. Možností jak změnit rozhodnutí soudu byl závazek lepších podmínek pro výchovu nového socialistického člověka.⁸⁷

1.6 Hlavní faktory změn v modelu rodiny v 2. polovině 20. století

Stát sehrál hlavní roli v omezení otcovské moci. Od 19. století docházelo v evropských zemích k rozrůstání státního zásahu do oblastí, o kterých dříve rozhodoval jen otec jako bylo vzdělání a výchova dětí. Od konce 19. století a v první polovině 20. století se ve společnosti začíná rozšiřovat akceptování ideálu manželství založeného na vzájemné

⁸³ Srov. NOVÁK, T. *O otcovské roli Význam otce v rodině*, s. 21.

⁸⁴ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina mýty a skutečnost*, s. 102.

⁸⁵ Srov. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskali*, s. 13.

⁸⁶ Srov. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina mýty a skutečnost*, s. 102-103.

⁸⁷ Srov. NOVÁK, T. *O otcovské roli Význam otce v rodině*, s. 23.

lásce manželů, což vede k destabilizaci rodiny.⁸⁸ Druhá polovina 20. století se vyznačuje zásadními změnami v modelu rodiny, které u nás byly ovlivněny: socialismem, feminismem, zavedením antikoncepce a genderovou ideologií.

F. Singly v knize *Sociologie současné rodiny* popisuje a shrnuje změny v rodině v 60. letech minulého století do šesti bodů:

1. počet sňatků se snížil a zvýšil se počet *nesezdaných* párů
2. narostl *počet rozvodů a rozchodů*;
3. vzrostl počet *neúplných rodin s jedním rodičem – domácností s jedním rodičem a jedním nebo více dětmi; rodin nově složených nebo obnovených* – domácnost tvoří pár, z něhož alespoň jeden člen má za sebou manželství a *stará se o jedno z vlastních dětí z prvního manželství*.
4. snížil se *počet porodů*,
5. vzrostl počet *mimomanželských porodů*,
6. vzrostla zaměstnanost žen, většinou matek a dále *i párů, kde jsou oba manželé zaměstnáni*.⁸⁹

Zásahy státní moci – socialismus

Od konce 40. let 20. století jsou v bývalém Československu postupně přijaty zákony, které zrovnoprávňují postavení otce a matky v rodině a chrání matky před otci, kteří rezignovali na své rodičovské povinnosti.⁹⁰ Do roku 1948 bylo právem muže jako hlavy rodiny řídit domácnost a jeho povinností bylo manželku slušně živit a zastupovat ji ve všech případech. Ústavou v roce 1948, která prohlásila rovné postavení žen a mužů v rodině i ve společnosti, byla mužova nadřazenost v rodině zrušena. Také došlo k zrušení institutu otcovské moci. Stává se z ní společná rodičovská moc: otce i matky, která určuje stejná práva a povinnosti rodičů při výchově dětí i přesto, že nejsou manželé. Místo rozluky byl zaveden rozvod.⁹¹ Po roce 1948 platil zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném,⁹² který:

- upravoval manželství a rodinu z ABGB⁹³

⁸⁸ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 41.

⁸⁹ Všechny předchozí citace jsou ze SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-249-1. s.87.

⁹⁰ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 42.

⁹¹ Srov. Tamtéž, s. 52.

⁹² Zákon č. 265/1949 Sb. Národního shromáždění o právu rodinném, vydaný 7.12.1949

⁹³ Všeobecný zákoník občanský (německy *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*, zkratka ABGB)

- zavedl obligatorní civilní sňatek (před národním výborem)
- zrušil patriarchální moc a nahradil ji mocí rodičovskou (oba rodiče měli při výchově stejná práva)
- zrušil moc manžela nad manželkou
- zavedl majetkové společenství manželů (souhrn majetku za dobu manželství)
- zrovnoprávnil postavení manželů při rozhodování o výchově, majetku
- zreformoval proces osvojení
- zrovnoprávnil nemanželské děti⁹⁴

Socialismus pomohl všechny tyto změny realizovat dříve než většina zemí západní Evropy. Zákon o rodině byl rozsáhle novelizován až v roce 1963. Pojem rodičovská moc byl změněn na práva a povinnosti rodičů.⁹⁵

Koncem padesátých let dvacátého století se pro ženy stává budování profesní kariéry stejně podstatné jako pro muže, proto masově opouští domácnosti. Na mateřství už není nahlíženo jako na celoživotní úděl ženy, ale díky prodlužující se délce lidského života, jako na krátkou epizodu trvající jen několik let. Doplnění obsahu a povahy ženské a mužské role se výrazně mění a dostává jiné obrysy.⁹⁶ To vše samozřejmě významně ovlivňovalo roli otce v rodině. Pomocí institucí jako byly jesle, dále mateřské školy a následně školy, které převzali odpovědnost za výchovu dětí už od útlého věku, byli otec i matka záměrně separováni od svých dětí. Rodinná soudržnost, možnost předávání hodnot a tradic rodičů dětem byly systematicky ničeny a vliv na jejich výchovu cíleně přecházel do rukou socialistického státu a vlivu jeho ideologie. Dohled nad výchovou tímto způsobem a v doposud nebývalém měřítku převzal stát, který záměrně podporoval rozpad rodiny. Tlak ze strany režimu na vstup mužů i žen do komunistické strany a strach z perzekuce zlomil nejednoho otce. Jeho morální kredit byl záměrně ničen, aby byl režimem ovladatelný. Pozice otce v rodině nebyla v té době záviděníhodná. Komunistický režim mu vzal jeho patriarchální moc v rodině hned v několika směrech: na poli morálky, výchovy i jeho svrchovaného postavení v rodině jako jediného živitele.⁹⁷

⁹⁴ Srov. WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2008, s. 575-578.

⁹⁵ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 51.

⁹⁶ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*, s. 23.

⁹⁷ Srov. AUGUSTYN, J. *Být otcem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, s.33-35.

Feminismus

Feministické hnutí na začátku 70. let 20. století v období své expanze „*položilo velký důraz na ekonomickou nezávislost žen, prakticky spjatou s jejich zaměstnáním a vlastním příjmem.*“⁹⁸ S nástupem první nové generace žen, které jsou vysokoškolsky vzdělané a zaměstnané, sílí tlak na možnost žen vlastnit bankovní konto, na které by jim chodila jejich mzda. Nechtějí být na rozdíl od svých matek, které byly doma a nevydělávaly, závislé na rodinném kontě, které spravuje pouze manžel. Protože kapitalismus degradoval hodnotu práce v domácnosti na čistě užitnou, tedy druhořadou, feministické hnutí začalo zdůrazňovat, že práce v domácnosti je stejně hodnotná, náročná a na stejné společenské úrovni, jako placená práce mužů v zaměstnání. U nás a v Evropě neprodělal feminismus tak bouřlivý vývoj jako na severoamerickém kontinentu.⁹⁹ Je to dáno tím, že muži v bývalém Československu byli komunistickým režimem zbaveni ekonomické moci a proto nepředstavovali pro ženy a jejich zařazení na trhu práce žádnou hrozbu ani výzvu.¹⁰⁰ V naší zemi je doposud feministické hnutí nevýrazné.

Antikoncepce

S nástupem antikoncepce přechází moc ovlivňovat počet potomků, které bude rodina mít, do rukou ženy. To dává ženám další možnost, jak být na muži, co se týče plánování potomstva, relativně nezávislá. Všeobecná dostupnost antikoncepčních prostředků v 60. a 70. letech minulého století je spojená se *třetí „sexuální revolucí“*.¹⁰¹ Ta zcela otevřeně a radikálně odmítla „*monopol manželství na sex, emancipovala sex nejen od reprodukce, ale i od romantické lásky, a učinila ho plně legitimním samostatným zdrojem slasti a novou oporou lidské identity: sex se pro mnohé stal novým náboženstvím.*“¹⁰² Tato revoluce byla spojena s feminismem a jeho propagací práva ženy na osobní rozhodování týkající se jejího vlastního těla, svobodného výběru toho s kým bude prožívat orgasmus a svobodného rozhodnutí týkající se mateřství spolu s volným přístupem *k umělému přerušování těhotenství*.¹⁰³ Vývoj pokračoval dál a projevil

⁹⁸ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 150.

⁹⁹ Srov. Tamtéž, s. 150.

¹⁰⁰ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 2006, s. 99

¹⁰¹ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 120.

První sexuální revoluce byla v Evropě během prvního tisíciletí .n. l. a druhá na přelomu 2. poloviny 16. století. Srov. Tamtéž, s. 118-119

¹⁰² Tamtéž, s. 120

¹⁰³ Tamtéž, s. 12

„se v experimentování s novými formami sexuálních vztahů, z nichž na významu trvale nabylo zejména soužití nesezdaných...“ Dále přinesl „legitimizaci homosexuality, vzestup podílu dětí narozených mimo manželství a konec jejich nelegitimity, i historický jedinečný pokles porodnosti pod míru prosté reprodukce ve většině průmyslových zemí.“¹⁰⁴ U nás byl průběh této revoluce umírněný, po roce 1989 s pádem totalitního systému zde sexuální průmysl nabízel už jen její nejpokleslejší formu.¹⁰⁵

Gender ideologie

„Pojem rod (anglicky "gender") vyjadřuje rozdíly mezi muži a ženami, jejichž podstata spočívá v kulturních a sociálních vzorcích chování. Termín gender lze přeložit také jako sociální pohlaví.“¹⁰⁶ Genderové sociologické proudy se většinou snaží podrobně analyzovat genderovou realitu a zproblematizovat ty aspekty, které působí nefunkčně a rizikově. Genderové studie se snaží vyvrátit tradiční představu o přirozené komplementaritě vlastností, preferencí a životních cílů mužů a žen. Z výzkumů je dokládáno, že toto vzájemné doplňování je sociálně konstruováno.¹⁰⁷

Myšlenku, která sahá až do doby humanismu, o vzájemné zastupitelnosti muže a ženy ve společnosti dovádějí k pokusům o realizaci v současné době některé genderové proudy, které propagují záměrně nihilaci rozdílu mezi mužem a ženou v partnerském svazku. To potvrzuje sociolog Jan Spousta. „V oblasti genderových studií se ovšem od počátku pohybuje mnoho aktivistů, kteří zároveň chtějí naši společnost a kulturu změnit ve smyslu zrovnoprávnění pohlaví a pohlavních identit. Je také pravda, že množství lidí kolem genderových studií prosazuje různé verze feministické agendy. Průkopníkům genderu často hrozí nadměrná ideologizace a aktivismus. V mírné verzi to vede třeba k prznění jazyka „genderově neutrálním“ a „politicky korektním“ vyjadřováním, které je toporné a nepřirozené. V horší verzi by to mohlo vést k zavádění nových forem diskriminace, možná jen s opačným znaménkem.“¹⁰⁸

K těmto zavádějícím genderovým proudům se vyslovuje dokument Papežské rady pro rodinu. „"Gender" ideologie našla příznivé ovzduší v individualistické antropologii radikálního neoliberalismu. Požadavek, aby fakticky existující soužití

¹⁰⁴ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 120.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 120.

¹⁰⁶ JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskali*, s. 20.

¹⁰⁷ Srov. Tamtéž, s. 20.

¹⁰⁸ PRINZ, J. Gender lze od radikálních ideologií oprostít: rozhovor ze sociologem Janem Spoustou. *Katolický týdeník* [online]. 2014, č. 4. Dostupné na WWW: <<http://www.katyd.cz/clanky/gender-lze-od-radikalnich-ideologii-oprostit.html>>

(včetně homosexuálních) obdržela obdobný statut, jaký přísluší manželství, bývá dnes obvykle odůvodňováno odkazem na kategorie a pojmy pocházející z "gender" ideologie.“ V takovém pojetí je role otce nebo matky zcela opomíjena. Stává se z ní jakási obecná rodičovská role, která nebere v úvahu nezastupitelnost role otce a matky při výchově dětí. V současné době není brána v úvahu nutnost otcovského vlivu na formování dětské osobnosti u lesbických párů žen, které by rády vychovávaly nebo vychovávají své či adoptované děti.¹⁰⁹ Blíže o tomto problému, která souvisí s rolí otce bude pojednáno v kapitole 1.6.1.6.

1.6.1 Krize otcovství

Původní status otce jako svrchované hlavy rodiny, která jí živí a zastupuje před společností či státem, má vliv na počet dětí v rodině a při rozluce či rozvodu jsou mu svěřeny děti do péče, dostává jiný obsah. Co dnešnímu otci zbylo z jeho tradiční role? Obávám se, že nic. Hlavou rodiny již není. Manželé mají stejná práva a povinnosti v záležitostech rodiny a společné péče o děti.¹¹⁰ Žena může pracovat, být finančně nezávislá, ekonomicky soběstačná a uživit tak děti i bez muže. V naší společnosti zaručuje Základní listina práv a svobod¹¹¹ stejná práva ženě jako muži. Vliv na počet dětí má prostřednictvím antikoncepce žena. Na základě rozvodové praxe bude po rozvodu dítě s vysokou pravděpodobností svěřeno do výhradní péče matce, ne otci.¹¹²

Otcovská role je dnes jiná, je spojovaná s krizí tradičních hodnot jak v rodině, tak ve společnosti.¹¹³ Úvodní kapitola 1.6.1.1 zmiňuje změny ve fungování domácnosti současné rodiny, které souvisí s krizí mužské role a tedy i s krizí otcovství. Rozvod je velký a bolestivý zásah do života rodiny a otcovo výchovné působení dozná značného omezení, pokud budou děti svěřeny matce do výhradní péče (kapitola 1.6.1.8). Otcova nepřítomnost všechny členy rodiny pravděpodobně bolestně poznamená a její následky jsou rozvedeny v kapitolách 1.6.1.2, 1.6.1.3, 1.6.1.4, 1.6.1.5, 1.6.1.7. Bylo také potřebné

¹⁰⁹ Srov. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*, s. 149.

¹¹⁰ ...od roku 1950 platí, že „muž a žena mají v manželství stejná práva a povinnosti“ a „o záležitostech rodiny rozhodují manželé společně.“ *K povinnostem manželů patří od roku 1998 mimo další povinnosti týkající se jen samotných manželů i povinnost „společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.“* DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 52.

¹¹¹ Hlava I. Čl. 1. Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, neprohlášené a nezrušitelné.

Hlava I. Čl. 3.(1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

¹¹² Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 62.

¹¹³ Srov. AUGUSTYN, J.. *Být otcem*, s. 11.

nastínit problematiku otcovství u homosexuálních rodičů,¹¹⁴ protože se týká soužití homosexuálních párů v naší současné společnosti a souvisí s krizí tradičního modelu otcovství (kapitola 1.6.1.6).

1.6.1.1 Změny fungování domácnosti

S krizí mužské role souvisí změny ve fungování domácnosti a postavení mužů v ní. Současní otcové nemají čas na domácí kutilství nebo koníčky, na kterých by se mohly spolu s nimi podílet i děti, jak tomu bylo v minulém století za totalitního režimu u nás. Tráví většinu času v zaměstnání. Vrací se domů večer, kdy už není mnoho času na osobní kontakt s dětmi. Jsou unavení a domů si chodí odpočinout. Děti nemají jasnou představu o jejich práci. Jsou pro ně jen sváteční autoritou. Matka je ta, která musí řídit domácnost a řešit některé problémy, které byly dříve úkolem mužů. Děti se setkávají konkrétně s matčinou činností v domácnosti. Děvčata se při vzájemném kontaktu s ní přirozeně učí náplni své genderové role. Chlapci, kteří k utváření své role potřebují mužský vzor, mají kontakt se svým otcem mnohdy velmi malý.¹¹⁵

1.6.1.2 Problém s autoritou

Pokud se rodiče rozvedou, omezená míra kontaktu otce s dětmi, ho připraví o autoritu na poli morálky, která je potřebná, aby získal vedoucí roli a naučil děti disciplíně. Z plnoprávného rodiče se pro své potomky stává jakousi vnější osobou, která vede zábavný program a nebo je touží nějak potěšit. Děti tak nemají možnost naučit se přirozeně přijímat a reagovat na rodičovskou autoritu. Se ztrátou otcovy autority mají děti problém s respektováním jakékoli autority. Mají s jejím respektováním problémy v rodině, ve škole a později i v zaměstnání.¹¹⁶

1.6.1.3 Společenské problémy a poruchy ve vývoji u dětí

Vědci, kteří se zabývají sociálními vědami sledují, že absence otce ve výchově souvisí s velkým rozsahem společenských problémů a s poruchami ve vývoji dětí.¹¹⁷ Nepřítomnost otce ve výchově souvisí se vzrůstem trestné činnosti u mladistvých, se závislostí na alkoholu a drogách, s těhotenstvím u nezletilých, s promiskuitou, se vzdorem vůči pravidlům, normám, zákonům a s vandalismem. Dále s tím, že dítě

¹¹⁴ ...jde o matku s partnerkou či otce s partnerem. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, s. 154.

¹¹⁵ Srov. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*, s. 20-21.

¹¹⁶ Srov. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*, s. 139.

¹¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 141.

„pravděpodobně nedokončí školu, že se bude pokoušet o sebevraždu, že se stane obětí sexuálního zneužití, nebo že bude později nezaměstnané.“¹¹⁸

1.6.1.4 Neschopnost řešení konfliktů v partnerském vztahu

Rozvod neumožňuje dětem pozorovat, jakým způsobem spolu otec a matka řeší konfliktní situace. Později v dospělosti mají děti z rozvedených rodin problémy v partnerském vztahu při řešení konfliktů. Problémy ve vlastním manželství většinou řeší, stejně jako jejich rodiče, rozvodem.¹¹⁹

1.6.1.5 Potřeba mužského vzoru

Způsob rodinné výchovy podstatně ovlivňuje rysy osobnosti.¹²⁰ U chlapců je prokázáno, že k rozvoji své identity¹²¹ potřebují mužský vzor.¹²² Potřebují se ztotožnit se svým pohlavím, které zastupuje otec a ne matka. Ta mu toto ztotožnění nemůže poskytnout a ocitá se tak ve výchovné pasti. Pro ženy, které vychovávají své děti bez otce, je to svízelná situace. „Chlapci již v raném věku však začínají chápat, že se od nich očekává, že se budou spíše podobat otcům než matkám. Aby splnili očekávání, začínají si brát vzor ze svých otců. Je-li otec fyzicky přítomen a jsou-li se synem v dobrém vzájemném vztahu, bude mít syn jak přání, tak i příležitost pozorovat a napodobovat otce. V tomto procesu chlapec získává pocit vlastní ceny jako muž a bude mít v takové roli pocit jistoty.“¹²³ Tím způsobem otec utváří chlapcovu sexuální identitu. Pro syny je důležité, aby viděli aktivní roli otce v rodinných záležitostech a také jeho interakci s matkou.¹²⁴ Nezáleží na důvodu proč otec v rodině není, jestli kvůli úmrtí, rozvodu, velké pracovní zaneprázdněnosti či záměrně z důvodu lesbického soužití, vždy to bude mít zásadní vliv na utváření mužského vzoru u chlapců a u dívek vliv na vztahy s jinými muži a na jejich sebevědomí.¹²⁵

Děvčata, která vyrůstala bez otce mají „zřetelně větší potíže cítit, či dosáhnout pohody při interakci s chlapci nebo muži. Stojí je více námahy vzbudit u mužů

¹¹⁸ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*, s. 141.

¹¹⁹ Srov. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 54.

¹²⁰ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997, s. 321.

¹²¹ *V průběhu socializace se tedy uskutečňuje určité „sebe-modelování“ a v mysli jedince se v určitých obdobích života vynořuje problém jeho identity a jejího hledání..* NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, s. 319.

¹²² *...spolu s matkou – která je první osobou v interpersonálním vztahu s dítětem- má pro formování osobnosti značný význam i otec jakožto „model mužství“, představitel mužských pozitivních vlastností a společenských norem* ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*, s. 254.

¹²³ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 138.

¹²⁴ Srov. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*, s. 128.

¹²⁵ Srov. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 38.

pozornost.“¹²⁶ Kvalita vztahu otce a dcery ovlivňuje způsob, jak bude žena později úspěšná ve svých vztazích s muži i ve svém tvořivém a profesionálním životě.¹²⁷

1.6.1.6 Homosexuální rodiče

V současné době není brána v úvahu nutnost otcovského/mužského/ vlivu na formování dětské osobnosti u lesbických párů žen, které by rády vychovávaly nebo vychovávají své či adoptované děti. I přes snahu mnoha homosexuálních párů zajistit dětem kvalitní „rodinou“ péči, toho nelze dosáhnout dvěma rodiči stejného pohlaví.¹²⁸ „*Ve fungujícím heterosexuálním manželství děti opravdu formují svou pohlavní identitu dlouhodobým soužitím s otcem a matkou, pozorováním jejich vztahu a modelováním mužské či ženské role. Dá se namítnout, že v řadě rodin chybí otec – většinou ovšem nechybí jiný blízký mužský vzor (dědeček, strýc, přítel matky). V homosexuálních vztazích je ...častá a obvyklá tendence vztah skrývat, proto existuje daleko větší izolovanost od ostatních rodin (heterosexuálních). Dvě lesbické ženy žijící v rodině s malým synem jedné z nich, skrývající svůj vztah a mající silné hranice kolem svého rodinného systému rozhodně neposkytují dítěti dostatek možností kontaktovat se s adekvátními mužskými vzory. Je známo, že neujasněná identita souvisí velmi těsně s ohrožením zdravého vývoje osobnosti.*“¹²⁹

„*U homosexuálních otců je situace o to složitější, že je odmítá jak heterosexuální společnost, tak i homosexuální menšina. Bezdětní homosexuální muži nedokážou plně pochopit homosexuální otce a mohou být málo tolerantní k rodičovství, protože děti jsou připomínkou vázanosti k heterosexuálnímu světu a omezují žádanou volnost a svobodu.*“¹³⁰

1.6.1.7 Problémy s výchovou dětí ve výhradní péči matky

Pokud jsou děti po rozvodu svěřeny do výhradní péče matky, nastávají v rodině specifické výchovné problémy spojené s absencí otce. Děti po rozvodu mohou trpět problémem snížené sebeúcty a mít problémy s chováním. Ztráta otce v rodině je závažnější pro chlapce než pro dívky, protože chlapeci ztrácí mužský vzor a tím i svoji identitu.

¹²⁶ Srov. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 52.

¹²⁷ Srov. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*, s. 129.

¹²⁸ Srov. Tamtéž, s. 149.

¹²⁹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001, s. 155.

¹³⁰ Tamtéž, s. 155-156.

Problém se sebeúctou a sebeovládáním

Sebeúctě učí rodiče své děti ve vzájemném vztahu, kdy jim věnují svou pozitivní pozornost, jsou k nim otevření, chápající a vřele je přijímají. Děti se tak cítí být přijímány svými rodiči a považují sami sebe za hodnotné.

V rozvedených rodinách mají děti mnohem častěji problémy s úctou k sobě samotným. Často to souvisí s traumatem, který rozvod zanechá. Matky, které žijí děti sami, mají tendence k častému *hubování, kritizování a trestání svých dětí*. Mladší děti nerozumí depresím dospělých a proto si mohou myslet, že když je matka smutná nebo citově odtažitá, je to jejich chyba, protože něco udělaly špatně. Obviňují tak sami sebe ze situace, která nastala.

Otec, může trápení dětí buď zmenšit a nebo zvětšit. Pokud se s nimi bude málo vídat, nebude dodržovat vše, co si s dětmi domluví, bude je vyzvedávat pozdě a bude s nimi rušit domluvené schůzky, tak tím děti ujistí, že nejsou pro něj nedůležité.¹³¹ To vše bude mít vliv na vnímání jejich vlastní hodnoty a jejich sebehodnocení.¹³² Budou se považovat za špatné a nehodné rodičovské lásky.

Chlapci a děvčata rodičů, kteří jsou rozvedeni mívají často problémy se sebeovládáním. *„Krátke po rozvodu vzroste u dětí negativismus, impulsivita, agresivita a neposlušnost. K takovým projevům dochází doma i ve škole. Dva roky po rozvodu problémy průměrné dívky prakticky zmizely a její chování se podobalo chování dívek z nerozvedených rodin. Ve stejném časovém období se chování průměrného chlapce sice dosti zlepšilo, avšak výrazné problémy v chování stále zůstávaly.“*¹³³ Dalším faktorem, který přispívá k problémovému chování u dětí je fakt, že jsou si vědomi toho, že u matky, pokud otec není doma, tak jim projde víc kázeňských přestupků.¹³⁴

Problém s maskulinitou

U chlapců předškolního věku z rozvedených rodin, o které pečuje matka samoživitelka se vyskytuje jednání, které je považováno za méně mužské, než u chlapců nerozvedených rodičů. V čem se liší? Více si hrají s děvčaty a malými dětmi než svými chlapeckými vrstevníky, upřednostňují hry a činnosti, kterým dávají přednost malé

¹³¹ Srov. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 48-49.

¹³² *...hodnocení sebe samého, které spočívá v tom, že si člověk už jako dítě připisuje určité vlastnosti, a tak si vytváří určitý obraz sebe samého, určité sebepojetí, které obsahuje nejen soud o sobě samém, ale i citový vztah k sobě samému.* NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, s. 319.

¹³³ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 61.

¹³⁴ Srov. Tamtéž, s. 61.

dívky. U starších chlapců se problém prohlubuje, jsou *obecně velmi závislí na svých matkách a mají problémy s identifikací své sexuální role, jsou nejistí v jednání se svými vrstevníky mužského pohlaví a často jsou jimi zastrašováni*. Přestože se pokoušejí hrát si s druhými hochy, nebývají v navázání kontaktu úspěšní a ostatní chlapci je odmítají nebo ignorují.¹³⁵

Problém vztahu syna a matky

Pokud v domácnosti chybí otec, je pro chlapce problém vzdát se *přání výlučně vlastnit svou matku*. „...*Otec obvykle dá svému synovi najevo, že jeho vztah k matce má určité meze: nemůže s ní spát v jedné posteli a nemůže se k ní chovat jako manžel. Tyto meze pomáhají chlapci vyrůst v muže, který je schopen si vytvořit vztah lásky k jiné ženě.*“¹³⁶ Chlapci reagují na ohrožení svého pocitu maskulinity v intenzivním vztahu s matkou vzdorem a neposlušností vůči ní. Jsou to typy „super – macho“.¹³⁷ Získávají si tak psychologický odstup od své matky a ukazují, že jsou muži, kteří jsou silní a nepoddajní.¹³⁸ To je jeden z důvodů proč matky mívají často problém uplatnit svou autoritu při výchově svých synů. Druhým typem jsou „maminčini mazánci“, kteří řeší problém s maskulinitou tak, že se od své matky nesnaží odpoutat, ale ještě více se k ní připoutají a identifikují se s její feminitou. Takoví chlapci mají nízké sebevědomí, mají problémy vyjít s jinými hochy a upřednostňují hry s děvčaty a mladšími dětmi.¹³⁹

1.6.1.8 Mocenská nerovnováha partnerů při výchově po rozvodu

Další problém, který je spojený s výchovou dětí, které jsou po rozvodu svěřeny do péče matky je spojený s mocenskou nerovnováhou v novém partnerském svazku, který žena po rozvodu naváže. *Legitimní práva a povinnosti* jsou u biologických rodičů rozděleny na polovinu, je zde mocenská rovnováha. Nový přítel či nový manžel má o něco méně práv při rozhodování ohledně výchovy dětí než původní otec. Role „nového tatínka“ bývá ještě matkou, buď podvědomě nebo vědomě umenšována ve smyslu: „*Jsou to přece moje děti a já je znám a mám právo rozhodovat o jejich výchově.*“¹⁴⁰

O moc lépe na tom nejsou ani rozvedení biologičtí otcové. Vlastní otec po rozvodu ztrácí každodenní kontakt se svými dětmi a nachází se v situaci, pro kterou

¹³⁵ Srov. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 50-51.

¹³⁶ Srov. Tamtéž, s. 135.

¹³⁷ Srov. BIDDULPH, S. *Mužství: jak zvládat všechny mužské role*. Praha: Portál, 2007, s. 101.

¹³⁸ Srov. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 142.

¹³⁹ Srov. Tamtéž, s. 143. , Srov. BIDDULPH, S. *Mužství: jak zvládat všechny mužské role*, s. 101.

¹⁴⁰ Srov. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*, s. 150.

není žádný kulturní vzorec. Je tedy nucen k rekonstrukci své rodičovské identity, k přestavbě své dosavadní podoby otcovské role a ke změně svého rodičovského přístupu. Manželství a rodičovství vnímají muži jako jeden celek, s ukončením manželství hrozí i zánik rodičovství. Kontakt s dítětem zprostředkovává bývalá partnerka (matka), ke které má muž zpravidla negativní pocity a ty mohou ovlivňovat i vztah k dítěti. Po rozvodu bývá jeho úloha redukována na povinnost finančně přispívat na potřeby dítěte a možnost stýkat se s dítětem má právně velmi omezenou. *„Není proto s podivem, že mnozí muži ztrácejí o své děti zájem a vzájemné kontakty jsou redukovány a někdy úplně zmizí.“*¹⁴¹

¹⁴¹

DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 66.

2 ROLE OTCE V UČENÍ KATOLICKÉ CÍRKVE

Vývoj nauky o rodině a s ní spojená role otce je v této práci rozdělena na dva základní celky, které nám lépe přiblíží proměny ve společnosti, které měly vliv na změny církevního pohledu na soužití muže a ženy v manželství a rodině. Podrobněji o tom bude pojednáno v kapitole 2.1 této práce.

V dokumentech papežů 19. a 20. století se můžeme setkat s některými otcovskými rysy, které popisuje kapitola 2.2. Jsou rozdělené do dvou základních skupin: tradiční rysy otcovství (kapitola 2.2.1) a „nové“ rysy otcovství (kapitola 2.2.2).

Tradiční rodinný model je samozřejmě ovlivněn společenskými změnami popsanými v kapitolách 1.5 a 1.6 této práce. Na základě těchto vlivů dochází ke krizi tradičního modelu i v katolické církvi. V kapitole 2.3 jsou vyjmenovány a shrnuty. V kapitole 2.3.4 je shrnuta důležitost a nezastupitelnost otce v rodinné výchově a v kapitole 2.3.4.1 je naznačena možnost jeho „nového otcovství“ v současné rodině a společnosti.

2.1 Vývoj nauky o rodině a role otce v církvi

V první části, v kapitole 2.1.1 je popsáno předkoncilní pojetí manželství a rodiny, tak jak ho církev prezentovala ve svém učení před 2. vatikánským koncilem, tedy přibližně do roku 1965. Koncil se konal v letech 1962–1965 a reagoval na potřeby doby a na základě závěrů z jednání došlo k určitým změnám, které jsou popsány v další části.

Ve druhé části, která je poněkud obsáhlejší, je v kapitole 2.1.2 popsáno pokoncilní pojetí manželství a rodiny, které je platné v církvi dodnes.

Kapitola 2.1.2.1 se specializuje na oblast kanonického práva katolické církve, které u nás po mnoha staletí tvořilo právní rámec manželství a chování rodiny. Je zaměřeno na stabilitu a posvátnost manželství. V Kodexu kanonického práva jsou uvedena práva a povinnosti římskokatolických rodičů, tedy otce a matky, ohledně výchovy dětí, která jsou dále podrobněji rozebrána. Je zde také pojednáno o manželství, které je chápáno jako svátost jejíž garantem je Bůh: *Co Bůh spojil člověk nerozlučuj*. Na základě nerozlučitelnosti manželského svazku je v římskokatolické církvi rozvod nepřípustný.¹⁴² V kapitole 2.1.2.2 je popsán současný pohled katolické církve v České republice na rodinu a roli otce. Pohled vychází z dokumentu *Pokoj a dobro*, z listu k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi.

¹⁴² Srov. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 172.

2.1.1 Předkoncilní pojetí manželství a rodiny

Pojetí manželství před 2. vatikánským koncilem¹⁴³ v západním křesťanském okruhu velmi dlouho určovala *Augustinova koncepce manželských dober*. Na základě ní bylo církví definováno manželství jako *hierarchické společenství ustanovené za účelem plození a výchovy potomstva*. Zacílení na zachování potomstva bylo považováno „za první a nejvyšší dobro manželství, kterému jsou podřízena ostatní dobra a v nich obsažené cíle *bonum fidei* (věrnost, nerozlučitelnost) a *bonum sacramenti* (svátost a jednota) – a v návaznosti na ně legitimována.“¹⁴⁴ Manželská láska byla chápána jinak než dnes, ne jako volba, ale jako doživotní závazek.¹⁴⁵ Manželský pohlavní akt měl čistě praktickou funkci k zachování potomstva. Vášnivost a citovost se mezi manželi nepěstovala ani nebyla uznávána. Za pošetilého byl považován muž i žena, kteří ve středověku v manželství podléhali citovému a sexuálnímu okouzlení.¹⁴⁶

Papež Pius XII. v první polovině 20. století reaguje na názory ve společnosti i v teologických kruzích, které dávaly přednost personálním hodnotám v manželství. Podle něho byly tyto tendence nebezpečné, protože manželé mohou sklouznout k egoistickému uspokojování citových a tělesných tužeb. Papež se snažil o upevnění tradičního hierarchického učení o manželských cílech, jehož primárním cílem je plození a výchova dětí a ostatní cíle jsou na něm závislé a bytostně mu podřízené. Proto přesunul důraz od Augustinova modelu dober na model zaměřený na cíle, který je v kanonickém právu z roku 1917. Přesto se ve společnosti od konce první světové války stále silněji prosazovalo „*personalistické hledisko v manželství*.“¹⁴⁷ Toto hledisko bylo přijato církví až v pojetí manželství, které je definované v dokumentu 2. vatikánského koncilu s názvem *Gaudium et spes*.

Ještě nejméně do první poloviny minulého století fungoval tradiční model rodiny, kdy žena nechodila do zaměstnání a jejím úkolem byla péče o domácnost a výchovu dětí a pouze otec živil rodinu svým platem.¹⁴⁸ Papež Pius XI. pranýřuje zaměstnanost žen ve své encyklice z roku 1931 jako věc, která se v té době začala

¹⁴³ přibližně do roku 1965

¹⁴⁴ ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. In *Teologické texty* [online]. 2003, č. 1 [cit. 10. ledna 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Nove-pojeti-manzelstvi.html>>

¹⁴⁵ Srov. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina mýty a skutečnost*, s. 77.

¹⁴⁶ Srov. Tamtéž, s. 70-71.

¹⁴⁷ ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. In *Teologické texty* [online]. 2003, č. 1 [cit. 10. ledna 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Nove-pojeti-manzelstvi.html>>

¹⁴⁸ Srov. SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*, s. 89-90.

častěji vyskytovat, ale nebyla brána jako většinově uznávaný rodinný model.¹⁴⁹ „*Matky ať pracují nejraději doma nebo někde blízko domova a věnují se starostem o domácnost. Je však nejhorším zlořádem, jenž musí být všemi prostředky potírán, když pro nedostatečnost otcovy mzdy jsou matky nuceny k výdělečné činnosti mimo domov a musejí zanedbávat své zvláštní starosti a povinnosti, především výchovu dětí.*“¹⁵⁰

Patriarchální model křesťanské rodiny, který byl považován za tradiční, je popsán v encyklice o křesťanském manželství z roku 1930. „*Tento řád v sobě zahrnuje nadřazenost muže nad manželkou a dětmi a pohotovost a ochotnou poddanost a poslušnost manželčinu, jak to doporučuje Apoštol slovy: „ženy buďtež poddány mužům svým jako Pánu; neboť muž je hlava ženy, jakož i Kristus je hlava Církve.“ (K Efes. 5, 22-23)*“¹⁵¹ Dále je zde konkrétněji popsána podřazenost manželky „...*poslušnost manželky k muži, pokud se týká stupně a způsobu, může být různá podle různých poměrů osobních, místních a časových...*“¹⁵² a zmíněna její povinnost nahradit otce v řízení rodiny, pokud je k tomu on sám nekompetentní... „*ba kdyby muž svému úkolu nedostál, jest pro manželku povinností, aby jej nahradila v řízení rodiny. Avšak nikdy a nikde není dovoleno zvrátiti základní zákon zřízení rodinného, ustanovený a potvrzený od Boha.*“¹⁵³ Patriarchální moc v řízení rodiny byla základním zákonem, ustanoveným a potvrzeným samotným Bohem. Povinnost manželky řídit rodinu měla být řešením výjimečné nouzové situace.¹⁵⁴

Otcovou povinností bylo poskytnout svým dětem obživu, vzdělání a zajištění v budoucnu.¹⁵⁵ O tomto úkolu, který zajišťoval otec, psal v roce 1891 papež Lev XIII. v encyklice *Rerum Novarum*. Dále v tomto dokumentu narážel na fakt, že otcům stát omezoval jejich právo na výchovu v rodině zavedením státní péče a tvrdil, že otcova moc v rodině musí být státem respektována, protože zdroj tohoto práva není ve státu, ale v Bohu. Z toho důvodu nesmí být státem *ani zničena ani pohlcena*. Zavedení státní péče

¹⁴⁹ *Během zhruba padesáti let (1918-1968) se požadavek, že muž má pracovat mimo domov, aby vydělal peníze na domácnost, a žena zůstává doma, aby se co nejlépe postarala o děti, stává samozřejmostí ve všech sociálních vrstvách.* SINGLY, F. Sociologie současné rodiny, s. 89-90.

¹⁵⁰ *Quadragesimo anno* [online]. Praha: ZVON, 1996 [cit. 10. listopadu 2014]. č. 17. Dostupné na WWW: <http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/QuadragesimoAnno.htm> (dále jen QA)

¹⁵¹ *Casti Connubii: encyklika o křesťanském manželství* [online]. poslední aktualizace 19.4.2007. [cit. 10. listopadu 2014]. č. 26. Dostupné na WWW: <<http://ktf.cuni.cz/~ovecka/2006-7/Spec%20moralka%20%20-%20Partnerske%20vztahy%20-%20KSTE027>> (dále jen CC)

¹⁵² CC 28

¹⁵³ Tamtéž, 28

¹⁵⁴ Srov. Tamtéž, 28

¹⁵⁵ Srov. *Rerum novarum: Encyklika papeže Lva XIII. o dělnické otázce z 15. května 1891* [online]. Praha: ZVON, 1996 [cit. 10. listopadu 2014]. ISBN 80–7113–154–7. č.10. Dostupné na WWW: <http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/RerumNovarum.htm> (dále jen RN)

o děti, místo rodinné, je proti přirozené spravedlnosti a dochází tak rozvratu pevných rodinných svazků.¹⁵⁶ Papež hájil nezávislost rodiny na státu ... *rodina, domácí společnost, sice maličká, ale přece pravá společnost, a to starší než kterýkoli stát; musí mít proto určitá vlastní práva a povinnosti, které jsou plně nezávislé na státě.*

Okružní list Pia XI. o křesťanské výchově mládeže z roku 1930 opět hájí rodinu, co se týče výchovy, v její nezávislosti na státu. Rodina je ve výchově v přirozeném řádu na prvním místě, protože je ustanovena Bohem, aby plodila a vychovávala potomky. Až na druhém místě je společnost, tedy stát. „*Sám původce dal státu práva ne ovšem na základě otcovství jako Církvi a rodině, ale pro moc, kterou má stát k dosažení časného dobra občanů.*“¹⁵⁷

Rodina byla církví pokládána za instituci, která zajistí dítěti dobrou výchovu. Bylo úkolem rodičů být dobrým příkladem v mravnosti a spořádanosti. „*Právem pokládáme za stálou a nejbezpečnější výchovu, kterou dítě dostává ve spořádané a mravné rodině, za výchovu tím stálejší a bezpečnější, čím více především rodiče a potom ostatní domácí předcházejí děti dobrým příkladem.*“¹⁵⁸ Papež však považuje za nejvhodnější místo „*pro dobrou výchovu Církve, ... která podporuje a udržuje velký počet různých škol, společností a ústavů, kde je mládež zbožně vychovávána. Církev a rodina tvoří jakoby jedno útočiště a jeden svatostánek křesťanské výchovy.*“¹⁵⁹

Rodina a církev má držet při sobě a snažit se společnými silami uchránit křesťanské hodnoty proti nepřátelské intervenci společnosti a státu, ale tento církevní postoj nebyl úspěšný.

2.1.2 Pojetí manželství a rodiny po 2. vat.koncilu

Rodinné společenství začalo být ovlivňováno hlubokými, závažnými a prudkými změnami v lidské společnosti i kultuře, jako snad žádná jiná instituce. Společenské změny v rodinném soužití ve 2. pol. 20. století přiměly církev zabývat se rodinnou otázkou mnohem více, než tomu bylo dříve.¹⁶⁰ Docházelo ke změně církevního postoje ke společnosti, který se projevoval větší mírou otevřenosti. Církev se snažila

¹⁵⁶ Srov. RN 11

¹⁵⁷ *Okružní list Pia papeže XI o křesťanské výchově mládeže.* Olomouc: Maticе cyrilometodějská v Olomouci, 1930, s. 19.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 33.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 34.

¹⁶⁰ *Familiaris consortio: Apoštolská adhortace Jana Pavla II. O úkolech křesťanské rodiny současném světě* (dále jen FC), s. 7.

přehodnotit své postavení ve společnosti a hledala, jaké je její poslání pro člověka v dnešním světě.¹⁶¹

Druhý vatikánský koncil je zásadním mezníkem v pohledu na manželství. Na základě změn vnímání manželství ve společnosti, přichází katolická církev s novým pojetím manželství prezentovaným v pastorální konstituci *Gaudium et spes*. Koncil se snaží o formulaci srozumitelného a biblicky doloženého křesťanského obrazu manželství na pozadí společenských proměn i novodobých poznatků exaktních věd.¹⁶²

Rozdílů oproti předkonciliálnímu chápání manželství jsou:

1. v manželském aktu – vzájemné darování a radostné a vděčné obohacení,¹⁶³
2. v manželské lásce – uznání osobní manželské lásky mezi manželi,¹⁶⁴
3. v rovnosti manželů – manžel už není nadřazený nad manželkou,¹⁶⁵
4. v zodpovědnosti o rozhodování počtu dětí – manželé mají právo odpovědně plánovat počet dětí v rodině.¹⁶⁶

Manželské tělesné spojení je zcela jinak mravně hodnoceno církví než dříve. V novém pohledu je uznán jeho personální význam pro manžele, není pouhým aktem plození, ale prohlubuje a vyjadřuje jejich vzájemnou lásku a je pro ně vzájemným obohacením.¹⁶⁷

Manželství už není výlučně definováno jako pohlavní společenství za účelem plození a výchovy dětí, ale jako „*společenství života a lásky*“.¹⁶⁸ I v tomto novém pohledu se promítá osobní hledisko vzájemné lásky manželů, které je církví uznáno jako hodnotné. Věrnost a nerozlučitelnost není jenom na základě výchovy dětí, ale také z podstaty manželství jako společenství lásky, proto i bezdětná manželství si uchovávají

¹⁶¹ Srov. ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. In *Teologické texty* [online]. 2003, č. 1 [cit. 10. ledna 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Nove-pojeti-manzelstvi.html>>

¹⁶² Srov. ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. In *Teologické texty* [online]. 2003, č. 1 [cit. 10. ledna 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Nove-pojeti-manzelstvi.html>>

¹⁶³ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 224.

¹⁶⁴ Srov. Tamtéž, s. 224.

¹⁶⁵ Srov. Tamtéž, s. 227.

¹⁶⁶ Srov. Tamtéž, s. 225.

¹⁶⁷ Srov. ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. In *Teologické texty* [online]. 2003, č. 1 [cit. 10. ledna 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Nove-pojeti-manzelstvi.html>>

¹⁶⁸ Tamtéž

svou hodnotu. Osobní manželská láska je zde uznána jako to, z čeho vyrůstá manželská plodnost.¹⁶⁹

Muž v rodině už není v nadřazeném postavení vůči své ženě jako v předchozím chápání. Jejich rodinné postavení je sice specifické, jako matky a otce, ale je rovnocenné. Na základě vzájemného sdílení a porozumění mají společně svědomitě spolupracovat na výchově dětí.

Dokument *Gaudium et spes* také definuje rodinu. „*Rodina je školou bohatěji rozvinutého lidství. Aby mohla dosáhnout plnosti svého života a poslání, k tomu je nutné láskyplné duševní sdílení, vzájemné dorozumění manželů a svědomitá spolupráce rodičů při výchově dětí. K tomu velice přispívá činná přítomnost otce.*“ Je důležité, aby se otec při výchově angažoval a pomáhal své manželce.

Poprvé je zde úloha matky zmiňována v souvislosti s oprávněnou společenskou angažovaností ženy. „*Ale i matce, kterou potřebují zvláště mladší děti, musí být zajištěna možnost starat se o domácnost, aniž se přitom zanedbá oprávněný společenský vzestup ženy.*“¹⁷⁰ Je to zásadní změna oproti církevnímu chápání postavení ženy v rodině před 2. vatikánským koncilem, kde matkám bylo vyhrazeno místo jejich působení jen v rodinném teritoriu, jako pečovatelkám o rodinu. Povinností otce i matky je také společná výchova dětí v náboženské víře. „*Manželé, když dostanou důstojnost i úlohu otcovství a mateřství, budou svědomitě plnit povinnost výchovy, zvláště náboženské, která patří především jim.*“¹⁷¹

2.1.2.1. Kodex kanonického práva a rodina

Na základě podnětů, které vyplývaly z jednání 2. vatikánského koncilu, byl předešlý kodex z roku 1917, nahrazen novým. Současná práva a povinnosti dnešních římskokatolických rodičů najdeme v „novém“ Kodexu kanonického práva z roku 1983. V tomto souboru vnitřních právních předpisů a norem katolické církve najdeme také práva a povinnosti, které mají otec a matka vůči svým dětem. Týkají se těchto oblastí: manželství výchovy, katechetické výuky, katolické výchovy, křtu, prvního svatého přijímání. Ve všech těchto oblastech se týkají práva a povinnosti otce i matky společně,

¹⁶⁹ Srov. ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. In *Teologické texty* [online]. 2003, č. 1 [cit. 10. ledna 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Nove-pojeti-manzelstvi.html>>

¹⁷⁰ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 227.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 223.

mají se na nich podílet oba rodiče. Rodiče mohou být také potrestáni. Trest rodičům hrozí, pokud nechají křtít a vychovávat děti v *nekatolickém náboženství*.¹⁷²

Společenství manželů je založeno na jejich vzájemném souhlasu, je zaměřeno *k dobru manželů a k plození a výchově dětí*.¹⁷³ Uzavřením manželství se stává manžel a manželka implicitně otcem i matkou, protože se předpokládá, že budou mít spolu děti. Rodinu tvoří žena a muž, které spojuje manželský svazek a dále jejich děti.¹⁷⁴

- Manželství je trvalé, výlučné a má charakter svátosti.

Kán. 1134: „*Z platného manželství vzniká mezi manželi svazek svou povahou trvalý a výlučný. Mimo to v křesťanském manželství jsou manželé zvláštní svátostí posilováni a jaksi konsekrováni k povinnostem a důstojnosti svého stavu.*“¹⁷⁵

- Oba manželé mají stejná práva a povinnosti ohledně manželského života

Kán. 1135: „*Oba manželé mají stejné povinnosti a stejná práva v tom, co se týká společenství manželského života.*“

- Rodiče mají přednostní právo a povinnost integrální výchovy dětí.

Kán. 1136: „*Rodiče mají velmi vážnou povinnost a přednostní právo starat se podle svých sil o výchovu dětí, jak tělesnou, sociální a kulturní, tak také o mravní a náboženskou.*“

- Legitimita dětí¹⁷⁶ je definována v kán. 1137, kán. 1138 §2, kán. 1139, kán. 1140.

Kán. 1137: „*Děti počaté a narozené z platného manželství nebo manželství domnělého jsou legitimní.*“¹⁷⁷

- V CIC¹⁷⁸ je definováno otcovství. Určení otce a matky vychází ze zásad římského práva.¹⁷⁹ Žena, která dítě porodila, je vždy považována za jeho matku. Manžel matky dítěte je považován za jeho otce, ale tento předpoklad je možné vyvrátit.¹⁸⁰

Kán.1138 §1: „*Otcem je ten, koho označuje právoplatný sňatek, leč by zřejmými důkazy bylo prokázáno něco jiného.*“

¹⁷² CIC Codex iuris canonici: Kodex kanonického práva (dále jen CIC) [online]. s.148. [cit. 7. února 2015] Dostupné na WWW: <http://web.katolik.cz/feeling/library/Kodex.pdf>

¹⁷³ Srov. KKC 2201

¹⁷⁴ Srov. Tamtéž, 2202

¹⁷⁵ CIC, s.123.

¹⁷⁶ v CIC se však výslovně nenachází ustanovení, které by odlišně upravovalo oprávnění či povinnosti nemanželských dětí nebo později legitimovaných dětí oproti dětem manželským. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. s. 28-29

¹⁷⁷ všechny předešlé citace jsou z CIC, s.123.

¹⁷⁸ CIC – zkratka pro Kodex kanonického práva, latinsky Codex iuris canonici

¹⁷⁹ *Matka je vždy jistá, otec je vždy nejistý*. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 28.

¹⁸⁰ Srov. Tamtéž, s. 28

§2: „Za legitimní jsou považovány děti, které se narodily přinejmenším po 180 dnech od uzavření manželství nebo do 300 dnů ode dne rozvázání manželského života.“

Kán. 1139: „Nelegitimní děti jsou legitimovány pozdějším manželstvím rodičů, ať platným nebo domnělým, nebo reskriptem Svatého stolce.“

Kán. 1140: „Legitimované děti, pokud jde o kanonické účinky, jsou ve všem rovny dětem legitimním, leč by právo výslovně stanovilo něco jiného.“¹⁸¹

- **Je pamatováno i na výchovu a péči dětí po rozvodu**, ale není definováno, který z manželů tento požadavek zajistí.

Kán. 1154: „Po rozvodu manželů je třeba vždy zajistit náležitou výchovu a výživu dětí.“

- **Povinností rodičů je péče o křesťanskou výchovu dětí.**

Kán. 226:§2: „Rodiče, kteří dali život dětem, mají velmi závažnou povinnost a právo je vychovávat. Proto je také především povinností křesťanských rodičů pečovat o křesťanskou výchovu dětí podle učení, jak nám je podává církev.“¹⁸²

- **Povinností rodičů je vzdělávat a vychovávat děti ve víře.**

Kán. 774:§2: „Rodiče na prvním místě jsou povinni slovem a příkladem vychovávat své děti ve víře a k praktickému křesťanskému životu.“¹⁸³

- **Rodiče mají povinnost a právo vybírat ke vzdělání takové instituce, které zabezpečí katolickou výchovu jejich dětí.**

Kán. 793:§1: „Rodiče a jejich zástupci jsou povinni a mají právo vychovávat své děti. Katoličtí rodiče mají kromě toho povinnost a právo volit takové prostředky a takové instituty, kterými se podle místních podmínek mohou co nejlépe postarat o katolickou výchovu svých dětí.“

§2: „Rodiče mají též právo obdržet od státu potřebnou pomoc ke katolické výchově svých dětí.“¹⁸⁴

Kán. 798: „Rodiče jsou povinni svěřovat své děti školám, které zajišťují katolickou výchovu. Když to nemohou učinit, mají povinnost postarat se o to, aby děti mimo školu obdržely náležitou katolickou výchovu.“¹⁸⁵

- **Rodiče mají povinnost nechat pokřtít své dítě.**

Kán. 867:§1: „Rodiče jsou povinni postarat se o to, aby jejich děti byly pokřtěny během prvních týdnů; pokud možno co nejdříve po narození, ba dokonce již před jeho

¹⁸¹ všechny předešlé citace jsou z CIC, s.123.

¹⁸² Tamtéž, s. 28.

¹⁸³ Tamtéž, s. 89.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 91.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 91.

*narozením, jsou povinni navštívit faráře, aby požádali o svátost pro dítě a patřičně se na ně připravili.*¹⁸⁶

- Rodiče mají povinnost nechat děti přistoupit k prvnímu svatému přijímání.

Kán. 914: *„Je především povinností rodičů a těch, kdo je zastupují, jakož i faráře, postarat se, aby děti po dosažení užívání rozumu byly řádně připraveny a co nejdříve se posilnily tímto božským pokrmem po vykonání předchozí svátostné zpovědi. Farář dbá o to, aby ke stolu Páně nepřipustil děti, které nedosáhly užívání rozumu nebo nejsou podle jeho mínění dostatečně připravené.*“¹⁸⁷

- Rodiče mohou být církevně potrestáni, pokud dítě nechají pokřtít nebo vychovávat v nekatolické církvi.

Kán. 1366: *„Rodiče nebo jejich zástupci, kteří dají pokřtít nebo vychovávat děti v nekatolickém náboženství, ať jsou potrestáni cenzurou nebo jiným spravedlivým trestem.*“¹⁸⁸

2.1.2.2 Současný pohled katolické církve na rodinu a roli otce v České republice

Z rozhodnutí stálé rady České biskupské konference vznikl dokument s názvem *Pokoj a dobro*, který se týká se sociálních otázek v naší vlasti.¹⁸⁹ K jeho zveřejnění došlo 17. listopadu 2000. Záměrem dokumentu bylo otevřít širokou společenskou diskusi s cílem získat široký společenský konsensus pro další směřování našeho státu. *„V této společenské situaci, označované někdy i jako krize – krize ekonomická, politická a mravní, zažíváme přelom století a tisíciletí. Již tyto okolnosti zavdávají důvod k hlubšímu zamyšlení odkud, kam a jakými historickými cestami směřujeme do budoucnosti.*“¹⁹⁰ Inspirací při vypracování textu byl podklad sociální nauky církve na jímž čelním místě byla sociální encyklika papeže Jana Pavla II. s názvem *Centesimus annus* z roku 1991.¹⁹¹

V dokumentu jsou popsány a reflektovány změny, ke kterým došlo ve sféře rodiny na přelomu 20. a 21. století v naší republice. Rodině je v dokumentu věnována první část kapitoly VIII., která v úvodu pod názvem *„Rodina je v situaci vážného*

¹⁸⁶ CIC, s. 99.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 103.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 148.

¹⁸⁹ Srov. *Pokoj a dobro. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskuzi*, s. 5.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 11.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 5.

ohrožení“¹⁹², popisuje závažné změny v životě rodiny žijící v České republice. Jsou to změny týkající se:

- rozpadu mravních měřítek,
- materiálního zatížení rodin,
- pracovních nároků,
- pravidel volné soutěže,
- neochoty k celoživotnímu manželskému závazku.

První změna se týká rozpadu mravních měřítek hodnotového systému, druhá souvisí s materiálním zatížením rodin, při kterém dochází k narušení vztahů mezi manžely i mezi rodiči a dětmi. Třetí změna je v oblasti pracovních nároků, které velmi znesnadňují rodinným příslušníkům trávit společně volný čas. Čtvrtou změnou, která je považovaná za zcela současný zdroj ohrožení, jsou pravidla volné soutěže, která zvýhodňují ty, kdo do rodiny investují minimum nebo nic. Všechny výše jmenované změny mají vliv na rodinný život. Vzhledem k těmto náročným životním situacím mají manželé malý počet potomků a vzrůstá procento párů, které žijí v nemanželském svazku.¹⁹³ „Uvědomujeme si nedobrou situaci manželství a rodiny v naší společnosti. Vztahy v manželstvích a rodinách charakterizuje zvýšená rozkolísanost a zranitelnost.“¹⁹⁴ Pátou změnou, která nejvíce charakterizuje současnou krizi rodiny i krizi otcovské role, je neochota k celoživotnímu manželskému závazku. „Nejpalčivějším výrazem dnešní krize je neochota učinit rozhodnutí k výlučnému manželskému spojení muže a ženy a jeho věrnému celoživotnímu trvání.“¹⁹⁵

Dnes jsou rodiny méně soudržné, než tomu bylo v minulosti. „To klade vysoké nároky na vyváženost osobních vztahů, na toleranci, úctu, důvěru a intenzivní komunikaci v manželském a rodinném svazku.“¹⁹⁶ Je potřeba, aby všichni členové rodiny vědomě spolupracovali na jejím utváření.

Postavení žen ve společnosti a rodině je jiné než v první polovině minulého století. „V současném manželství se daleko výrazněji prosazuje samostatnost ženy. Tím se rozvíjejí její osobité rysy a specifická obdarování, jimiž přispívá k obohacení manželství a rodiny. Ve společnosti se značně rozšířil prostor pro uplatnění ženy v kvalifikovaných profesích a v různých sférách veřejného života.“ Z toho faktu také

¹⁹² Srov. Pokoj a dobro. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskuzi, s. 49.

¹⁹³ Srov. Tamtéž, s. 49

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 49.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 49.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 50.

plyne, že role muže a otce bude mít jiný obsah, než tomu bylo dříve. „Představa, že pracovní požadavky se týkají hlavně mužů a požadavky rodinné hlavně žen, není oprávněná. Je na mužích, aby si nově uvědomili své role, které mají přebírat v moderním manželství. Větší flexibilita rolí a rovnocennost v partnerských vztazích znamenají přínos i pro utváření vstřícnějších vztahů v rodinném životě.“¹⁹⁷ Je zde také připomenuta potřeba plnění povinností spojených s tradiční otcovskou i mateřskou rolí. „Tyto změny by však nijak neměly umenšovat nezastupitelné role a poslání ženy – matky a odpovědného otce v rodině. Výchova k mateřství, stejně tak jako formování odpovědného otcovství s plnou účastí na výchově, jsou úkolem mnoha společenských institucí, především však rodiny samotné. Manželé vedou své děti především příkladem vlastního života.“¹⁹⁸

V dokumentu je kladen důraz na muže, aby promýšleli, jak nově naplní své postavení v současném manželství a dnešní rodině, jak nově utvoří svou otcovskou identitu a naplní novým obsahem svou otcovskou roli se zřetelem k povinnostem, které vyplývají z tradiční role otce. Těmito povinnostmi jsou: odpovědnost za rodinu, plné nasazení při výchově dětí a příklad vlastního života.

2.2 Charakteristické rysy otcovství v dokumentech papežů 19. a 20. století

Vlivem osvícenství, výrazných změn uspořádání společnosti v 19. století, průmyslové revoluce a s ní spojeného vzniku nové velké třídy – dělnictva, přestávalo mnoho lidí akceptovat dosavadní model fungování katolické církve. Docházelo k výraznému rozšiřování sféry působnosti státu a zmenšování vlivu církve ve společnosti, tento společenský trend se projevoval odlivem věřících. Církev byla nucena nějakým způsobem reagovat na všechny tyto změny a na alarmující sociální problémy spojené s nebyvalým rozšířením dělnické třídy ve městech. To vše se odráželo na fungování tradičního církevního modelu, zvláště pak na fungování rodinného života, který byl vytržen ze svého tradičního rámce a zasazen do měst, kde venkovský způsob života rodiny z mnoha důvodů nefungoval, jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách v 1.části této práce. Na tento znepokojivý stav ve společnosti začali papežové reagovat různými dokumenty, zvláště pak sociálními encyklikami, jejichž tradice v katolické

¹⁹⁷ Pokoj a dobro. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskuzi, s. 50.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 50.

církvi začíná v 19. století. První z nich byla encyklika o dělnické otázce s názvem *Rerum novarum* z roku 1891. Do roku 2009 jich bylo uveřejněno celkem deset.

Ve 2. pol. 20. století došlo opět k výrazným změnám ve způsobu rodinného soužití a pokroku moderní medicíny, proto bylo potřeba ze strany církve reagovat na nové problémy týkající se rodiny a manželství. „*V přítomném dějinném okamžiku, kdy je rodina cílem útoku četných sil, které se snaží ji rozbít nebo aspoň zdeformovat, je si církev dobře vědoma, že blaho společnosti i její vlastní je úzce spjato s příznivou rodinnou situací. Tím silněji a naléhavěji pocituje své poslání hlásat všem, jaký má Bůh plán s manželstvím a s rodinou, aby jim zajistila plnou životnost a lidský i křesťanský rozvoj, a tak přispěla k obnově společnosti a Božího lidu.*“¹⁹⁹ Proto tyto myšlenky o manželství a rodině papež Jan Pavel II., který je autorem tří posledních dokumentů, rozvíjel a připomínal i ve svých dalších textech a knihách. Byl jedním z papežů, který se tématem rodiny a manželství intenzivně zabýval.

V dokumentech papežů se v rámci odpovědí na sociální i jiné otázky dané doby objevují podněty, rady a východiska správného fungování a uspořádání rodiny, která je základní buňkou lidské společnosti.²⁰⁰ Je v nich také popsána role rodičů a některé texty obsahují zmínky přímo o otci nebo otcovství.

Týká se to těchto 8. dokumentů:

- *Rerum novarum* (RN): encyklika z roku 1891
- *Casti connubii* (CC): encyklika z roku 1930
- *Quadragesimo anno* (QA): encyklika z roku 1931
- *Mater et magistra* (MM): encyklika z roku 1961
- *Humanae vitae* (HV): encyklika z roku 1968
- *Familiaris consortio* (FC): apoštolská adhortace z roku 1981
- *Dopis rodinám papeže Jana Pavla II.* z roku 1994
- *Evangelium vitae* (EV): encyklika z roku 1995

Rysy otcovství ve výše zmíněných dokumentech je možné rozdělit do dvou okruhů na tradiční spojené s předkoncilním pojetím rodinného modelu a nové, které reagují na menší zapojení otců v rodinné sféře.

¹⁹⁹ *Familiaris consortio* Apoštolská adhortace Jana Pavla II. O úkolech křesťanské rodiny současného světa (dále jen FC), s. 8-9.

²⁰⁰ Srov. Tamtéž, s. 87.

2.2.1 Tradiční rysy otcovství

Od 19. století docházelo v evropských zemích k rozrůstání státního zásahu do oblastí, o kterých dříve rozhodoval jen otec, jako bylo zavedení státní péče o děti a k rozšiřování názorů ohledně zrušení soukromého vlastnictví a jeho náhrady společným majetkem všech, proto je v předkoncilním pojetí papežských dokumentů silně zdůrazňována sociální odpovědnost, jako bylo právo na nabytí majetku a řízení rodiny, povinnost poskytnout dětem obživu, vzdělání a zabezpečení v budoucnu, právo na rodinnou mzdu. Sociální odpovědnost byla vázána na představu patriarchální rodiny a z ní vycházel požadavek odpovědnosti otce za rodinu. Role otce byla samozřejmá a tradiční, proto nebyla příliš popisována ani zdůvodňována. Ve společnosti byl prosazován výchovný model, který kladl důraz na rodinovou hierarchii a autoritativnost. Do konce 19. století byl rodič považován za přímého nadřízeného dítěte. Děti měly otci i matce vykat a být jimi vedeny od nejranějšího věku k naprosté poslušnosti a kázni. Rodiče měli nesmlouvavě přistupovat k chybám dítěte. Nedoporučovalo se jim navykání dětí na požitky a rozmařilosti.²⁰¹ Od začátku 20. století se tento způsob výchovy střetl s patriarchálním uvolňováním struktury společnosti a poklesem autoritativnosti, na kterou mělo vliv měnící se postavení žen ve společnosti a zároveň i postavení mužů. Na děti bylo doporučováno apelovat pomocí rozumných donucovacích prostředků a docházelo k omezení fyzických trestů a k odmítání despotické autority, ale i přehnané lásky k dětem.²⁰²

V dokumentech papežů se objevují tyto tradiční rysy otcovství:

- **Právo na nabytí majetku**

Otec jako hlava rodiny má právo na soukromé vlastnictví. Toto právo je nezávislé na státu a je dáno všem jednotlivcům od přírody.²⁰³

- **Právo na řízení rodiny – otcovská moc**

Otcova moc v rodině musí být státem respektována, protože zdroj této práva není ve státu, ale v Bohu. Proto nesmí být státem ani zničena nebo pohlcena. Zavedením státní péče o děti místo rodinné je proti přirozené spravedlnosti a dochází tak rozvratu pevných rodinných svazků.²⁰⁴

²⁰¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 36.

²⁰² Srov. Tamtéž, s. 36-37.

²⁰³ Srov. RN 9

²⁰⁴ Srov. Tamtéž, 11, *Humane vitae: Encyklika Pavla VI. o správném řádu sdělování lidského života z 25. července roku 1968* (dále jen HV) [online]. Stojanov, 1980 [cit. 1. prosince 2014]. ISBN neuvedeno. č. 8. Dostupné na WWW: <<http://www.kebrle.cz/katdocs/HumanaeVitae.htm>>

- **Právo rodinné mzdy**

Otec, který je živitelem rodiny, má mít nárok na dostatečnou mzdu, aby uživil sebe i členy své rodiny.²⁰⁵

- **Právo na vystěhování**

Otec a jeho rodina má právo zajistit, aby se děti uživily a proto má právo se odstěhovat tam, kde si prostředky k obživě zajistí.²⁰⁶

- **Povinnost poskytnout dětem obživu a vzdělání**

Otcovým svatým přirozeným zákonem je, aby poskytl svým dětem obživu a vzdělání.²⁰⁷

- **Povinnost zabezpečení dětí v budoucnu**

Otcovou povinností je shromažďovat prostředky, kterými by mohl zajistit své děti v budoucnu.²⁰⁸

2.2.2 Nové rysy otcovství

V pokoncilním pojetí se v církvi se stále zdůrazňuje tradiční pohled na rodinu, ale nově se klade důraz na nedělitelnou odpovědnost obou rodičů k dětem po stránce citové, duchovní a sociální. V pokoncilních dokumentech Jana Pavla II., které se týkají rodiny, případně manželství, je zdůrazněna potřeba obou rodičů a jejich specifické odpovědnosti jako otce a matky. Otcovství a mateřství je úkolem manžela i manželky, představuje mimořádné potvrzení jejich lásky a umožňuje společně muži i ženě odhalit její původní rozsah a hloubku. Otcovství předpokládá mateřství a naopak, je to dualita daná Bohem. Rodiče mají vytvářet a prohlubovat manželské společenství otce a matky, tím způsobem, že budou čerpat svoji sílu k tomuto úkolu od Boha. Otcovství a mateřství je základem daru lidského života, je v něm přítomen sám Bůh, je nejen fyzickou záležitostí, ale předně duchovní, kde pomocí výchovy rodiče i děti poznávají význam velikého Božího daru, který obdrželi. Je potřeba, aby otec i matka na výchově dětí spolupracovali. Otec i matka mají vyžadovat, aby je jejich děti uznávali a respektovali

²⁰⁵ Srov. CC 123 , QA 17

²⁰⁶ Srov. Mater et magistra: Encyklika Jana XXIII.o nejnovějším vývoji života společnosti a o jeho utváření ve světle křesťanského učení z 15. května 1961(dále jen MM) [online]. Praha: ZVON, 1996 [cit. 24. listopadu 2014]. ISBN 80–7113–154–7. č. 45. Dostupné na WWW: <http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/MaterEtMagistra.htm>

²⁰⁷ Srov. RN 10

²⁰⁸ Srov. Tamtéž, 10

podle 4. přikázání, ale i rodiče si musí být vědomi toho, že mají „ctít“ své děti po celou dobu výchovy.²⁰⁹

V nových rysech otcovství se odráží změna postavení otce v rodině a ve společnosti, která opouští tradiční patriarchální model. Nové rysy, kterými jsou: povinnost přípravy na otcovství před vstupem do manželství, problémy s přítomností a nepřítomností otce v rodině, odpovědnost otce za rozvoj rodiny a povinnost vést domácí církve, jsou odrazem krize tradičních hodnot ve společnosti. Výše zmiňované rysy byly s tradičním otcovstvím neodmyslitelně spjaty, ale nikde se o nich nepsalo, protože byly považovány za samozřejmé. Předávaly se pomocí mužských vzorů. Otec byl hlavou domácí církve a byl odpovědný za rodinu a její náboženský život, vyplývalo to z jeho náboženské role ve společnosti, která mu zajišťovala autoritu. Prudký pokles autoritativnosti ve všech sférách společnosti, souvisel s patriarchálním uvolňováním struktury společnosti, které provázelo měnící se postavení žen ve společnosti už na začátku 20. století. Po roce 1950 byla ve výchově zdůrazňována láska rodičů k dítěti, zvláště mateřská. Atmosféra rodiny měla být harmonická, kvůli navázání dobrého vztahu s dítětem. V 60. letech se začínaly v Evropě objevovat velmi liberální postoje k výchově dětí, které pocházely z USA.²¹⁰ Nové rysy otcovství, budou mít pravděpodobně jiný obsah než před 150 lety. Dnes není otcova autorita chráněna tradicí, normou či zákonem společnosti, spíše bývá podceňována. Současný otec si musí autoritu nově vybudovat a hájit sám. Otcové už nejsou tak přísně autoritativní, ale spíše mnohdy velmi liberální ke svým potomkům²¹¹

V dokumentech papežů se objevují tyto „nové“ rysy otcovství:

- **Povinnost ve vztahu k manželství – příprava**

Dobrá příprava na otcovství začíná už při přípravě snoubenců na manželství.²¹² Už v této encyklice o křesťanském manželství z roku 1931, je popisována krize v manželských svazcích, proto papež připomíná, že dobrá příprava snoubenců na manželství je důležitá.²¹³

²⁰⁹ *Dopis rodinám papeže Jana Pavla II.*, s. 20.

²¹⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 36-37.

²¹¹ Srov. AUGUSTYN, J. *Být otcem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 169.

²¹² Srov. CC 119

²¹³ *Ať tedy přistupují snoubenci ke sňatku se správným smýšlením a s dobrou přípravou ...* CC 119

- **Problémy s přítomností otce a nepřítomností otce**

„Místo a úloha otce v rodině a pro rodinu mají ojedinělý a nenahraditelný význam.“²¹⁴ Jeho absence v rodině způsobuje duševní a mravní poruchy a velké problémy v rodinných vztazích. To samé se děje pokud je otec násilník, upřednostňuje si práva, která ženu ponižují a brání rozvoji dobrých rodinných vztahů.²¹⁵

- **Odpovědnost otce za rozvoj rodiny**

Otec ukazuje a napodobuje na zemi otcovství Boží²¹⁶, je povolán, aby zaručoval rovnoměrný vývoj všech členů rodiny²¹⁷ a to tak, že má přijmout velkodušnou odpovědnost za život svých dětí, má se pečlivěji spolupodílet na výchově, která podporuje soudržnost rodiny, dále být živým svědectvím zralého křesťanského života, v němž účinně uvádí děti do živé zkušenosti s Kristem a církví.²¹⁸

- **Povinnost duchovní – domácí církve**

Otec by měl vychovávat k modlitbě živým osobním svědectvím. Jeho příklad myšlení, jednání a modlitby je pro náboženskou výchovu dětí nepostradatelný.²¹⁹

2.3 Krize tradičního církevního modelu

Se sekularizací /zesvětšťováním/ společnosti dochází k posunům tradičního církevního modelu, kde je v rodině otcovství zakotveno v transcendentálním základu „Otec, od něhož se odvozuje všechno otcovství na nebi i na zemi“ (Ef. 3, 15). Otec byl hlavou rodiny, předával morální hodnoty křesťanství a byl jejich garantem nad dodržováním v rodinném společenství. Rodina a všichni, kteří k ní přináleželi, včetně pomocníků nebo služebnictva, tvořila domácí církev řízenou otcem, pokračovatelem rodu. Role ženy byla prezentována jako role pomocnice muže. To ženě a matce určovalo její místo jak v rodině, tak ve společnosti. Potřebovala mužovu ochranu sociální, právní a materiální pro sebe a své děti. Status otce byl spojen s velkým uznáním a odpovědností ve společnosti. Rodina fungovala jako soukromý podnik, kde otec i matka pracovali doma, kde jim pomáhaly děti a učily se přímo od svých rodičů. Každý zde měl své důležité místo a role členů rodiny byli komplementární. Otec se nacházel na vrcholu rodinné struktury. Celá společnost byla hierarchicky uspořádána. Neexistovalo

²¹⁴ FC 25

²¹⁵ Srov. Tamtéž, 25

²¹⁶ Srov. Ef 3,15

²¹⁷ Tamtéž, 25

²¹⁸ Tamtéž, 25

²¹⁹ Srov. Tamtéž, 66

státní školství, zdravotnictví a ani jiné instituce, kromě církve. Rodina byla v těchto oblastech zcela autonomní.

Odmítnutím křesťanství a víry v Boha, které začalo v osvícenství a bylo nahrazeno vládou rozumu, začíná nenápadná, avšak zásadní krize otcovství. Otcovství, které je pečlivě zbudované na svrchovanosti Boha Otce a to mu dává jeho patriarchální svrchovanost a nepopíratelnou autoritu a to autoritu Boží. Odmítnutím této autority dochází k postupné změně jeho role, až extrému jeho nepotřebnosti pro rodinu a vyzdvihování přednostně jen důležitosti matky, zejména v celém minulém století.²²⁰

První buržoazní revoluce umožnily vyvíjení radikálního tlaku na reformu rodinného práva a jeho autonomii od kanonického práva. Přísná *regulace sexuálního, rodinného a reprodukčního chování spojená skrz regulaci dědických pravidel i s ekonomickým ovládnutím patřila k základům tradičního panství.*²²¹ Kapitalistická společnost potřebovala pro svou existenci smluvní svobodu. Uzavření manželství mělo být zbaveno náboženského přesahu a mělo získat povahu občanské smlouvy. V Anglii byl uznán občanský sňatek od roku 1653 v Holandsku od roku 1656. Ve Francii 16. a 24. srpna 1790 bylo nahrazeno kanonické právo rodinným právem civilním, ve kterém bylo manželství vyhlášeno za civilní občanskou smlouvu. Stát se vzdal svých práv zasahovat do vnitřních záležitostí manželství. Muž nadále zůstává hlavou rodiny. Od 20. září 1790 je možný rozvod ve Francii.²²²

2.3.1 Casti Connubii – zrcadlo krize tradičního církevního modelu ve společnosti na konci 20. let 20.století

Hlubší krize tradičního církevního modelu je popsána v encyklice o křesťanském manželství z roku 1930. V této encyklice můžeme sledovat názory a myšlenky, které se objevovaly v tehdejší společnosti a které přicházely s „novým a lepším“ uspořádáním poměrů v soužití muže a ženy. To vše mělo vliv na chápání otcovské role.

Do popředí se dostával názor, „že manželství je záležitost čistě světská a ryze občanská a že je bezpodmínečně nepřipustno, aby pravomoc v otázkách manželských byla přenechávána společnosti náboženské, to jest Církvi Kristově, má náležitosti výlučně státu ..., že manželská smlouva musí býti osvobozena od jakéhokoli neroztržitelného pouta, tím, že se rozluky budou nejen trpěti, nýbrž že budou schváleny zákonem.“²²³ Byla

²²⁰ Srov. AUGUSTYN, J. *Být otcem*, s. 35-36.

²²¹ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 174.

²²² Srov. Tamtéž, s. 174-175.

²²³ CC 80

popírána náboženská povaha manželství. Objevovala se tvrzení, že manželství nebylo ustanoveno Bohem, ale lidským rozumem a řídí se lidskou vůlí, tudíž je vynálezem lidí a ne Boha.²²⁴ „...zákony, zřízení a mravy, kterými se řídí manželství, mají svůj vznik jedině ve vůli lidí, podléhají prý tedy jedině této vůli lidí, a mohou a musejí prý proto býti zaváděny, měněny a odvolávány podle lidského uznání a podle měnících se poměrů.“²²⁵ Vznikal tlak na uzákonění občanského sňatku, který by byl považován ... za pravou manželskou smlouvu. Náboženský sňatek se měl stát jen něčím podružným. Vzrůstal velký tlak na usnadnění rozluky. Podporovaly se občanské zákony, které jí byly nakloněny. Ve společnosti sílilo přesvědčení o nutnosti osvobození žen v manželství. Jejich poslušnost manželovi, byla nazývána novodobým otroctvím, ze kterého se měla manželka vymanit. Emancipace ženy v manželství a rodině byla rozdělena na sféru fyziologickou, hospodářskou a sociální.²²⁶ „Emancipace fyziologická: mají v programu, aby bylo ponecháno svobodné vůli ženy, chce-li nebo nechce-li plnit svou manželskou povinnost k muži, chce-li zameziti početí, chce-li plod pod svým srdcem utratiti (dostatečně jsme již vyložili, že to není emancipace, nýbrž ničemný zločin). Emancipace hospodářská žádá, aby žena, třeba i bez vědomí a přes protesty manželovy, měla sama pro sebe svou hospodářskou oblast, aby v ní si hospodařila a volně rozhodovala bez zřetele k dítkám, k manželovi a k celé rodině. Konečně emancipace sociální má vysvoboditi manželku ze starostí v domácnosti ať již o děti, ať již o rodinu, aby se mohla oddati rozvoji svých schopností a svých zálib a aby se věnovala úkolům a úřadům také veřejným.“²²⁷ Všechny tyto emancipační snahy útočily na tradiční křesťanský model manželství, kde žena je podřízena muži.

Můžeme si zde také všimnout morálního podhoubí v roce 1930 ve společnosti, které vedlo po třiceti letech k třetí sexuální revoluci, která byla spojená s rozšířením antikoncepce a je popsána v kapitole 1.6 této práce „...někteří dospěli tak daleko, že si vymysleli nové druhy soužití, lépe prý přizpůsobené nynějším potřebám lidí a časovým poměrům, a chtějí, aby všechny byly pokládány za nové druhy manželství: manželství na čas; manželství na zkoušku; manželství kamarádké, které si osobuje plnou manželskou volnost a všechna práva manželská, vyjímaje nerozlučitelnost a s vyloučením potomstva, leda že by strany později proměnily své soužití v plnoprávné manželství.“²²⁸ Ve

²²⁴ Srov. CC, 50

²²⁵ CC 51

²²⁶ Tamtéž, 80

²²⁷ Tamtéž, 75

²²⁸ Tamtéž, 52

společnosti se objevují názory ohledně zrušení manželské věrnosti, které dokreslují pohled některých lidí na představu nového pojetí manželství. *„Věrnost tedy předně rozvracejí ti, kdo se domnívají, že je potřeba shovívavě se přikloniti k současným mravům a názorům o jakémisi nesprávném a ne nevinném přátelství s osobami třetími, a tvrdí, že se manželům musí povolit větší volnost v takových náklonnostech a v jednání, a to tím více, protože (podle nich) mnozí mají vrozeno takové pohlavní založení, že nemohou mu učiniti zadost v úzkých mezích monogamického manželství. Proto pokládají za jakousi zaostalou a omezenou úzkoprsost nebo za nedůstojnou a sprostou žárlivost ony přísné názory počestných manželů, které odsuzují každou smyslnou náklonnost k osobám třetím a každý takový skutek a štítí se takových věcí. Proto chtějí, aby byly neplatnými nebo aspoň aby byly za neplatné prohlášeny všechny trestní zákony státní, které se týkají manželské věrnosti.“*²²⁹

Děti již nejsou pro manžele požehnáním, ale něčím, co je začíná obtěžovat a omezovat „...promluvíme o potomstvu, které mnozí se opovažují nazývat obtížným břemenem manželství a prohlašují, že je třeba se vyhýbatí dětem nikoli počestnou zdrženlivostí (která jest dovolena i v manželství, souhlasí-li oba manželé), nýbrž tím, že se rušivě zasahuje do přirozeného úkonu...., že se jim omrzely dítky a chtějí míti jen rozkoš bez břemene.“²³⁰ Stoupá množství umělých potratů z důvodu sociální bídy v rodinách a těžkých hospodářských poměrů, ale i z důvodu náboženského úpadku ve společnosti.²³¹

2.3.2 Prohloubení krize v 60. letech 20. století

Na základě těchto informací nás nemůže překvapit vývoj ve společnosti po třiceti letech od sepsání encykliky a jejího vydání v roce 1930. F. Singly v knize *Sociologie současné rodiny* popisuje a shrnuje změny v rodině v 60. letech minulého století. Počet sňatků se snížil a zvýšil se počet „nesezdaných“ párů, narostl „počet rozvodů a rozchodů“; vzrostl počet „neúplných rodin s jedním rodičem – domácností s jedním rodičem a jedním nebo více dětmi; rodin nově složených nebo obnovených“ – domácnost tvoří pár, z něhož alespoň jeden člen má za sebou manželství a „stará se o jedno z vlastních dětí z prvního manželství“. Snížil se „počet porodů“, vzrostl počet „mimomanželských porodů“,

²²⁹ CC 52

²³⁰ CC 54

²³¹ Srov. Tamtéž, 66

vzrostla zaměstnanost žen, většinou matek a dále „i páru, kde jsou oba manželé zaměstnáni.“²³²

Tento trend potvrzuje i český sociolog Ivo Možný ve své knize *Rodina a společnost*, kde píše, že křesťanský kulturní okruh zajišťoval po staletí rodině „monogamní monopol na legitimní sex.“²³³ Po ztrátě tohoto monopolu se rodina stává institucí na legitimní plození dětí, ale to přestává platit od počátku 70. let 20. století, kdy ve všech společnostech našeho kulturního okruhu prudce stoupá počet nemanželských dětí, dále se snižuje počet sňatků a zvyšuje se počet rodin s jedním rodičem. Velký podíl používání antikoncepce, která dovolovala regulovat porodnost, měl vliv na rozvolnění tradičního manželství a vlnu sexuálního osvobození v partnerském vztahu.²³⁴

2.3.3 Dokument Rodina, manželství a fakticky existující soužití: současný pohled církve na rodinu a otcovství a sekulární vnímání současné rodiny v Evropě

Reakcí na výše popsanou krizi tradičního církevního modelu je dokument papežské rady pro rodinu s názvem *Rodina, manželství a fakticky existující soužití*. Byl vydán v roce 2000 a reaguje na vzrůstající počet párů, kteří žijí ve společné domácnosti bez uzavření manželského svazku tzv. „fakticky existujících soužití“.²³⁵ Patří sem i homosexuální páry, které se snaží, aby jejich soužití byla zrovnoprávněna s manželským heterosexuálním svazkem.²³⁶ Je teologickou obhajobou manželství a výlučnosti rodiny. Úvahy, které se zde objevují nejsou určeny pouze křesťanům, ale všem pro něž je rodina základní buňkou společnosti.²³⁷ Dokument trvá na jasné a normativní definici rodiny a na zákonodárství, které jiné formy soužití nezrovnoprávňuje. Zároveň vyzývá k dialogu.

V Teologických listech v článku Rodina a náš vstup do EU z roku 2001 reaguje psycholog Josef Zeman²³⁸ na dokument Rodina manželství a fakticky existující soužití

²³² všechny předchozí citace jsou ze SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*, s.87.

²³³ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*, s. 21.

²³⁴ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*, s. 21.

²³⁵ Výraz „fakticky existující soužití“ zahrnuje pod společný název celou řadu různých a vzájemně se odlišujících lidských skutečností, jejichž společným jmenovatelem je to, že se jedná o soužití pohlavního typu bez manželství. Fakticky existující soužití jsou charakterizovány skutečností, že lidé v nich žijící opomíjejí, odkládají, nebo dokonce odmítají manželské závazky. Papežská rada pro rodinu. *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“* Praha: sekretariát České biskupské konference, 2001, s. 6.

²³⁶ Srov. Tamtéž, s. 26.

²³⁷ Srov. Tamtéž, s. 6.

²³⁸ PhDr. Josef Zeman, CSc., je psycholog. V letech 1974–1990 pracoval ve Výzkumném ústavu pediatrickém v Brně, kde se věnoval problematice dětí se zdravotním postižením a jejich rodin. Od roku 1991 dosud vede brněnskou manželskou a rodinnou poradnu Bethesda [cit. 12. února 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.i17-11.cz/josef-zeman>>

a rozebírá pohled na rodinu a její vnímání v Evropské společnosti a legislativě. „Především se dá říci, že v právních úpravách nesezdaných soužití muže a ženy existuje vývoj, který je stále zřetelněji akceptuje, v některých aspektech i staví na roveň manželství. Pokud je totiž rodina na úrovni evropských institucí podporována, nejde v žádném případě o shodu, že se jedná o rodinu založenou na manželství. Takzvaná pluralita rodinných forem, v rámci níž je považováno za rodinu prakticky jakékoli trvalejší soužití, je prosazována především severními evropskými státy. Nalézají však větší nebo menší podporu ve všech zemích Unie, i v orgánech Unie jako takových. Jde o ohlas radikálních protirodinných tendencí, projevujících se již mnoho let především v orgánech Organizace spojených národů.“²³⁹ Křesťanský pohled na rodinu jako na společenskou jednotku postavenou na celoživotním manželství muže a ženy a žijící spolu s dětmi, není shodný s pohledem na rodinu ve většinové společnosti, která již manželský svazek nepovažuje pro rodinu za bezpodmínečně nutný. „Téměř všeobecně je přijímán názor, že rodina vzniká faktickým soužitím a rodina založená na manželství jsou stejně hodnotné a úspěšné. Opakováním pojmu krize rodiny vzniká někdy již i mezi křesťany dojem, jako by většinová společnost rodinné hodnoty neakceptovala. Ke zkreslování obrazu rodiny přispívá i záměrné vytváření pocitu, že obhajoba rodiny založené na manželství je zastaralý („fundamentalistický“) postoj, který nemůže přispět k řešení současných problémů.“²⁴⁰ Autor článku se zmiňuje o dvou evropských proudech, „...které charakterizují chování státních a evropských institucí vůči rodině a které mají protikladný směr. Jeden proud rozměšňuje nebo přímo zpochybňuje instituci rodiny, druhý ji považuje za neodmyslitelnou podmínku přežití a prosperity společnosti. Podle mého názoru je proud zpochybňování hlučnější a mediálně okázalejší, proud podpory je však silnější.“²⁴¹

J. Zeman shledává, že dokument týkající se „fakticky existujících soužití“ „...přináší k této tematice některé nové impulsy. Obsahuje fundovanou teologickou obhajobu výlučnosti rodiny založené na manželství a projevuje snahu dále pozitivně přispět k dialogu tak, že chce osvětlit pravou povahu věcí a požadavky vyplývající z přirozeného

²³⁹ ZEMAN, J. Rodina a náš vstup do EU. In *Teologické texty* [online]. 2001, č. 5. [cit. 15. února 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2001-5/Rodina-a-nas-vstup-do-EU.html>>

²⁴⁰ Tamtéž

²⁴¹ Tamtéž

*zákona. Tento dokument se chce podílet na společenském a politickém dialogu o daných záležitostech a na odpovědnosti za společné dobro.*²⁴²

2.3.4 Zvýraznění významu otce

S rozpadem tradičních hodnot v dnešní společnosti nemizí důležitost otce v rodinách, ba právě naopak, vyniká jeho nepostradatelnost. Tento fakt dokládá literatura, která v posledních dvaceti letech byla sepsána na téma otcovství. Také filmová tvorba je jedním z ukazatelů proměny tradiční role otce, kde už není otec vnímán jako autoritativní, přísná a nekompromisní bytost, ale jako citlivá chápavá bytost, kterou děti potřebují poznat, protože bez z něho jim vždy něco chybí. Už ve filmu *Jak vytrhnout velrybě stoličku* z roku 1977 se můžeme setkat s postavou chlapce, který chce poznat svého otce a hledá ho. Nepřítomnost či ztráta otce v rodině je dětmi výrazně pocíťována a komplikuje jejich výchovu, jsou s ní spojeny mnohé společenské problémy a odráží se negativně na jejich vývoji. Všechny tyto skutečnosti jsou podrobněji rozvedeny v kapitole 1.6.1 této práce s názvem *Krise otcovství*.

Otec má nezastupitelnou roli v životě svých dětí. Velice významný je vztah s otcem už v kojeneckém období. Kvalita interakce otce s dítětem ovlivňuje u jeho potomka rozvoj učení emoční komunikace a poznání jejího významu pro druhé.²⁴³ Pro syny je důležité, aby viděli aktivní roli otce v rodinných záležitostech a také jeho interakci s matkou.²⁴⁴ Přítomnost otce v rodině má velký vliv, na to zda chlapec bude mít v dospělosti méně záznamů v trestním rejstříku než ten, který s otcem nežil.²⁴⁵ Otec vytváří synovi mužský vzor. Syn potřebuje být v kontaktu se svým otcem, potřebuje jeho důvěru a respekt.²⁴⁶ Kvalita vztahu otce a dcery ovlivňuje způsob, jak bude žena později úspěšná ve svých vztazích s muži i ve svém tvořivém a profesionálním životě.²⁴⁷

²⁴² Tamtéž

²⁴³ Srov. LANGMAMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998, s. 67.

²⁴⁴ Srov. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*, s. 128.

²⁴⁵ Srov. MATOUŠEK, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*, s. 25.

²⁴⁶ Srov. ROHR, R. MARTHOS, J. *Cesta divokého muže, Úvahy o mužské spiritualitě*. Brno: Cesta, 2002, s. 73.

²⁴⁷ Srov. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*, s. 129.

2.3.4.1 Vliv identifikace s otcem na spiritualitu

S krizí tradičního církevního modelu souvisí ještě jedna důležitá věc, která se týká náboženství a nebyla doposud rozvedena a to je vliv otce na vnímání Boha v křesťanství.

Problémy ve vztahu s vlastním otcem a jeho nepřijetí, mají velký vliv na přijetí Boha Otce v křesťanském náboženství. Velkému množství mužů v současnosti chybí pozitivní identifikace se svým otcem. Postrádají důvěrný a upřímný vztah s otcem. Lidské otcovství je cestou k Božímu otcovství. Velká část věřících otců není schopna svým dětem, zvláště synům, vytvořit názorný model náboženství a spirituality.²⁴⁸ Je velmi důležité, aby se děti dopracovali „*k vzájemnému, tvořivému a odpouštějícímu vztahu s rodiči, proto aby neměly infantilní, bázlivý a sebeobranný vztah i k Bohu.*“²⁴⁹

2.3.4.2 Nová naděje – nové otcovství

V dokumentu *Pokoj a dobro*, který se popisuje změny rodinného života v naší zemi, je kladen na muže požadavek, aby promýšleli, jak nově naplní své postavení v současném manželství a dnešní rodině, jak nově utvoří svou otcovskou identitu a naplní novým obsahem svou otcovskou roli se zřetelem k povinnostem, které vyplývají z tradiční role otce. Těmito povinnostmi jsou: odpovědnost za rodinu, plné nasazení při výchově dětí a příklad vlastního života.²⁵⁰

Jak naplnit takový úkol? Přenést otcovský model z minulosti je dnes nemožné, ale i nežádoucí. Vedlo by to k tomu, že by se rodina izolovala od života ve společnosti. Takový model spojený s paternalistickým a autoritativním chováním by byl přijímán s odporem, nejen u vlastních dětí, ale i v okolí.²⁵¹ K řešení této otázky se před dvěma desítkami let začal užívat termín „nový otec“. Psycholog J. Zeman charakterizuje „nového otce“ jako toho, který:

1. *cítí za výchovu dítěte stejnou odpovědnost jako matka a vede ho to k větší angažovanosti,*
2. *musí zůstat otcem, mužem, aby mohl reprezentovat a zpřístupňovat nepochybně existující mužský svět,*

²⁴⁸ ROHR, R. MARTHOS, J. *Cesta divokého muže, Úvahy o mužské spiritualitě*, s. 85.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 86.

²⁵⁰ Srov. *Pokoj a dobro. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskuzi*, s. 50.

²⁵¹ Srov. AUGUSTYN, J. *Být otcem*, s. 37.

3. *musí i vůči matce vydobýt důvěru a získat více prostoru, aby jeho odlišné mužské přístupy akceptovala i tam, kde to umí ona skutečně nebo domněle lépe*²⁵²

Role pečujícího otce je nejučinnějším a nejdostupnějším modelem otcovství v dnešní rodině, která je schopná zvládnout nové, časově náročné požadavky současné výchovy.²⁵³ „*Tento fenomén však vnáší nové prvky i do manželství. Je důležitým projevem rovnoprávnosti vztahu muže a ženy v manželství. Rovnoprávnost je sice všeobecně akceptována jako základní prvek současného manželství, reálné optimální rozdělení rolí, povinností a odpovědnosti je však stále více poplatné tradici než potřebám konkrétní rodiny. Pořád ještě např. nečekaně často zaznívá ono nespravedlivé „jak sis je vychovala, takové je máš“. I dnes je častější jakási připsaná nerovnoprávnost, která má charakter větší svobody muže – má možnost se rozhodnout, zda a v čem se bude angažovat, zatímco žena vůči dětem řadu věcí prostě musí.*“²⁵⁴

Je tu ještě jeden návod, který nabízí Józef Augustin ve své knize *Být otcem*. „*Aby bylo možno krizi otcovství překonat, musí muž nejprve zvládnout krizi vlastní mužské identity. Zralé otcovství lze totiž budovat jen na zralém mužství. Jen tehdy, bude-li si otec vědom své mužské identity, naučí se od něho syn, jak se stát mužem.*“²⁵⁵

²⁵² ZEMAN, J. *Manželství a rodina – vše se změnilo* [online]. [cit. 16. února 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.i17-11.cz/josef-zeman>>

²⁵³ Srov. Tamtéž

²⁵⁴ Tamtéž

²⁵⁵ AUGUSTYN, J. *Být otcem*, s. 37.

3 VNÍMÁNÍ OTCOVSKÉ ROLE V OKRAJOVÉ PRAŽSKÉ FARNOSTI – KVALITATIVNÍ VÝZKUM

V praktické části diplomové práce se zabývám kvalitativním výzkumem, který jsem prováděla v římskokatolické farnosti, v okrajové části Prahy, mezi muži, kteří jsou otci a navštěvují tuto farnost.

3.1 Cíl výzkumu

Na základě studia papežských dokumentů o rodině a s přihlédnutím k aktuálním změnám v životním stylu současné rodiny jsem se v odpovědích respondentů zaměřila na jejich zkušenost s otcovstvím. Chtěla jsem zjistit, jakým způsobem otcové navštěvující tuto farnost vnímají svoje otcovství.

Z tohoto záměru vychází i výzkumná otázka:

Jaká je zkušenost mužů ve farnosti z okrajové části Prahy s jejich otcovstvím vzhledem k úkolům učení podle katolické církve?

3.2 Struktura výzkumu

V následujících kapitolách podrobně popíšu jednotlivé kroky výzkumného procesu. Na začátku bych obecně popsala metodu kvalitativního zkoumání, která je vhodná k zodpovězení výše položené výzkumné otázky, dále se zaměřím na popis výběru výzkumného vzorku, přípravu výzkumu, dále podrobně popíši sběru dat a jejich následné zpracování.

3.2.1 Metoda výzkumu

Ke zjištění výzkumné otázky, jsem si vybrala metodu kvalitativního výzkumu, protože jejím úkolem „*je porozumění lidem v sociálních situacích.*“²⁵⁶ Jako nejvhodnější z kvalitativních metod, jsem použila interpretativní fenomenologickou analýzu (IPA),²⁵⁷ která vede k pochopení zkušenosti člověka. IPA je přístup, který umožňuje větší volnost a tvořivost ve výzkumném procesu. Je vhodná k popisu a k interpretaci způsobu, „*jakým nositel zkušenosti, která nás zajímá, přisuzuje této zkušenosti význam.*“²⁵⁸

²⁵⁶ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha: Karolinum, 2011, s. 289

²⁵⁷ v angličtině: *Interpretative phenomenological analysis* ŘIHÁČEK, T. ČERMÁK, I. HYTYCH, R.. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy.* Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 9.

²⁵⁸ ŘIHÁČEK, T. ČERMÁK, I. HYTYCH, R.. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy,* s. 9.

Důležitou zásadou, kterou se má řídit výběr respondentů při použití této metody je „*homogenita vzorku*“.²⁵⁹ Respondenti mají dobře reprezentovat dané téma a volí se na základě záměrného výběru. Je tedy důležité jasným způsobem definovat množinu lidí, kteří budou významní k zodpovězení výzkumné otázky.²⁶⁰

V této metodě je upřednostňována „*bohatost jednotlivých případů*“²⁶¹ a není zde jasně stanoven počet respondentů. Pro diplomové práce je doporučeno 3–6 respondentů, kteří umožní podrobný rozbor každé kauzy.²⁶²

„*Interpretace*“²⁶³ podle IPA je podstatné místo v procesu analýzy a je úzce zakotvená v textu a přiznává, že je to vždy výzkumník se svým životním kontextem, kdo je jejím autorem. Za věrohodnou je v IPA považována ta interpretace, jež má oporu ve výrazech patřící respondentovi a je podložena jeho citacemi.²⁶⁴

3.2.2 Výzkumný vzorek

Výzkum jsem prováděla v Praze v okrajové městské části, ve které žije přibližně 2300 obyvatel²⁶⁵ a nachází se zde kostel i fara, která je sídlem římskokatolické farnosti. Lidé se zde schází na bohoslužby a akce pořádané touto farností. Při posledním sčítání účastníků bohoslužeb z roku 2014 bylo sesbíráno v této farnosti 188 sčítacích lístků. Na základě podrobnějšího vyhodnocení sčítání bylo z celkového počtu 188 účastníků 76 mužů ve věku 0–99 let, z tohoto počtu bylo 42 výdělečně činných. Převážná většina mužů, kteří navštěvují bohoslužby jsou ve věkovém rozmezí 30–60 let.²⁶⁶ Účastníků bohoslužeb, kteří v této městské části žijí, je přibližně 1/3, další část je z okolních městských částí.

Z celkového počtu 76 mužů z této farnosti jsem vybrala jen ty, kteří se stali otci a mají tedy s vlastním otcovstvím zkušenost. Výběr možných respondentů se tímto zúžil na vzorek přibližně 50 mužů. Na základě znalosti místních poměrů, zkoumání v matrikách a v evidenci seznamu lidí, kteří se hlásí do této farnosti, jsem vytvořila seznam mužů, který se skládal z 27 otců, ve kterém byly zastoupeny různé věkové kategorie. Dále jsem výběr vymezovala podle:

²⁵⁹ ŘIHÁČEK, T. ČERMÁK, I. HYTYCH, R.. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*, s. 13.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 14.

²⁶¹ Tamtéž, s. 14.

²⁶² Tamtéž, s. 9.

²⁶³ Tamtéž, s. 21

²⁶⁴ Tamtéž, s. 22

²⁶⁵ Počet obyvatel v jednotlivých městských částech Prahy
http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?vo=null&cislotab=DEM9020PC_MC&kapitola_id=370&null

²⁶⁶ Interní záznam farnosti ze sčítání účastníků bohoslužeb z roku 2014

1. vzdělání, 2. národnosti, 3. zda je věřící či nikoli, 4. kolik má dětí, 5. kolik je dětem let, 6. zda jsou vlastní nebo adoptované, 7. či je otec rozvedený nebo ženatý.

Pokusila jsem se o co nejširší pestrost výběru, aby byla v co největším rozsahu pokryta škála možností, které se zde nabízí. Na základě záměrného výběru jsem uskutečnila rozhovory s deseti vybranými muži, ale vzhledem ke zpracování dat a rozsahu diplomové práce jsem si nakonec musela vybrat z deseti uskutečněných rozhovorů pouze tři ke zpracování. „*IPA studie pracují s nižším vzorkem respondentů*“²⁶⁷ a mají dobře prezentovat dané téma, rozhodla jsem se tedy na základě obsahu rozhovorů vybrat ty, které různorodě prezentovaly fenomén otcovství.

Věk	Vzděl.	Zaměst.	Počet dětí / věk	Stav	Délka manželství	Nábož. vyzn.	Místo narození
35	VŠ	V bance	2 / 1,3	Ž	6	ŘK	Olomoucký kraj
49	VŠ	Vedoucí řídicí funkce	4 / 24,22,18,15	Ž	26	ŘK	Praha
51	SŠ	Práce u PC	5 / 36,25,23,20,17	Ž	27	ŘK	Východočes. kraj

Zkratky:

VŠ – vysokoškolské

SŠ – středoškolské

ŘK – římskokatolické

Ž – ženatý

3.2.3 Příprava výzkumu

Respondenty jsem oslovovala přímo při osobním setkání ve farnosti, telefonicky a nebo emailem. Kromě dvou oslovených otců, kteří již při domlouvání schůzky předem nesouhlasili s nahráváním jejich odpovědí, neměl nikdo problém s tím, že by se rozhovor měl nahrávat. Jeden z těchto dvou mužů nakonec variantu nahrávání přijal, proto s ním byl výzkumný rozhovor uskutečněn.

²⁶⁷

ŘIHÁČEK, T. ČERMÁK, I. HYTYCH, R.. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*, s. 13.

Pro výzkumný účel jsem zvolila ke sběru dat metodou kvalitativního rozhovoru s návodem, který představuje seznam otázek, jenž je třeba při rozhovoru probrat.²⁶⁸ Domnívala jsem se, že pro tento druh výzkumu je nejvhodnější, protože umožňuje rozhovor přizpůsobit respondentovi, ale zároveň dovoluje zachovat určitou strukturu. Proto jsem si připravila čtyři otázky, které jsem chtěla respondentům položit a které by volně kopírovaly výzkumnou otázku týkající se vnímání role otce.

- Mohl byste mi vyprávět o tom, jak se změnil váš život, když se vám narodily vaše děti?
- Mohl byste mi říci, jaké nároky na vás otcovství klade, a povědět mi o tom, jak se s těmito nároky vypořádáváte? Co vlastně jako otec děláte?
- Řekněte mi prosím, co vám na roli otce dělá radost, a co byste si přál, aby nebylo nebo bylo jinak?
- Jak vedete děti ve víře?

3.2.4 Sběr dat

Oslovila jsem celkem 11 vybraných mužů a z deseti z nich jsem uskutečnila rozhovory. Rozhovory jsem s respondenty po vzájemné domluvě realizovala buď na faře v místním farním sále nebo u respondentů doma a jednou také v restauračním zařízení. V jednom případě byla u větší části rozhovoru přítomná i manželka, jinak u nich manželky ani děti přítomné nebyly. Muži se tak mohli lépe soustředit na odpovědi a otevřeně hovořit o své otcovské roli.

Ještě před tím než jsem začala rozhovor nahrávat požádala jsem každého z dotazovaných, zda si mohou rozhovor nahrát a vysvětlila jsem jim, že přepis rozhovoru nebude přiložen k elektronické verzi diplomové práce, která bude veřejně přístupná na internetu a také, že jejich jméno bude v práci změněno. Některým dotazovaným bylo jedno, zda zůstanou v anonymitě či nikoli a jiní byli rádi, že se jejich rozhovor nezveřejní. Jsem velice ráda za jednoho otce, který původně nabídku k rozvoru odmítl, ale pak jsem s ním rozhovor realizovala. Bylo to velmi příjemné setkání. Když jsme se spolu loučili tak říkal, že takovéhle „vykecávání“ nemá rád.

Většina otců na možnost rozhovoru reagovala potěšeně a velmi otevřeně. Také odpovědi na dotazy jsou u většiny z nich velmi otevřené. Většina mi na můj dotaz, zda

²⁶⁸ Srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 174.

by takový rozhovor poskytli neznámému člověku, odpověděla záporně. Domnívám se tedy, že znalost prostředí a místních lidí mi velmi pomohla k jejich otevřenosti při výpovědích o své otcovské roli a tedy k zachycení větší hloubky jejího prožívání.

3.2.5 Zpracování dat

Respondenty jsem seznámila v úvodu s cílem a účelem výzkumu, s tím jakým způsobem bude rozhovor probíhat a také se způsobem, jakým bude zaznamenán. Všichni zúčastnění souhlasili se záznamem interview i s tím, že v příloze diplomové práce bude vložený přepis rozhovoru.

Odpovědi respondentů jsem nahrávala na diktafon. Délka nahrávky se pohybovala v rozmezí 20–44 minut. Zvukový záznam byl uložen do počítače a následně převeden do textové podoby.

K analýze jsem použila doslovný přepis nahrávky, který je v IPA nepostradatelný. Na základě konzultace jsem neminimalizovala popis mimoslovního a zvukového doprovodu, jako je např. smích, pomlky, které doplňujícím způsobem charakterizují respondenta, při rozhovoru, přestože by tyto doprovody mohly být rušivým faktorem v obsahové analýze textu.²⁶⁹

Formulovala jsem témata zachycující podstatu otcovství – fenoménu, který zkoumám. To je cíl, který sleduje analýza v IPA. Autoři v knize *Interpretative phenomenological analysis* tvrdí, že *neexistuje správný nebo špatný způsob vedení analýzy, a podporují výzkumníky v kreativním přizpůsobení IPA svým účelům.*²⁷⁰ Prováděla jsem analýzu každého případu odděleně od ostatních. Pokoušela jsem se zachovat otevřenost a kladla jsem důraz *na objevování nových témat.*²⁷¹

3.3 Výsledky výzkumu

V této kapitole nejdříve představím výsledky obsahové analýzy na základě témat, které se objevily v rozhovorech respondentů. *„Cílem analýzy v IPA je formulování témat, která zachycují esenci fenoménu, jenž je předmětem výzkumu. Proces analýzy začíná vždy u jednoho případu.“*²⁷² V tabulkách jsem zobrazila jednotlivá témata a jejich zakotvení v textu přepisu rozhovoru. Snažila jsem se, aby co nejvíce vypovídaly o prožívání jednotlivých otců a používala jejich vyjádření a obraty.²⁷³

²⁶⁹ Srov. ŘIHÁČEK, T. ČERMÁK, I. HYTYCH, R.. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*, s. 15.

²⁷⁰ Srov. Tamtéž, s. 16.

²⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 16.

²⁷² Tamtéž, s. 16.

²⁷³ Srov. Tamtéž, s. 20.

Následně podrobně představím jednotlivé respondenty a jejich vnímání otcovství v případové analýze s přímými citacemi. „*Přímé citace respondentů ilustrující témata činí výzkum transparentním – čtenář by měl dostat možnost ověřit si, že předkládaná tvrzení jsou zakotvena v textu a zároveň šanci udělat si na ně svůj názor.*“²⁷⁴ Na závěr představím jejich vnímání otcovství v kontextu církevních dokumentů zaměřených na roli otce.

3.3.1 Výsledky obsahové analýzy na základě témat

Tabulka č. 1 Erik: vyhodnocení témat a jejich zakotvení v textu

Témata	Odpovědi s respondenta
<u>Přibývání dětí</u>	<i>...a čím těch dětí přibývalo...</i>
1) Zodpovědnější životní prostor	<i>1) ...řekněme, že se změnila taková(...), no ne, bezstarostnost asi ne, možná lépe řečeno, do nějakého zodpovědnějšího prostoru životního.</i>
2) Nejkrásnější moment - přítomnost u porodu	<i>2) ...když o tom přemýšlím, tak je, takové vlastně jedno z nejpůsobivějších, jeden z nejpůsobivějších momentů, nejkrásnějších, řekněme, v mém životě, byla přítomnost u porodu.....</i>
3) Bezradnost, skleslost, znavenost, deprese	<i>3) ... a čím těch dětí přibývalo, tím přibývalo nároků, povinností, tak bych řekl, že jsem nenašel často klíč k tomu, jak to rozklíčovat a byl jsem z toho spíš čím dál tím víc skleslý a znavený a v depresi, než že bych si to užíval.</i>
4) Povinnost	<i>4) No vnímal jsem to jako povinnost. ...hodně jako povinnost. Že se to prostě musí udělat; a čím těch dětí přibývalo, tím přibývalo nároků, povinností...</i>
<u>Akcent na zajištění rodiny</u>	<i>Dával jsem akcent na to, aby prostě rodina byla zajištěná, tak jak se to od otce požaduje.</i>
1) Materiální zabezpečení	
a) Velký význam	<i>a) Je to tím, že jsem tomu rozměru, té práce a tomu materiálnímu zabezpečení dával velký význam, ale přespříliš velký význam</i>
b) Bezútešné nekončící otroctví	<i>b) ...ten materiální rozměr (...) x spousty let nazval svoji roli jako...bezútešné nekončící otroctví</i>
c) Ukradení času dětem	<i>c) ... takže jsem přišel o velkou část života tím, že jsem si myslel, že je podstatné to, abych přinesl domů peníze...ale ve své podstatě jsem ukradl těm dětem čas.</i>
2) Přesun do jiné dimenze	<i>2) A koneckonců už si můžu alibisticky říct, že ty, i ty osobnosti se musí trošku starat taky sami o sebe,</i>

²⁷⁴

ŘIHÁČEK, T. ČERMÁK, I. HYTYCH, R.. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy, s. 23.

	<i>a to ať jim je patnáct, což je tomu nejmladšímu a nemluvě o tom, když je jí čtyřadvacet. Takže z tohoto pohledu se to, se ten nárok na mě, se, myslím, přesunul do jiné dimenze, takže ty peníze domů nosit jaksi mám a musím, ale nepovažuji to už za to nejdůležitější věc.</i>
<u>Pomoc v domácnost a péče o děti</u>	<i>...nároky na mě byly takové jako zapojit se i do ostatních věcí(...), ale i teda do té stránky pomoci, ...pomoci v domácnosti</i>
1) Péče o miminko	<i>1) ...zapojil jsem se do těch domácích prací, které se týkají péče o miminko a tak dále...</i>
2) Starost o chod domácnosti - Uvařit - Nakoupit - Dojít s odpadky - Umýt nádobí - Vyprat - Vytřít - Vysát a) Pomoc s čímkoli b) Být vzorem c) Technické práce okolo domu -Posekat trávu -Prořezat stromy -Připravit dřevo -Opravit -Vyměnit žárovky	<i>2) starám se o chod domácnosti, co můžu jako mechanicky nebo nějaké práce pomoci, tak jako udělám, (...) uvařit, nakoupit, přivést to, dojít s odpadky, umejt nádobí, vyprat, vytřít, (...) dneska jsem vytíral podlahu, (...) vysát, a) ... , mi nedělá problém pomoci s čímkoliv ... b) ...se snažím, aby děti viděly, že dělám, že dělám všechno ... <i>...to je taková, si myslím, jako role vzoru toho, že(...) jako třeba(...) nebo je dobré, já nevím, je dobré jako se neobávat, nebo (...) neodmítat tyhle práce ...</i> c) ...technické práce tady okolo domu, nevím, co tak konkrétně(...) když je potřeba na zahradě tak něco udělat, (ee) (...), posekat trávu, (...) to sečem všichni, to není problém, no tak(...) prořezat stromy, dřevo , připravit(...) (...) opravit, (...) chlapské (...), opravit, vyměnit žárovky, takže...</i>
<u>Volný čas s dětmi</u>	
1) Vymýšlení programu	<i>1) ...vlastně vymýšlení nějakého, vymýšlení programu a to co se bude dít, nějakého takového toho zaštitění...</i>
2) Trávení času s dospívajícími syny a) Společné ježdění na bitvy - Záchrana života	<i>a) ...že jsem i začal třeba jezdit s kluky na různé akce, které oni mají jednak třeba se skautem, na skauta nejedím, ale na různé dřevárny, bitvy a tyhle věci... - <i>To, co mě, teda, v poslední době, i když to řeknu, přeženu to, úplně možná ne tak, zachránilo život, bylo to, že jsem i začal třeba jezdit s kluky na různé</i></i>

<p>- Radost ze společného prožívání</p> <p>- Sblížení se synem</p> <p>b) Nalezení toho, co v mládí neměl</p> <p>c) Mužská a chlapská báze</p> <p>- Společný boj</p> <p>- Gentlemen's agreement</p>	<p><i>akce</i></p> <p>- ...co mi teď dělá radost, dělá radost, že teďka v tomhle čase můžu s chlapci prožívat to, co prožívám, i když je to svízelné, protože nás štvě, že tamhleten sedí u počítače, a tak, nicméně, pořád mám radost, že můžu s chlapci prožívat to, co prožívám...</p> <p>- ..., Arnošt mi řekl, že je rád, že tam s ním(...), že tam jezdím, že, že ho podporuju v tom, a takže si myslím, že jednoznačně nás to sblížilo, tadle akce. Ale vidím, vidím, že je spokojený. Že je(...), že je rád,(...) to bylo možná takové nevyslovené přání nebo touha, prostě ten prostor, do kterého on se vydává, takže je to společným prostorem našim</p> <p>b) ... , ale tak jsem našel, v podstatě to, co jsem já jako v mládí nikdy neměl, možná i tady to je nějaké vynahrazení něčeho, dneska jako blázen, teda, můžu být na nějaké bitvě a jsem tam prospěšný tím, že jim tam dělám fotky a oni z nich pak mají jako radost a berou mě teda, že jsem jako jejich dvorní fotograf a někteří se mě ptají, jestli zase pojedou(...) tak(...) a kdy budu bojovat taky a kdy si dám bitvy s nima a tak, takže si myslím(...) , doufám, že mě vnímají pozitivně, že nejsem jako nějaký stárnoucí tatínek, kterej tam, nevím, dělá nějakou kontrolní činnost.</p> <p>c) S těmi kluky je to prostě nějak na té mužské a chlapské bázi, že děláme, v zásadě, i když já to nedělám fyzicky, tak děláme to samé.</p> <p>- Takže oni bojují a já bojuji v zásadě s nima. Jsem tam s nima na akci, která je mě blízka a prožívám ten čas úplně stejně, ve stejné dimenzi jako ty chlapi malí nebo velký ...</p> <p>-...a je mi tam příjemně mezi těmi lidmi, to ne že bych tam byl jen s těmi chlapci já je tam jakoby nijak neomezuju, nijak se k nim v zásadě nehlásím před cizími lidmi, tou ostatní komunitou, aby je to nějak nějak, já nevím,jak to(...) posouvalo, že tam mají nějakého kontrolora, takže já se nijak nepředstavuju, že jsem tatínek, oni nepředstavují se, že já tam, že tam mají tatínka, takže je to taková jako gentlemen's agreement, že dokud se, že se nikdo neidentifikujeme kdo ke komu patří, cestou tam jsem s nima(...) a prožívám si ten čas jako úplně(...) úplně jinak.</p>
--	--

- Jiná dimenze prožívání otcovství	- ...takže to otcovství prožívám , teď bych možná řekl úplně jinak a v jiné dimenzi , teď to беру jako možná špatně, takový přístup genderový, že si jako se svými kluky užívám to otcovství úplně jinak, ale i tím, že jsem prostě starší, a vím, že to má být jinak, než s těmi děvčaty, prostě, a vidím...
<u>Rozměr soužití s dospělými dětmi</u>	...tak mě to teď nepříjde tak podstatné jako(...), jako ten rozměr toho soužití s těmi osobnostmi, které tady vyrůstají,
1) Tolerance	1) Toleranci , určitě toleranci (...) na mě, na mě klade roli, je prostě naučit se, vlastně víc, žít s těmi osobnostmi, které vyrůstají, což předtím, když děti byly malé, tak je to víceméně nějaké direktivní řízení, je to usměrňování a v době, kdy děti, prostě, berou rozum, že jo, a tak je to třeba. To si myslím skoro, že z dnešního pohledu vidím v poslední době jako mnohem větší nárok na mě, než to vydělávání peněz.
2) Naslouchání	2) No , učit se víc naslouchat , což je změna proti tomu direktivnímu způsobu řízení, snažit se odhadnout, co ten druhý by, jaksi, mohl chtít a co očekává, což je jako role(...) poněkud komplikovaná, (...) no.
3) Zodpovědnost za budoucnost	3) ...takže ten nárok , který se na mě klade je budoucnost , jakási zodpovědnost za to, co se s těmi dětmi děje, i když jsou to dospělé osobnosti. Ale pořád to tam samozřejmě, ta rodová příslušnost, řekněme, a to taková ta role budovatele rodu samozřejmě tam je. Takže do budoucna, nejenom to minulé, to je už samozřejmě, ale do budoucna (...), tak tohle, závazek za ten rod, v podstatě, (...) zodpovědnost ...
a) Zodpovědně, radostně svobodně prožívat život	a) ...jde o to , aby, (...) podle mě, bych přál všem dětem, aby prožily svůj život dobře ve smyslu zodpovědně, radostně, svobodně ve smyslu jako bez zbytečných depresí, problémů, které si sami nebo někdo jim je způsobí, bez nemocí, že(...) tak, aby ten život prožily , prostě podle mě, jak tomu říkám teďka v radosti, odpovědně . To jestli s partnerem nebo bez partnera, já to nepovažuji za podstatné ...
<u>Vzdělávání dětí</u>	...tuhle tu roli jakoby výchovnou ve smyslu toho vzdělávání ,...
1) Neučil jsem se s nimi	1) ...co jsem s nimi moc nedělal , že jsem se s nimi moc neučil , to dělala teda Zdeňka, protože na to měla koneckonců víc času, takže to jsem zanedbával, to se přiznám, že jsem zanedbával tuhle tu roli jakoby výchovnou ve smyslu toho vzdělávání,

	<i>to, na to teda nebylo, teď vím, že se vymluvím, nebylo moc času, ale to je jenom výmluva, samozřejmě, (...) no (...) tak (...) doma (...) tak...</i>
Víra	<i>Co se týče předávání víry ...</i>
1) Hledání spirituálního rozměru otcovství	<i>1) Ano, říkám teda, kde je teda, kde je teda spirituální rozměr, třeba křesťanství, kde jsou ty hlubiny, kde komu, kdo dává, aby si teda mohl i v takových situacích, kdy už je teda na dně, ee, mohl někde načerpat. Hallo!Hallo!</i>
2) Modlitba a) Neformalizovaná modlitba za děti b) Spontánní modlitba	<i>a) Tak, myslím na svoje děti, tak řekněme, to třeba, že se modlím, nemyslím jako formalizovaně, denně a myslím i samozřejmě na ně, aby(...), aby(...), (...)aby ten jejich život byl požehnaný, aby byl naplněný, takže, snažím se je zatáhnout, v uvozovkách, i do svého duchovního prostoru, vím, že je tam(...), hýčkat, řekněme, měl bych to dělat ještě víc, určitě, jako, ale snažím se nezapomínat ani na tohle, já vím, myslím, myslím na ně v modlitbách...</i> <i>b) ...čili naše modlitba je spíš taková spontánní, nemáme to tak, je to spontánní, nemáme to tak, že bychom zasedli každý den v deset nula nula, to znamená, a začali se prostě modlit, nejsem ani moc přítelem formalizovaných modliteb, že si modlitbu jako představuju, že je sám život, celá modlitba ať špatná nebo dobrá a tak si myslím, že tohle jsem, v době, kdy to bylo potřeba předat, tak jsem to ještě neměl tak úplně sesumírované a asi bych jim předával jenom ty naučené věci.</i>
3) Předávání víry a) Předavatelé víry – starší -Vůdce - Moudré babičky a dědečkové b) Děvčata do kostela nechodí	<i>a) Takže si skoro myslím, že role (...), a tak ono se to tak někdy říká, že role předávaců víry není ze strany rodičů, ale starších.</i> <i>- A i tak to třeba při té iniciaci i je, že ten, kdo předává ten duchovní život, to není, já nevím, nemusí, může to být otec, ale jako vůdce, vůdce(...), ztělesnění vůdce, který je většinou někdo jiný než je, ale, otec nebo matka.</i> <i>- Tak to jsou ty moudré babičky a moudří dědečkové, kteří tím svým přístupem(...), už mají taky něco za sebou,...</i> <i>b) ... z tohoto pohledu, kdyby se mě někdo ptal, modlíte se, prostě, denně, předávali jste i, (...)že všechny děti byly pravidelně u toho a tamhle u toho a všechny rádi(...) tak musím říct, že ne. Pravdou je,</i>

<p>c) Snažím se předávat příkladem</p>	<p>že výsledkem toho teda je, teďka to, že děvčata do kostela nechodí, což (...), jinam chození do kostela pro mě není vždy zas(...) zachovávání víry a života a nejenom odpovědného, nařikám, že to co dělají, dělají podle toho, jak já bych si to představoval, na druhé straně taky, ... že to v nich, jakoby, je. Já mám takovou jako myšlenku, že, když už teda do toho jednou byly ponořeny, tak, že prostě, s (...)ta pečeť nejde, nejde sundat, takže(...) a samy ty děti to říkají, zase, když, nedá se nic dělat, někde to prostě v nás je. Já tohle, prostě, nemůžu udělat. Tak, takle.</p> <p>c) Co se týče předávání víry, já tož nevím, co to je, (...)jak se předává víra? Já se snažím předávat jí příkladem a tím, že prostě exi(...) třeba špatně, ale, vím, že jsem mohl se tvářit, nebo být lepší, ale, (...)jo, vím to, že to tak je, (...)ale zas na druhé straně si myslím, že ten příklad konec konců, strom se pozná po ovoci, a kdybych, kdybych jako né, že přenášel hory, ale lásku bych neměl, tak nejsem nic, takže potom už takhle...</p>
---	---

Tabulka č. 2 Radoslav: vyhodnocení témat a jejich zakotvení v textu

Témata	Odpovědi s respondenta
<u>Před narozením dítěte</u>	
1) Pět let spolu bez dětí	1) Pět let jsme byli spolu bez dětí. Na to období vzpomínám velmi pozitivně.
2) Našel pravou ženu	2) Mám pocit, že jsem našel tu pravou ženu.
3) Intenzivní věnování zaměstnání	3) Také jsme se intenzivně věnovali svým pracím...
4) Budování zázemí	4) abychom si vybudovali nějaké zázemí, eventuelně bydlení.
<u>Změna po narození dítěte</u>	Můj život se hodně změnil, docela bych se pokusil popsat tu změnu...
1) Obrovské nadšení a očekávání s příchodem prvního dítěte	1) ... příchodem prvního dítěte to bylo obrovské nadšení očekávání obzvláště podpořené tím, že jakoby se nám pár let nedařilo početí dítěte o to bylo větší nadšení a očekávání,
2) Krásné okamžiky	2) ... byly to moc krásné okamžiky, když se narodil syn první dítě, první rok jak bych tak řekl nebo.
3) Intenzita a velké odhodlání	3) ... první rok až dva jeho života to tak nějak intenzivněji trvalo s velkým odhodláním jsem se pouštěl do všeho.

<u>Péče o domácnost a děti</u>	
1) Domácnost – Nákupy – Příprava jídla	1) ... po fyzické stránce, je to pomáhat se vším co ta domácnost přináší od nějakých nákupů, přes nějaké s přípravou jídla a
2) Děti a) Koupání b) Uložení ke spánku c) Vyplnění volného času dětí	a), b) ... koupání ,uložení ke spánku. c) samozřejmě žena dělá těchto věcí více, až po vyplnění volného těch dětí času
3) Ulevit ženě od zátěže	3) ... ale snažím se, aby ta zátěž na ženu nebyla příliš velká. Už s tím, že často k těm dětem vstává v noci, což dělá většinou žena, aby měla třeba přes den na chvíli mohla odpočinout. Což se ne vždy podaří. To co bylo potřeba jako otec dělat a pomáhat ženě v práci...
<u>Příchod druhého dítěte</u>	
1) Vystřízlivění	1) ...bylo vystřízlivění a uvědomění si silněji v jaké situaci se člověk nachází,... ...takže jakoby to úplný původní nadšení, to nějak vyprchalo.
2) Tíže odpovědnosti	2) S příchodem dcery v roce 2014 mám pocit, že na dolehla, ještě větší tíže nebo toho otcovství, nějaké té zodpovědnosti, ...takže jakoby to úplný původní nadšení, to nějak vyprchalo. Teď je hlavně víc starosti a ta tíha té odpovědnosti.
3) Tíže otcovství	3) S příchodem dcery v roce 2014 mám pocit, že na dolehla, ještě větší tíže nebo toho otcovství
4) Obava ze zaopatření rodiny	4) ... a uvědomění si silněji v jaké situaci se člověk nachází, jakoby ten pocit, aby člověk to dokázal našem složitém světě, dobře zvládat a zaopatřit rodinu, řádně se o děti a o rodinu starat, takže jakoby to úplný původní nadšení, to nějak vyprchalo. Teď je hlavně víc starosti a ta tíha té odpovědnosti. Jinak teď se nějak zaběhli, usadili, tak člověk se nějak smířil zasadil do situace ve které je, tak se to nějakým způsobem stabilizovalo, uklidnilo a s přáním, aby mě všechno šlo a fungovalo dál jak má.
5) Přání ohledně dobrého	5) ... jinak teď jsme se nějak zaběhli, usadili, tak

fungování rodiny	<i>člověk se nějak smířil zasadil do situace ve které je, tak se to nějakým způsobem stabilizovalo, uklidnilo a s přáním, aby mě všechno šlo a fungovalo dál jak má.</i>
6) Vypořádání se s nároky	<i>6) Musím přiznat, že s těmi nároky, jsem se musel vypořádat, nebylo to úplně hladké, věřím mám pocit, že v této fázi ta fyzická či psychická zátěž tak nějak stabilizovala a ustálila, že mám našlápnuto k tomu, abychom to další třeba cesty co nám bude přinášet dobře zvládali.</i>
<u>Trávení času s dětmi</u>	
1) Kvalitně vyplnit čas	<i>1) Aby to nebylo jenom o zabezpečování, ale tyhle věci děti neřeší, aby to bylo i o nějak kvalitně vyplnit ten čas, nemá jakby tu možnost dělat program dětem věnovat se jim plně celé dny, o to víc se snažím,</i>
a) Vymyslet něco přínosného – nové znalosti, poznání	<i>a)...a vymyslet něco přínosného co je bude bavit a aby jim to něco dalo nějaké nové poznání, nějaké nové znalosti.</i>
b) Ve volných chvílích se věnovat dětem naplno	<i>b) ...abych ve volných chvílích mohl se těm dětem na plno věnovat ...</i>
c) Rozšiřovat podněty	<i>c) Spíš je to hledání o nových podmětů a činností, které by dělání z jiného úhlu, aby nás to stále bavilo, ale asi není žádná jednotlivost. Snažil se pořad ty podněty rozšiřovat a sami přicházet na to co by se dále s nimi dalo dělat.</i>
2) Hraní s dětmi	<i>2) Snažím se dělat všechno stejně třeba hraní s kostkami...</i>
3) Dívání se na televizi	<i>3) ...dívání se na televizi,...</i>
4) Výlet	<i>4) ... na nějaký výlet zajet.</i>
<u>Současné prožívání otcovství</u>	
1) Radost z dětí	<i>1) ...jsou vyplněny dalšími chvílemi kdy se mohu s těmi děťmi radovat, mazlit těšit se z toho jak něco jim poprvé jde nebo poprvé něco udělají sednou, stoupnou, promluví. V podstatě to je to dennodenní radování z toho jak jsou veselí jaké dělají pokroky.</i> <i>...je to velká radost je to něco co jsem chtěl na co jsem se těšil co se splnilo, musím říct, že mám to</i>

	<i>co jsem si přál,</i>
2) Stres a práce s úřízením dětí	<i>2) ...tak určitě ty momenty, kdy děti jakoby je těžké je uřídit přináší to vždy stres...</i>
3) Přání ohledně lepšího zvládnání otcovské role	<i>3) Možná co mě napadá je, abych ne, aby bylo jinak, ale abych tu roli otce zvládal lépe v tom jak ty děti, správně řídit, vést, jít jim příkladem, a abych to opravdu na nich viděl a časem, že z nich rostou lidi podle představ těch rodičů.</i>
4) Předávání vzorů chování	<i>4) Svým způsobem ta výchova co jim dáváme má vzorce toho chování, aby uviděli, že je na nich potom, že se jim dostávají a chovají se podle toho jak jsme si to představovali. Když jsme je to učili co jim zakazovali nebo ukazovali jak se chovat, takže v tomhle je spousta práce pro rodiče ke zlepšování se a učení se.</i>
<u>Víra</u>	
1) Článek nebrzdící proces	<i>1) ... ta má blíže k téhle víře než já. Já jsem spíš článek, který nechce nějak zasahovat ten proces brzdit.</i>
2) Podpora dětí v chození do kostela	<i>2) Mám zato, na tom co dělají, chodí do kostela nebo jsou v nějaké komunitě s dětma, to má jakoby také přínosy pro ně (...), jo ,takže to podporuji v tomto ohledu.</i>
3) Žena vede děti k víře	<i>3) No, spíš žena ta to vede, ta má blíže k téhle víře než já. <i>Ale jelikož nejsem nějaký velký znalec (...) tady té víry, v tomhle vyrůstala více žena, takže tyhle poznatky jim předává ona.</i></i>

Tabulka č. 3 Štefan : vyhodnocení témat a jejich zakotvení v textu

<u>Těšení se na roli otce</u>	<i>Já osobně pozitivně, velice jsem se těšil na roli otce, ... A už jako malej kluk jsem malýho bráchu, jsem hrozně rád vozil v kočárku ,tak tohle ve mně ve mě tak trošku netypicky možná , takže ty miminka ne všichni tatínkové. Až když to běhá ,až když to rozumí, tak já jsem se,takže jsem se hrozně na to těšil.</i>
1) Tatínek vzor	<i>1) ... a jako pamatuju se když nás bylo hodně,</i>

<p>a) Hranice a vlídnost</p>	<p><i>takže se nám tatínek snažil co to šlo věnovat. Nebo pamatuju se kreslil a hrál divadýlko, postavil nějaký papírový divadlo. Jako že se nám věnoval i přes co teda (...), co musel kolem baráku a s tím spousty dětí a tak stejně měl na nás čas a to si jako pamatuju, to se ve mně hodně zasel, to jsem v sobě cítil a těšil se na roli rodiče, že to budu s dětma taky jako dělat, jak to půjde.</i></p> <p><i>a) Potěšilo mě když jsem byl pochválenej za odvedenou práci když se něco povedlo nebo udělalo nebo to prostě produktivní přístup, pochopitelně byli jsme víc trestaný, že jo taky. Nasekáno na zadek, jak se říká i toto bylo a takže i přísnost i držení nějakých hranic, mantinelů nebo utváření kam se už jako nelze ubírat a na druhou stranu zas jako vlídnost a jako rodinná pohoda.</i></p>
<p>2) Předávání zkušeností ze života ve velké rodině</p>	<p><i>2) Hrozně jsem se těšil na velkou rodinu, tím že jsem měl zkušenost a pozitivní zkušenost, někdo z velké rodiny nechce mít (velkou rodinu), třeba právě že má nějakou citovou ztrátu nebo nemohli si dovolit leccos, což teda my jsme nemohli, ale přes to mě ta rodina jako postavila do života, jako by v pozitivním světle, což jsem hrozně rád za to...</i></p> <p><i>Áá takže to mi to mi vlastně dělá radost zpětně ta rodina, v které jsem vyrůstal a co jsem moh předávat, se pokouším dál tý současný rodině.</i></p>
<p><u>Změna po narození dítěte</u></p>	
<p>1) Žebříček hodnot</p>	<p><i>1) Změnil se v tom, že člověk změnil žebříček hodnot musel přeházet</i></p>
<p>2) Postarat se o děti</p>	<p><i>2) ...postarat se o děti bylo na prvním místě společně s partnerkou Olinkou. Nechali jsme si poradit od jiných moudrých.</i></p>
<p>3) Plné nasazení</p>	<p><i>3) Do prvního roku nebo, že nejvíc dítě vnímá do prvního roku věku, ač se to nezdá a to už na to mimino mrňavý vnímající, tak už něco broukat povídat, laskat se. Přivínovat dceru, navozovat tak, tím pádem to znamenalo 24 hodin denně začínaj zoubky, prdíky takže, takže plný nasazení.</i></p>
<p><u>Volný čas s dětmi</u></p>	

<p>1) Hry s dětmi</p>	<p><i>1) Hodně jsem si s nima hrál. Konička jednoho po druhým vozil nebo všechny po čtyřech takový kravinky. Do deky zabalit jako pytel na zádech a zpíval jsem pytel mouky a ten se někde sypal. Další volovina, takový blbosti, pálit nějakým měkkým míčkem nebo tak nějak ..pomlka.. divadlo papírový od dědečka, taky to jsme věděli uděláme jim divadlo dětem. Hodně si hrát, na lepení domečků a tak.</i></p>
<p><u>Prožívání otcovství v současnosti</u></p>	
<p>1) Užívání si otcovské role</p>	<p><i>1) V současné době už moc né, protože už teď už trhám ty plody, které jsme zasévali u prcků malejch a vydrželi ty nervy s nima a tak a teď už dospěli a tak snad něco dobrého do života dostali vracej to, vracej to už zase jiným způsobem nám potom a dalším, dalším dál, tak takže teď je člověk žádné nároky v současné době žádné nároky, protože přijímám, užívám si toho, že se to zatím podařilo</i></p>
<p>2) Otcovské a dědečkovské povinnosti</p>	<p><i>2) V současné době spíš se flákám jako otec, už si užívám dědečkovskou...</i></p> <p><i>Pak snažím se být tím taťkou furt</i></p>
<p>3) Radost u rodiny nabíjí a povzbuzuje</p>	<p><i>3) Tak mi to dává prostě velkou radost a nabíjí mě to i když člověk, jako v tomhle věku středního nebo už po středního věku(...) na člověka ledacos doléhá(...). Tak radost z rodiny, ta hodně nabíjí a povzbuzuje .</i></p>
<p><u>Role otce u dospělých dětí</u></p>	
<p>1) Udržovat kontakt</p>	<p><i>1) Á, udržovat s dětmi uhh třeba pěkný kontakt i když jsou samostatný</i></p>
<p>2) Být přiměřeně na blízku</p>	<p><i>2) ... tak nějak jim být přiměřeně na blízku ne ve zlém, aby se necejtily až jako přehlížení. Nebo zase: „, vy jste se dlouho neozvali,“ (...) si dávat pozor ,aby to nebylo moc často. Tak nějak citlivě citlivě, z povzdálí. S nějakou pomocí, to taky tak citlivě, že jo, ať se co nejvíc snažej oni. Když bude třeba něco náhle řešit, je možné se obrátit na rodiče pomoct, snažit se jako udržet si to tu hranici. Moc jim do toho nezasahovat, když teda chtějí</i></p>

<p>3) Poslednímu nepřipravit všechno pod nos</p>	<p><i>3) Nároky to taky klade třeba v současné době na poslední dítě, který je s náma doma...</i></p> <p><i>Třeba si myslím, že je náročný nebo ted'ka náš úkol, nějak udržet, snažit se nějak udržet to ,co měli ti starší v dětství. Ale ten tlak finanční není ted' na to poslední z naší strany. To ted'ka je pro nás těžký nepodlehout, když je pohoda .Ti starší nás udržují trošku ve střehu, to my jsme teda nemohli vůbec.Ty nám to aspoň trošku připomínají, že je to důležitý tomu poslednímu nepřipravit všechno pod nos, tak aby si taky prošlapal ,i když má taky prošlapanou od těch starších, aby taky on sám musel .</i></p>
<p><u>Vzdělání</u></p>	
<p>1) Příprava do školy</p> <p>2) Možnost církevních škol</p>	<p><i>1) A co třeba domácí úkoly, aby děti byly připraveni do školy to bylo na tobě nebo na manželce ?</i></p> <p><i>Tak na obou, tak jak kdo moh, tak nějak tak. Někdo třeba některému předmětu víc.</i></p> <p><i>2) Tak jako hrozně nám pomohlo tohle to i možnost škol církevních máme tady v Praze výběrů od pátý třídy nebo do pátý třídy v základní škole a od šestý třídy na agéčku do tý nebo u voršilek. Střední gymnázium (...)to taky bereme jako velký plus a spousta lidí v republice tohle nemá.</i></p>
<p><u>Víra</u></p>	
<p>1) Chození do kostela</p>	<p><i>1) V první řadě jsme s nima chodili do kostela ze začátku, to jistě dost důležitý.Důležitý krok do dalšího vývoje nebo do dalších. Né najednou ve třech letech někde začít, kdy to dítě bere rozum</i></p>
<p>2) Účast dětí na mši</p>	<p><i>2) ...právě tu náboženskou výchovu jakoby přirozeně , že je to součást přirozenýho života osobního. V neděli účast na mši, děti měli svoje malý Bible obrázkový, když byli větší tak tak dostali každej svou biblickou stránku.</i></p>
<p>3) Modlitba a) Společná modlitba u oběda</p>	<p><i>a) Když byli větší tak tak dostali každej svou biblickou stránku, z toho se četla společná motlitba při svíčkách u oběda, modlitba v neděli</i></p>

	<i>takový rituál , tak jako si myslím co nejpřirozeněji.</i>
b) Přirozená součást života	<i>b) ...tak jako si myslím co nejpřirozeněji. Musej to žít ti rodiče, jestli to maskujou nebo dělaj něco jinak nebo to maskujou k vůli dětem ,aby (...)Tak se to prokoukne. Nebo (...) nebude to prostě to pravý ořechový, jak se říká (...) Musej to žít sami sami rodiče a přirozeně musí tím žít celá rodina.</i>
c) U dorůstajících dětí	<i>c) ...jak dorůstaly(...) už v pokoji Samuela, třeba zašel jeden z rodičů(...) jsme se pomodlili trochu jinak a pak přišel věk, kdy už o to nestál a tak nějak člověk musel bejt na toto připraven a poznat a nesnažit se horko těžko a pomoci v osobní růst té víře</i>
4) Pomoc salesiánů	<i>4) A jak už jsem říkal nám náramně moc pomohlo prostředí pomohlo prostředí farnosti (*) salesiánský, ...</i>
5) Spolčo	<i>5) ...pak spolčo, který tak vzniklo. Udržuje už dlouho. Toho nábožka, ale to takový pokračování nepřímý toho co v (*) bylo u salesiánů.</i>
6) Děti chodí do kostela	<i>6) Děti choděj do kostela, hrajou ve schole. Za pár let za měsíc se to může být třeba jinak, to konečná není, ale v současný době je člověk rád ,že to je. Hodně pomohli a zato jsme hrozně vděční, že, že novicové tady byli, když naše děti prckové kamarádili s jinejma. To byla taková souhra a okolnosti mě jako s tím pomohli</i>
7) Kolektiv stejně smýšlejících	<i>7) Tak to taky hodně formuje ty děcka, kolektiv stejně smýšlejících těch křesťanských školách...</i>
8) Sami na přípravu k biřmování	<i>8) Byly děti na biřmování. Sami si říkaly (...) nemuseli jsme to připomínat ,že sami chodily k biřmování na přípravu , skoro jsme nevěděli,že tam chod. Jsme rádi, že to tak šlo, šlo samo.</i>

3.3.2 Případová analýza

3.3.2.1 Erik

Dosáhl vysokoškolského vzdělání a pracuje na vedoucí pozici. Pochází z Prahy a je římskokatolického vyznání. Jeho rodiče nejsou křesťané, jsou bez vyznání. Erik má

bohaté zkušenosti s otcovstvím, už před 25 lety se mu narodilo jeho první dítě. Za tak dlouhou dobu nasbíral cenné i bolestné zkušenosti s rolí otce. Je velmi zodpovědným otcem tří dospělých dětí a jednoho dospívajícího potomka. Spolu se všemi čtyřmi dětmi a svou ženou Zdeňkou bydlí v rodinném domku v okrajové části Prahy.

Erik si dopředu nepřipravil odpovědi na otázky, z tohoto důvodu se často nachází v přepisu jeho rozhovoru pauzy a pomlky, které mu pomáhaly k promýšlení a formulování odpovědí. Celý rozhovor probíhal ve velmi otevřené a sdílné atmosféře, ve které mohl svobodně vyjádřit svoje názory a pocity.

Příchody dětí

S narozením prvního dítěte nastala v jeho životě změna časového rámce a přesun do zodpovědnějšího životního prostoru.

...změnil se časový, časový rámeček toho, co jsem byl řekněme povinen nebo co mi bylo uloženo nebo co se ode mě očekávalo, zapojil jsem se do těch domácích prací, které se týkají péče o miminko (...) řekněme, že se změnila taková (...), no ne, bezstarostnost asi ne, možná lépe řečeno, do nějakého zodpovědnějšího prostoru životního.

Přítomnost u porodu třetího dítěte byl pro něj jeden z nejpůsobivějších momentů v jeho životě, při kterém plně pochopil a prožil okamžik narození. U předchozích dvou dětí nebyla asistence otců při porodu ještě běžnou praxí, proto se mu tato zkušenost naskytla až při narození třetího potomka.

...takové vlastně jedno z nejpůsobivějších, jeden z nejpůsobivějších momentů, nejkrásnějších, řekněme, v mém životě, byla přítomnost u porodu(...), takže tam jsem naplno, jako, pochopil, tenhle ten, prožil jsem si ten okamžik toho narození...

S přibývajícím počtem dětí kladl velký důraz na zajištění rodiny a jak přibývalo nároků a povinností, tak zažíval velkou bezradnost, jakým způsobem rozklíčovat svoji otcovskou roli. Silně vnímal svoji povinnost vůči svým dětem a rodině. Protože se mu nedařilo najít klíč, jak se zhostit všech povinností spojených s otcovstvím, zakoušel čím dál větší skleslost, znavenost a depresi.

Že se to prostě musí udělat; a čím těch dětí přibývalo, tím přibývalo nároků, povinností, tak bych řekl, že jsem nenašel často klíč k tomu, jak to rozklíčovat a byl jsem z toho spíš čím dál tím víc skleslý a znavený a v depresi, než že bych si to užíval. Takže, na mě osobně, příchody dětí na svět, kromě toho teda, že u toho byl ten aspekt, že se rodina rozrostla a byla větší a byla krásnější, tak na mě osobně, jako na otce, to mělo i hodně depresivní vliv. No vnímal jsem to jako povinnost... hodně jako povinnost.

Akcent na zajištění rodiny

Z dnešního pohledu svůj akcent, který přikládal materiálnímu zajištění rodiny hodnotí jako svůj deficit vůči dětem. Lituje, že je okradl o čas, který s ním mohly trávit. Nepřímo mu to bylo ze strany dětí vyčítáno. Roli finančního zajišťovatele rodiny, která pro něj znamenala velkou nesvobodu, vnímal a nazýval jako bezútěšné nekončící otroctví.

Měl jsem v té době kromě zaměstnání ještě podnikání, takže jsem pracoval dvanáct, čtrnáct, šestnáct hodin denně a přesto ve své podstatě jsem nic moc jako vo moc víc rodinu ne (...) nezajistil (...)takže ve své podstatě to vnímám jako zbytečné, takže jsem přišel o velkou část života tím, že jsem si myslel, že je podstatné to, abych přinesl domů peníze(...)ale ve své podstatě jsem ukradl těm dětem čas. No tak ten materiální rozměr, to už jsem tady vlastně říkal, (...)to mám a já už jsem to v jednu chvíli nazval jako(...),když to řeknu tak to bylo jako hnusné, ale mě to svým způsobem osvobodilo, že jsem o těch nějakých x spousty let nazval svojí roli jako(...), jak jsem to říkal? (...).bezútěšné nekončící otroctví.

Dnes finančnímu zajištění nepřikládá, tak velkou váhu jako, když byly děti malé. Většina z nich je dospělá a tak počítá s tím, že by se jako dospělí lidé měli o sebe postarat sami.

A koneckonců už si můžu alibisticky říct, že ty, i ty osobnosti se musí trochu starat taky sami o sebe, a to ať jim je patnáct, což je tomu nejmladšímu a nemluvě o tom, když je jí čtyřadvacet. Takže z tohoto pohledu se to, se ten nárok na mě, se , myslím, přesunul do jiné dimenze, takže ty peníze domů nosit jaksi mám a musím, ale nepovažuji to už za to nejdůležitější věc.

Pomoc v domácnosti a péče o děti

Když se Erikovi narodilo jeho první dítě zapojil se do domácích prací, které týkaly péče o miminko.

...zapojil jsem se do těch domácích prací, které se týkají péče o miminko a tak dále...

Nebyl a není pro něj problém se postarat o chod domácnosti, se vším, co k tomu patří. Vaří, nakupuje, dojde s odpadky, umyje nádobí, vypere, vytře, vysaje. Nedělá mu problém pomoci v domácnosti s čímkoli a snaží se být pro své děti vzorem. Chce, aby viděly, že dělá všechno. Neodmítá a neobává se žádné práce. Dělá i takové chlapské technické práce, které jsou spojené s chodem domu a se zahradou. Prořezává stromy, připravuje dřevo, opravuje co je potřeba a také vyměňuje žárovky.

...starám se o chod domácnosti, co můžu jako mechanicky nebo nějaké práce pomoci, tak jako udělám, (...) uvařit, nakoupit, přivést to, dojet s odpadky, umejt nádobí, vyprat, vytřít, (...) dneska jsem vytíral podlahu, (...) vysát,

... mi nedělá problém pomoci s čímkoliv...

...se snažím, aby děti viděly, že dělám, že dělám všechno...

...technické práce tady okolo domu, nevim, co tak konkrétně(...) když je potřeba na zahradě tak něco udělat,(ee) (...), posekat trávu, (...) to sečem všichni, to není problém, no tak(...) prořezat stromy, dřevo, připravit(...) (...) opravit,(...) chlapské (...), opravit, vyměnit žárovky, takže...

Volný čas s dětmi

Když byly děti malé, bylo Erikovou povinností vymýšlet program pro děti a zaštit'ovat ho.

...vlastně vymýšlení nějakého, vymýšlení programu a to co se bude dít, nějakého takového toho zaštitění...

V současné době většinou tráví svůj volný čas se svými dvěma syny. Jeden z nich je dospívající a druhý už plnoletý. Jezdí s nimi společně na různé bitvy a bitevní akce. Účast na těchto bitvách mu, jak tvrdí, zachránila život. Skutečnost, že může tyto aktivity společně prožívat se svými syny, že jim může být prospěšný, že ho berou jako sobě rovného a že ho vnímají pozitivně, mu působí radost. Jednoznačně je to sblížilo s nejstarším synem, který je rád, že ho Erik podporuje, že s ním jezdí na takové akce a že splnil jeho nevyslovenou touhu společně tento prostor sdílet.

...že jsem i začal třeba jezdit s kluky na různé akce, které oni mají jednak třeba se skautem, na skauta nejezdím, ale na různé dřevárny, bitvy a tyhle věci...

To, co mě, teda, v poslední době, i když to řeknu, přeženu to, úplně možná ne tak, zachránilo život, bylo to, že jsem i začal třeba jezdit s kluky na různé akce

...co mi teď dělá radost, dělá radost, že teďka v tomhle čase můžu s chlapci prožívat to, co prožívám, i když je to svízelné, protože nás štve, že tamhleten sedí u počítače, a tak, nicméně, pořád mám radost, že můžu s chlapci prožívat to, co prožívám...

... Arnošt mi řekl, že je rád, že tam s ním (...), že tam jezdím, že, že ho podporuju v tom, a takže si myslím, že jednoznačně nás sblížilo, tadle akce. Ale vidím, vidím, že je spokojený. Že je (...), že je rád,(...) to bylo možná takové nevyslovené přání nebo touha, prostě ten prostor, do kterého on se vydává, takže je to společným prostorem naším...

Erik ve společných akcích ze syny našel něco, co mu v mládí chybělo a co nikdy neměl. Přál si, aby si ho rodiče víc všímali, měl pocit, že jim je lhostejný. Toužil po rodičovské lásce a blízkosti. Tento jejich přístup jim občas v pubertě vyčítal. Zde našel prostor, jak prožívat čas se svými dospívajícími syny jako partner v trávení volného času a ne jako ten, který je vnímán jako kontrolor a dohlížitel.

...ale tak jsem našel, v podstatě to, co jsem já jako v mládí nikdy neměl, možná i tady to je nějaké vynahrazení něčeho, dneska jako blázen, teda, můžu být na nějaké bitvě a jsem tam prospěšný tím, že jim tam dělám fotky a oni z nich pak mají jako radost a berou mě teda, že jsem jako jejich dvorní fotograf a někteří se mě ptají, jestli zase pojedou(...) tak(...) a kdy budu bojovat taky a kdy si dám bitvy s nima a tak,

takže si myslím(...), doufám, že mě vnímají pozitivně, že nejsem jako nějaký stárnoucí tatínek, který tam, nevím, dělá nějakou kontrolní činnost.

Objevil zde prostor pro souznění mužských světů a prožívá zde skutečnost, že fungují se syny na stejné chlapské bázi. Užívá si společného času, kdy společně bojují. Akci prožívá ve stejné dimenzi jako ostatní účastníci bitvy bez ohledu na věk.

V prostředí a mezi lidmi kam jezdí se svými syny, se cítí příjemně. Jejich vztah je založený na společné gentlemen's agreement, kde vystupuje každý sám za sebe. Jeho snahou není jejich omezování ani kontrola. Svoje aktuální otcovství prožívá v jiné dimenzi. Užívá si otcovství se svými syny, které má odlišnou kvalitu než, prožívání otcovství se svými staršími dcerami, které na takové akci nikdy moc nebyly.

S těmi kluky je to prostě nějak na té mužské a chlapské bázi, že děláme, v zásadě, i když já to nedělám fyzicky, tak děláme to samé.

Takže oni bojují a já bojuji v zásadě s nima. Jsem tam s nima na akci, která je mě blízká a prožívám ten čas úplně stejně, ve stejné dimenzi jako ty chlapi malí nebo velký...

...a je mi tam příjemně mezi těmi lidmi, to ne že bych tam byl jen s těmi chlapy já je tam jakoby nijak neomezuju, nijak se k nim v zásadě nehlásím před cizími lidmi, tou ostatní komunitou, aby je to nějak nějak, já nevím, jak to(...) posouvalo, že tam mají nějakého kontrolora, takže já se nijak nepředstavuju, že jsem tatínek, oni nepředstavují se, že já tam, že tam mají tatínka, takže je to taková jako gentlemen's agreement, že dokud se, že se nikdo neidentifikujeme kdo ke komu patří, cestou tam jsem s nima(...) a prožívám si ten čas jako úplně(...) úplně jinak.

...takže to otcovství prožívám, teď bych možná řekl úplně jinak a v jiné dimenzi, teď to беру jako možná špatně, takový přístup generový, že si jako se svými kluky užívám to otcovství úplně jinak, ale i tím, že jsem prostě starší, a vím, že to má být jinak, než s těmi děvčaty, prostě, a vidím...

Rozměr soužití s dospělými dětmi

Mnohem důležitější než materiální zabezpečení rodiny je pro něj v současné době podstatný rozměr soužití s dospělými dětmi. Musí se naučit žít v jedné domácnosti s dospělými lidmi, kteří z jeho dětí vyrostli. Výchovné usměrňování už nemůže řešit direktivním nařizováním, tak jako když byly děti malé, ale musí se k nim učit toleranci.

Toleranci, určitě toleranci (...) na mě, na mě klade roli, je prostě naučit se, vlastně víc, žít s těmi osobnostmi, které vyrůstají, což předtím, když děti byly malé, tak je to víceméně nějaké direktivní řízení, je to usměrňování a v době, kdy děti, prostě, berou rozum, že jo, a tak je to třeba. To si myslím skoro, že z dnešního pohledu vidím v poslední době jako mnohem větší nárok na mě, než to vydělávání peněz.

Další nárok, který si Erik uvědomuje a na kterém by měl pracovat v soužití s dospělými dětmi, je učit se dětem víc naslouchat a odhadnout, co by mohly chtít a co očekávají.

No, učit se víc naslouchat, což je změna proti tomu direktivnímu způsobu řízení, snažit se odhadnout, co ten druhý by, jaksi, mohl chtít a co očekává, což je jako role(...) poněkud komplikovaná, (...) no.

Uvědomuje svoji zodpovědnost za budoucnost dětí. Za to co se s nimi děje, přestože už jsou dospělé. Zde spatřuje svoji povinnost jako budovatel rodu a je si vědom určitého závazku.

...takže ten nárok, který se na mě klade je budoucnost, jakási zodpovědnost za to, co se s těmi dětmi děje, i když jsou to dospělé osobnosti. Ale pořád to tam samozřejmě, ta rodová příslušnost, řekněme, a to taková ta role budovatele rodu samozřejmě tam je. Takže do budoucna, nejenom to minulé, to je už samozřejmé, ale do budoucna(...), tak tohle, závazek za ten rod, v podstatě, (...) zodpovědnost...

Jeho přáním je, aby děti zodpovědně, radostně a svobodně prožily svůj život. Slovo svobodně vnímá ve smyslu bez zbytečných depresí nebo problémů. Erik ve svém přání vychází z vlastní zkušenosti, kdy prožíval deprese ze své otcovské role. Kdy si způsobil sám problémy, tím že se domníval, že všem nárokům, které na něj byly kladeny musí vyhovět. Neměl nikoho, kdo by mu poradil a koho by se mohl zeptat a kdo by ho vedl v jeho otcovské roli. Jeho vlastní otec pro něj nebyl v tomto ohledu vůdcem.

...jde o to, aby, (...) podle mě, bych přál všem dětem, aby prožily svůj život dobře ve smyslu zodpovědně, radostně, svobodně ve smyslu jako bez zbytečných depresí, problémů, které si sami nebo někdo jim je způsobil, bez nemoci, že (...) tak, aby ten život prožily, prostě podle mě, jak tomu říkám teďka v radosti, odpovědně. To jestli s partnerem nebo bez partnera, já to nepovažuji za podstatné...

...jo, takže, v podstatě, když řeknu, chyběl mi vůdce, chyběl mi vůdce. Teď jsem to (...) ,teď mi to tak jako seplo, proč to tak bylo, já jsem, vlastně, se neměl koho zeptat a nikdo mi neodpovídal, takže, tatínek (...), neříkám, že by to bylo jedno, ale bylo stejně, já jsem se vo tom (...), to je to, co já jsem říkal, tatínek pro mě nebyl vůdce...

Vzdělávání

Na učení s dětmi neměl čas, kvůli velkému pracovnímu vytížení. Přiznává, že tuto oblast zanedbával. Učení s dětmi se věnovala manželka Zdeňka, která měla na děti více času.

...co jsem s nimi moc nedělal, že jsem se s nimi moc neučil, to dělala teda Zdeňka, protože na to měla koneckonců víc času, takže to jsem zanedbával, to se přiznám, že jsem zanedbával tuhle tu roli jakoby výchovnou ve smyslu toho vzdělávání, to, na to teda nebylo, teď vím, že se vymluvím, nebylo moc času, ale to je jenom výmluva,...

Víra

Erik se zamýšlí a hledá spirituální rozměr otcovství, aby v situacích, kterého ho potkaly, kdy byl na dně a nevěděl jak dál, mohl načerpat síly. Uvědomuje si důležitost role vedení při předávání víry.

Ano, říkám teda, kde je teda, kde je teda spirituální rozměr, třeba křesťanství, kde jsou ty hlubiny, kde komu, kdo dává, aby si teda mohl i v takových situacích, kdy už je teda na dně, (ee), mohl někde načerpat. Hallo!Hallo!

Myslí na svoje děti v modlitbě. Modlí se za to, aby byl jejich život naplněný a požehnaný. Jeho modlitba má neformalizovaný charakter, protože se neztotožňuje se s jejím formalizovaným stylem. Snaží se děti hýčkat ve svém duchovním prostoru.

Tak, myslím na svoje děti, tak řekněme, to třeba, že se modlím, nemyslím jako formalizovaně, denně a myslím i samozřejmě na ně, aby (...), aby (...), (...) aby ten jejich život byl požehnaný, aby byl naplněný, takže, snažím se je zatáhnout, v uvozovkách, i do svého duchovního prostoru, vím, že je tam(...), hýčkat, řekněme, měl bych to dělat ještě víc, určitě, jako, ale snažím se nezapomínat ani na tohle, já vím, myslím, myslím na ně v modlitbách ...

Dává přednost, spolu se svou rodinou, spontánní modlitbě a nemá rád formalizované modlitby. Modlitba je pro něj sám život. V době, kdy tento poznatek bylo potřeba předat jeho dětem, to neměl ještě takto uspořádané a tak by jim předával jen naučené věci.

...čili naše modlitba je spíš taková spontánní, nemáme to tak, je to spontánní, nemáme to tak, že bychom zasedli každý den v deset nula nula, to znamená, a začali se prostě modlit, nejsem ani moc přítelem formalizovaných modliteb, že si modlitbu jako představuju, že je sám život, celá modlitba at špatná nebo dobrá a tak si myslím, že tohle jsem, v době, kdy to bylo potřeba předat, tak jsem to ještě neměl tak úplně sesumírované a asi bych jim předával jenom ty naučené věci.

Myslí si, že předavatelé víry nejsou rodiče, ale starší. Starší může být vůdce nebo někdo, kdo ho ztělesňuje, který je někdo jiný než rodič. Takovými staršími můžou být i moudří dědečkové a babičky, kteří mají za sebou životní zkušenosti.

Takže si skoro myslím, že role (...), a tak ono se to tak někdy říká, že role předávaců víry není ze strany rodičů, ale starších.

A i tak to třeba při té iniciaci i je, že ten, kdo předává ten duchovní život, to není, já nevím, nemusí, může to být otec, ale jako vůdce, vůdce(...), ztělesnění vůdce, který je většinou někdo jiný než je, ale, otec nebo matka.

Tak to jsou ty moudré babičky a moudří dědečkové, kteří tím svým přístupem(...), už mají taky něco za sebou,...

Přiznává se, že předávání víry u dcer nebylo úspěšné v tom smyslu, že dcery do kostela nechodí. Na druhou stranu pro Erika není chození do kostela pro zachování víry a odpovědného života to nejdůležitější. Myslí si, že pečeť přijetí křtu a víry, kterou

dostaly, nemohou sundat, že to v nich někde je a že některé věci, které se s životem věřícího člověka neslučují, prostě udělat nemohou. Toto jeho přesvědčení mu sami dcery potvrdily.

...z tohoto pohledu, kdyby se mě někdo ptal, modlíte se, prostě, denně, předávali jste i , (...)že všechny děti byly pravidelně u toho a tamhle u toho a všechny rádi(...) tak musím říct, že ne. Pravdou je, že výsledkem toho teda je, teďka to, že děvčata do kostela nechodí, což (...), jinak chození do kostela pro mě není vždy zas(...) zachovávání víry a života a nejenom odpovědného, neříkám, že to co dělají, dělají podle toho, jak já bych si to představoval, na druhé straně taky, ... že to v nich, jakoby, je. Já mám takovou jako myšlenku, že, když už teda do toho jednou byly ponořeny, tak, že prostě, s (...)ta pečeť nejde, nejde sundat, takže(...) a samy ty děti to říkají, zase, když, nedá se nic dělat, někde to prostě v nás je. Já tohle, prostě, nemůžu udělat.

Víru se svým dětem snaží předávat vlastním příkladem a svou existencí.

Co se týče předávání víry, já tož nevím, co to je, (...) jak se předává víra? Já se snažím předávat jí příkladem a tím, že prostě exi(...) třeba špatně, ale, vím, že jsem mohl se tvářit, nebo být lepší, ale, (...) jo, vím to, že to tak je, (...) ale zas na druhé straně si myslím, že ten příklad konec konců, strom se pozná po ovoci, a kdybych, kdybych jako né, že přenášel hory, ale lásku bych neměl, tak nejsem nic, ...

3.3.1.2 Radoslav

Radoslav žil do svých osmnácti let v okresním městě Olomouckého kraje, které má přibližně 45 000 obyvatel. Je římskokatolického vyznání. Jeho rodiče jsou výjimečně praktikující katolíci. Má vysokoškolské vzdělání a v současné době pracuje v bance.

Je otcem dvou malých dětí. V roce 2012 se mu narodilo jeho první dítě a minulý rok druhé. Jeho zkušenosti s otcovstvím jsou velmi čerstvé a krátké - téměř tříleté. Se svojí ženou Júlíí, se kterou je už šest let ženatý, bydlí v rodinném domě v okrajové části Prahy.

Před narozením dítěte

Se svojí ženou Júlíí se brali v roce 2009. 5 let byli spolu bez dětí a Radoslav na toto období jejich života vzpomíná velmi pozitivně. Našel tu pravou ženu, se kterou by chtěl sdílet svůj další život, ženu, které si maximálně váží. Intenzivně se spolu s manželkou věnovali svým zaměstnáním a snažili se společně vybudovat zázemí pro svůj další společný život.

Pět let jsme byli spolu bez dětí. Na to období vzpomínám velmi pozitivně.

Mám pocit, že jsem našel tu pravou ženu. Také jsme se intenzivně věnovali svým pracím... abychom si vybudovali nějaké zázemí, eventuálně bydlení.

Změna po narození dítěte

Radoslavův život se po narození dítěte hodně změnil. S příchodem prvního toužebně očekávaného dítěte se dostavilo obrovské nadšení z toho, že se stane otcem. Byly to pro něj moc krásné okamžiky, když se mu konečně narodil jeho první syn. Toto intenzivní prožívání trvalo první dva roky, kdy se s velkou intenzitou a s velkým odhodláním pouštěl do všeho, co souviselo s otcovskou rolí.

Můj život se hodně změnil, docela bych se pokusil popsat tu změnu...

...příchodem prvního dítěte to bylo obrovské nadšení, očekávání obzvláště podpořené tím, že jakoby se nám pár let nedařilo počít dítěte o to bylo větší nadšení a očekávání,

...byly to moc krásné okamžiky, když se narodil syn první dítě, první rok jak bych tak řekl nebo.

...první rok až dva jeho života to tak nějak intenzivněji trvalo s velkým odhodláním jsem se pouštěl do všeho.

Péče o domácnost a děti

Péče o domácnost a děti je pro Radoslava důležitá. Snaží se pomáhat se vším, co domácnost přináší jako jsou: nákupy nebo příprava jídla. Své děti koupe, připravuje je na spánek a dále se snaží vyplnit jejich volný čas. Přestože se v této oblasti snaží, je si vědom skutečnosti, že manželka toho dělá více a proto se jí snaží od zátěže s dětmi ulevit, aby si mohla přes den odpočinout, protože večer vstává k dětem.

Jako po fyzické stránce, je to pomáhat se vším co ta domácnost přináší od nějakých nákupů, přes nějaké s přípravou jídla samozřejmě žena dělá těchto věcí více, až po vyplnění volného těch dětí času a koupání uložení ke spánku.

Takové ty běžné činnosti, které doma jsou se snažím, ideálně to nějak...ne vždy to jde naplno, ale snažím se, aby ta zátěž na ženu nebyla příliš veliká. Už s tím, že často k těm dětem vstává v noci, což dělá většinou žena, aby měla třeba přes den na chvilku mohla odpočinout.

Příchod druhého dítěte

S příchodem druhého dítěte – dcery – v roce 2014, se u Radoslava dostavil stav vystřízlivění a vyprchání jeho úplného počátečního nadšení a uvědomění si skutečnosti v jaké se nachází. Začal si uvědomovat a vnímat svoji roli otce v rovině zodpovědnosti, dolehla na něj tíže otcovství a začal mít obavu, aby byl schopen svoji roli otce dobře zvládnout, zaopatřit rodinu a dobře se o ní i o děti postarat. S těmito nároky se musel vypořádat, nebylo to pro něj jednoduché, ale v současné době má pocit, že se jeho fyzická i psychická zátěž stabilizovala a je připraven na další zvládnutí úkolů spojených s otcovstvím.

S příchodem dcery v roce 2014 mám pocit, že na dolehla, ještě větší tíže nebo toho otcovství, nějaké té zodpovědnosti, bylo vystrážlivění a uvědomění si silněji v jaké situaci se člověk nachází, jakoby ten pocit, aby člověk to dokázal našem složitém světě, dobře zvládat a zaopatřit rodinu, řádně se o děti a o rodinu starat, takže jakoby to úplný původní nadšení, to nějak vyprchalo. Teď je hlavně víc starosti a ta tíha té odpovědnosti. Jinak teď jsme se nějak zaběhli, usadili, tak člověk se nějak smířil zasadil do situace ve které je, tak se to nějakým způsobem stabilizovalo, uklidnilo a s přáním, aby mě všechno šlo a fungovalo dál jak má.

Musím přiznat, že s těmi nároky, jsem se musel vypořádat, nebylo to úplně hladké, věřím mám pocit, že v této fázi ta fyzická či psychická zátěž tak nějak stabilizovala a ustálila, že mám našlápnuto k tomu, abychom to další třeba cesty, co nám bude přinášet, dobře zvládali.

Trávení času s dětmi

Je si vědom toho, že nestačí děti jen hmotně zabezpečit a proto se snaží s dětmi trávit svůj volný čas a záleží mu na tom, aby byl kvalitně vyplněný. Snaží se pro děti vymyslet něco přínosného, zprostředkovat jim nové poznání, znalosti a podněty, aby je činnost stále bavila. Protože na děti nemá tolik času, jak by si představoval, tak se jim ve volných chvílích snaží věnovat naplno. Hraje si s dětmi, dívá se s nimi na televizi a jezdí s nimi na výlety, občas jde s nimi do kostela.

Aby to nebylo jenom o zabezpečování, ale tyhle věci děti neřeší, aby to bylo i o nějak kvalitně vyplnit ten čas, nemá jakby tu možnost dělat program dětem věnovat se jim plně celé dny, o to víc se snažím, abych ve volných chvílích mohl se těm dětem na plno věnovat a vymyslet něco přínosného co je bude bavit a aby jim to něco dalo nějaké nové poznání, nějaké nové znalosti.

Spíš je to hledání o nových podmětů a činností, které by dělání z jiného úhlu, aby nás to stále bavilo, ale asi není žádná jednotlivost. Snažím se dělat všechno stejně třeba hraní s kostkami, dívání se na televizi, do kostela občas přijít, na nějaký výlet zajet. Snažil se pořád ty podměty rozšiřovat a sami přicházet na to, co by se dále s nimi dalo dělat.

Současné prožívání otcovství

V současnosti se Radoslav každodenně těší z pokroků svých malých dětí, kdy poprvé něco udělají: sednou si, stoupnou si nebo promluví. Má radost, že se mu splnilo to co chtěl, skutečnost, že se stal otcem. Situace, kdy se mu nedaří uřídit děti, jejich aktivitu a temperament, mu způsobují stres. Přál by si, aby svoji otcovskou roli zvládal lépe, aby děti uměl správně vést, šel jim příkladem. Přál by si, aby rostly podle jeho představ, aby svým příkladem spolu se svou ženou předali dětem správné vzorce chování. V této oblasti u sebe vidí velké možnosti ke zlepšení.

...jsou vyplněny dalšími chvílemi kdy se mohu s těmi dětmi radovat, mazlit těšit se z toho jak něco jim poprvé jde nebo poprvé něco udělají sednou, stoupnou, promluví. V podstatě to je to dennodenní radování z toho jak jsou veselí jaké dělají pokroky.

...je to velká radost je to něco co jsem chtěl na co jsem se těšil co se splnilo, musím říct, že mám to co jsem si přál,

...tak určitě ty momenty, kdy děti jakoby je těžké je uřídit přináší to vždy stres...

Možná co mě napadá je, abych ne, aby bylo jinak, ale abych tu roli otce zvládal lépe v tom jak ty děti, správně řídit, vést, jít jim příkladem, a abych to opravdu na nich viděl a časem, že z nich rostou lidi podle představ těch rodičů.

Svým způsobem ta výchova co jim dáváme má vzorce toho chování, aby uviděli, že je na nich potom, že se jim dostávají a chovají se podle toho, jak jsme si to představovali. Když jsme je to učili co jim zakazovali nebo ukazovali jak se chovat, takže v tomhle je spousta práce pro rodiče ke zlepšování se a učení se.

Víra

V roli předavatele víry svým dětem Radoslav pociťuje nejistotu. Nepovažuje se za velkého znalce víry. Proces jejího předávání se však nesnaží brzdit. Jako přínosné vnímá chození dětí kostela a také jejich přítomnost v křesťanské komunitě. Vzhledem k tomu, že jeho žena vyrůstala ve víře a má více zkušeností než on, je ona tím, kdo jim poznatky ohledně víry předává.

No, spíš žena ta to vede, ta má bližší k téhle víře než já. Já jsem spíš takový ten článek, který nechce nějak ten proces brzdit. Mám zato, na tom co dělají, chodí do kostela nebo jsou v nějaké komunitě s dětma, to má jakoby také přínosy pro ně (...), jo ,takže to podporuji v tomto ohledu. Ale jelikož nejsem nějaký velký znalec (...) tady té víry, v tomhle vyrůstala více žena, takže tyhle poznatky jim předává ona.

3.3.1.3 Štefan

Štefan vyrůstal ve velké katolické rodině. Je římskokatolického vyznání a pochází z Východních Čech, kde žil do svých dvaceti let. Dosáhl středoškolského vzdělání a v současné době pracuje u PC. S otcovstvím má bohaté zkušenosti, protože je otcem už 26 let a má celkem pět dětí. Dvě z jeho dětí už bydlí samostatně a jedna z jeho dcer je vdaná. Žije se svou ženou Olinkou a třemi dětmi v panelovém domě na okrajovém pražském sídlišti.

Těšení se na roli otce

Na roli otce se Štefan velice těšil. Už jako kluk rád vozil svého malého bratra v kočárku a těšila ho činnost pečovat o malé sourozence. Velký vzor svého otcovství spatřuje ve svém tatínkovi, který se svým dětem snažil hodně věnovat svůj volný čas, přestože měl spousty práce okolo domu. Tato skutečnost se v něm hluboko uložila a těšil se na roli rodiče. Chtěl se věnovat svým dětem, stejně jako to dělal jeho otec, který si s nimi hrál,

kreslil a stavěl papírové divadlo. Tatínek mu byl vzorem také v určování hranic, ve vlídném přístupu a také v tom, že uměl pochválit za dobře odvedenou práci. Štefan se těšil na život ve velké rodině, se kterou měl pozitivní zkušenost, kterou chtěl sdílet se svými dětmi a manželkou. Je vděčný své rodině, která jej postavila do života. Snažil se zkušenosti, které načerpal, předávat dál ve své vlastní rodině.

Já osobně pozitivně, velice jsem se těšil na roli otce, ...

A už jako malej kluk jsem malýho bráčku, jsem hrozně rád vozil v kočárku ,tak tohle ve mně ve mě tak trošku netypicky možná , takže ty miminka ne všichni tatínkové. Až když to běhá ,až když to rozumí, tak já jsem se,takže jsem se hrozně na to těšil.

...a jako pamatuju se když nás bylo hodně, takže se nám tatínek snažil co to šlo věnovat. Nebo pamatuju se kreslil a hrál divadýlko, postavil nějaký papírový divadlo. Jako že se nám věnoval i přes co teda (...) ,co musel kolem baráku a s tím spousty dětí a tak stejně měl na nás čas a to si jako pamatuju ,to se ve mně hodně zaseto, to jsem v sobě cítil a těšil se na roli rodiče, že to budu s dětma taky jako dělat, jak to půjde. Potěšilo mě když jsem byl pochválenej za odvedenou práci když se něco povedlo nebo udělalo nebo to prostě produktivní přístup, pochopitelně byli jsme víc trestaný, že jo taky .Nasekáno na zadek, jak se říká i toto bylo a takže i přísnost i držení nějakých hranic, mantinelů nebo utváření kam se už jako nelze ubírat a na druhou stranu zas jako vlídnost a jako rodinná pohoda.

Hrozně jsem se těšil na velkou rodinu, tím že jsem měl zkušenost a pozitivní zkušenost, někdo z velké rodiny nechce mít (velkou rodinu), třeba právě že má nějakou citovou ztrátu nebo nemohli si dovolit leccos, což teda my jsme nemohli, ale přes to mě ta rodina jako postavila do života, jako by v pozitivním světle, což jsem hrozně rád za to...

Áá takže to mi to mi vlastně dělá radost zpětně ta rodina, v které jsem vyrůstal a co jsem moh předávat, se pokouším dál tý současný rodině.

Změna po narození dítěte

Po narození prvního dítěte musel změnit svůj žebříček hodnot. Postarat se o děti, se pro něj stalo prioritou. V publikacích o dětech se s manželkou dozvěděli, že je potřeba se dětem nejvíce věnovat v prvním roce života a proto tato činnost na něj kladla požadavek plného nasazení jeho aktivity.

Změnil se v tom, že člověk změnil žebříček hodnot musel přeházet

...postarat se o děti bylo na prvním místě společně s partnerkou Olinkou. Nechali jsme si poradit od jiných moudrých

Do prvního roku nebo, že nejvíc dítě vnímá do prvního roku věku , ač se to nezdá a to už na to mimino mrňavý vnímající, tak už něco broukat povídat, laskat se.Přivínovat dceru, navozovat tak, tím pádem to znamenalo 24 hodin denně začínaj zoubky, prdíky takže, takže plný nasazení.

Volný čas s dětmi

Snažil se dětem věnovat hodně času, jako to dělal jeho otec. Hodně si s nimi hrál a dělal různé hlouposti. Dělal a hrál dětem divadlo nebo lepil domečky s papíru.

Hodně jsem si s nima hrál. Konička jednoho po druhým vozil nebo všechny po čtyřech takový kravinky. Do deky zabalit jako pytel na zádech a zpíval jsem pytel mouky a ten se někde sypal. Další volovina, takový blbosti, pálit nějakým měkkým míčkem nebo tak nějak (...) divadlo papírový od dědečka, taky to jsme věděli uděláme jim divadlo dětem. Hodně si hrát, na lepení domečků a tak.

Prožívání otcovství v současnosti

V současné době si užívá své otcovství. Sbírá plody své práce a těší se z nich. Užívá si toho, že se mu spolu s manželkou podařilo děti dobře vychovat a že zase oni ostatním dávají to, co je naučili. Užívá si také své dědečkovské povinnosti a snaží se být stále otcem a ne se věnovat jen sobě a svým zálibám. Radost z rodiny ho hodně nabíjí a povzbuzuje. Dodává mu potřebnou energii a sílu ve středním pokročilém věku.

V současné době už moc né, protože už teď už trhám ty plody, které jsme zasévali u prcků malejch a vydrželi ty nervy s nima a tak a teď už dospěli a tak snad něco dobrého do života dostali vracej to, vracej to už zase jiným způsobem nám potom a dalším, dalším dál, tak takže teď je člověk žádné nároky v současné době žádné nároky, protože přijímám, užívám si toho, že se to zatím podařilo

V současné době spíš se flákám jako otec, už si užívám dědečkovskou... Pak snažím se být tím tatškou furt...

Tak mi to dává prostě velkou radost a nabíjí mě to i když člověk, jako v tomhle věku středního nebo už po středního věku (...) na člověka ledacos doléhá (...). Tak radost z rodiny, ta hodně nabíjí a povzbuzuje .

Role otce u dospělých dětí

Důležité je pro něj stále udržovat s dětmi pěkný kontakt, přestože už jsou samostatné. Dále je pro Štefana podstatné být jim přiměřeně na blízku, aby věděly, že když budou potřebovat pomoci, že se na něho mohou obrátit. Je si vědom toho, že je potřeba si udržovat určité hranice při zasahování do záležitostí dospělých dětí. V současné době pocítuje náročnost úkolu vůči poslednímu dospívajícímu dítěti, které s nimi žije ve společné domácnosti a nepřipraví mu všechno podnos, protože finanční prostředky, to Štefanovi dnes umožňují, na rozdíl od minulosti. Chce ho naučit samostatnosti, stejně jako starší děti.

Á, udržovat s dětmi uhh třeba pěkný kontakt i když jsou samostatný...

...tak nějak jim být přiměřeně na blízku ne ve zlém, aby se necejtily až jako přehlížení. Nebo zase: „vy jste se dlouho neozvali,“ (...) si dávat pozor ,aby to nebylo moc často. Tak nějak citlivě citlivě, povzdálí. S nějakou pomocí, to taky tak citlivě, že jo, ať se co nejvíc snažej oni. Když bude třeba něco

náhle řešit, je možné se obrátit na rodiče pomoci, snažit se jako udržet si to tu hranici. Moc jim do toho nezasahovat, když teda chtějí...

Nároky to taky klade třeba v současné době na poslední dítě, který je s náma doma...

Třeba si myslím, že je náročný nebo ted'ka náš úkol, nějak udržet, snažit se nějak udržet to ,co měli ti starší v dětství.. To ted'ka je pro nás těžký nepodlehout, když je pohoda .Ti starší nás udržují trošku ve střehu, to my jsme teda nemohli vůbec.Ty nám to aspoň trošku připomínají, že je to důležitý tomu poslednímu nepřipravit všechno pod nos, tak aby si taky prošlapal ,i když má taky prošlapanou od těch starších, aby taky on sám musel .

Vzdělání

S přípravou dětí do školy se střídali společně s manželkou. Všechny děti navštěvovaly církevních školy, nejdříve křesťanskou základní školu a dále pak křesťanské gymnázium. Kladně hodnotí, možnost vzdělání dětí na církevních školách v Praze.

Tak na obou, tak jak kdo moh, tak nějak tak. Někdo třeba některému předmětu víc.

Tak jako hrozně nám pomohlo tohle to i možnost škol církevních máme tady v Praze výběrů od pátý třídy nebo do pátý třídy v základní škole a od šestý třídy na agéčku ,do tý nebo u voršilek. Střední gymnázium (...)to taky bereme jako velký plus a spousta lidí v republice tohle nemá.

Víra

Štefan považuje za důležité chodit s dětmi do kostela už od narození. Nesouhlasí s tím, že by děti měly chodit na bohoslužby, až když jsou větší a berou rozum. Náboženskou výchovu vnímá jako součást přirozeného osobního života. Jeho děti se v neděli účastnily mše a měly svoje obrázkové bible. Když povyroستly, dostaly svoji biblickou stránku, ze které si četly. Jako křesťanská rodina měli svůj nedělní rituál – společnou modlitbu u oběda při svíčkách. Modlitbu vnímá jako přirozenou součást života. Podle jeho zkušeností by měla být přirozenou součástí života rodičů a celé rodiny. Modlitbu přizpůsoboval věku dětí a se staršími se modlil trochu jinak. Snažil se být připravený pomoci v osobním růstu víry u starších dětí. Pozitivně vnímá pomoc salesiánů ve farnosti a společenství mládeže – spolčo, které tam vzniklo. Těší ho, že jeho děti jsou aktivní věřící, že chodí do kostela a hrají ve schole, ale uvědomuje si, že se tento ideální stav může kdykoli změnit. Jako výchovný přínos pro děti hodnotí prostředí stejně smýšlejících vrstevníků na křesťanských školách. Byl překvapen a potěšen, že se děti sami přihlásily na přípravu na biřmování a že jim nemusel nic připomínat.

V první řadě jsme s nima chodili do kostela ze začátku, to jistě dost důležitý.Důležitý krok do dalšího vývoje nebo do dalších. Né najednou ve třech letech někde začít, kdy to dítě bere rozum

...právě tu náboženskou výchovu jakoby přirozeně, že je to součástí přirozeného života osobního. V neděli účast na mši, děti měli svoje malý Bible obrázkový, když byli větší tak tak dostali každé svou biblickou stránku.

Když byli větší tak tak dostali každé svou biblickou stránku, něco se z toho se četlo, společná modlitba při svíčkách u oběda, modlitba v neděli takový rituál, tak jako si myslím co nejpřirozeněji.

...tak jako si myslím co nejpřirozeněji. Musej to vzít ti rodiče, jestli to maskujou nebo dělaj něco jinak nebo to maskujou k vůli dětem, aby (...) Tak se to prokoukne. Nebo (...) nebude to prostě to pravý ořechový, jak se říká (...) Musej to žít sami sami rodiče a přirozeně musí tím žít, žije celá rodina

...jak dorůstaly (...) už v pokoji Samuela, třeba zašel jeden z rodičů (...) jsme se pomodlili trochu jinak a pak přišel věk, kdy už o to nestál a tak nějak člověk musel být na toto připraven a poznat a nesnažit se horko těžko a pomoci v osobní růst té víře

A jak už jsem říkal nám náramně moc pomohlo prostředí pomohlo prostředí farnosti () salesiánský, ...*

...pak spolčo, který tak vzniklo. Udržuje už dlouho. Toho nábožka, ale to takový pokračování nepřímý toho co v () bylo u salesiánů.*

Děti choděj do kostela, hrajou s chorem tototo. Za pár let měsíc se to třeba bude jmenovat jinak, konečná není, ale v současné době je člověk rád, ...

Tak to taky hodně formuje ty děcka, kolektiv stejně smýšlejících těch křesťanských školách ...

Byli děti na biřmování. Sami si říkali (...) nemuseli jsme to připomínat, že sami chodili k biřmování na přípravu, skoro jsme nevěděli, že tam chod. Jsme rádi, že to tak šlo, šlo samo.

3.4 Závěr – diskuze

V dokumentech papežů je možné najít některé rysy otcovství, které se vztahují k současné roli otce. Z tradičních rysů popsáné v kapitole 2.2.1 této práce to jsou:

1. Povinnost poskytnout dětem obživu a vzdělání a 2. povinnost zabezpečení dětí v budoucnu. Dnes jsou tyto dva rysy vnímány společně v tom smyslu, že otec, který poskytuje dětem vzdělání je zároveň zabezpečuje i v budoucnu. Jeho péče o budoucí uplatnění potomků ve společnosti a na trhu práce, jim zajišťuje finanční zabezpečení v budoucí perspektivě. Povinnost otce poskytnout dětem obživu se týká jejich materiálního a finančního zajištění. Vzhledem k těmto rysům jsem se při vyhodnocení výzkumných rozhovorů zaměřila na informace týkající se přístupu otců ke vzdělání dětí a k jejich materiálnímu a finančnímu zabezpečení.

Z „nových“ rysů, které se nachází v kapitole 2.2.2 to jsou: 1. povinnost ve vztahu k manželství – příprava, 2. problémy s přítomností a nepřítomností otce, 3. odpovědnost otce za rozvoj rodiny, 4. povinnost duchovní. Na základě těchto rysů a s přihlédnutím k textu v dokumentu *Pokoj a dobro*, jenž byl rozebrán v kapitole 2.1.2.2, jsem se u respondentů zaměřila na informace, které se týkají předávání

poznatků o jejich otcovské roli, o způsobu trávení volného času s dětmi, o jejich přístupu k výchově a jejich chápání a předávání víry.

V závěru se znovu vracím k dokumentu *Pokoj a dobro*, který je pro současného katolického otce určitým směrníkem, jak se pokusit roli otce v rodině realizovat vzhledem k požadavkům, které jsou na otce kladeny v současné společnosti.

„Představa, že pracovní požadavky se týkají hlavně mužů a požadavky rodinné hlavně žen, není oprávněná. Je na mužích, aby si nově uvědomili své role, které mají přebírat v moderním manželství. Větší flexibilita rolí a rovnocennost v partnerských vztazích znamenají přínos i pro utváření vstřícnějších vztahů v rodinném životě.

Tyto změny by však nijak neměly umenšovat nezastupitelné role a poslání ženy – matky a odpovědného otce v rodině. Výchova k mateřství, stejně tak jako formování odpovědného otcovství s plnou účastí na výchově, jsou úkolem mnoha společenských institucí, především však rodiny samotné. Manželé vedou své děti především příkladem vlastního života.“²⁷⁵

Na základě citovaného textu jsem se při vyhodnocení rozhovoru zaměřila na informace, týkající se zapojení zkoumaných otců v domácnosti a způsobu, jakým pomáhají s péčí o děti.

3.4.1 Přístup otců ke vzdělání dětí a k jejich materiálnímu a finančnímu zabezpečení

V této části představím výsledky analýzy rozhovorů tří otců: Erika, Radoslava a Štefana, jichž zkušenost s otcovstvím jsem představila v předchozí kapitole 4.3.2 a které zde umožní detailní pohled a srovnání jejich přístupu ke vzdělání dětí a k jejich materiálnímu a finančnímu zabezpečení.

3.4.1.1 Vzdělávání dětí

Erik se přiznává, že oblast učení s dětmi zanedbával. Na učení s dětmi neměl čas, kvůli velkému pracovnímu vytížení. Učení s dětmi se věnovala manželka Zdeňka, která měla na děti více času.

Radoslav má děti ve věku tři a jeden rok, přesto mu záleží na tom, aby byl čas, který s nimi tráví kvalitně vyplněný. Snaží se pro děti vymyslet něco přínosného, zprostředkovat jim nové poznání, znalosti a podněty, aby je činnost stále bavila.

²⁷⁵ *Pokoj a dobro. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskuzi, s. 50.*

Štefan se společně s manželkou střídal s přípravou dětí do školy. Všechny děti navštěvovaly církevních školy, nejdříve křesťanskou základní školu a dále pak křesťanské gymnázium. Kladně hodnotí, možnost vzdělání dětí na církevních školách v Praze.

3.4.1.2 Materiální a finanční zabezpečení

Erik silně vnímal svoji povinnost vůči svým dětem a rodině, která se týkala jejího materiálního a finančního zabezpečení. Jak přibývalo nároků a povinností se zvyšujícím se počtem dětí, tak zažíval velkou bezradnost, jakým způsobem rozklíčovat svoji otcovskou roli. Protože se mu nedařilo najít klíč, jak se zhostit všech povinností spojených s otcovstvím, zakoušel čím dál větší skleslost, znavenost a depresi. Z dnešního pohledu svůj akcent, který tomuto rozměru přikládal, hodnotí jako svůj deficit vůči dětem. Lituje, že je okradl o čas, který s ním mohly trávit. Roli finančního zajišťovatele rodiny, která pro něj znamenala velkou nesvobodu, vnímal a nazýval jako bezútešné nekončící otroctví.

Radoslav si s příchodem druhého dítěte začal uvědomovat a vnímat svoji roli otce v rovině zodpovědnosti, dolehla na něj tíže otcovství a začal mít obavu, aby byl schopen svoji roli otce dobře zvládnout, zaopatřit rodinu a dobře se o ní i o děti postarat. S těmito nároky se musel vypořádat, nebylo to pro něj jednoduché, ale v současné době má pocit, že se jeho fyzická i psychická zátěž stabilizovala a je připraven na další zvládnutí úkolů spojených s otcovstvím.

Štefan se o těchto problémech v rozhovoru nezmiňuje. Pouze to, že si děti musely vydělávat peníze na brigádách, pokud potřebovaly finance na kroužky a koníčky, protože finančních prostředků pro 5 dětí bylo málo.

3.4.2 Předávání poznatků o otcovské roli, způsob trávení volného času s dětmi, výchova, chápání a způsob předávání víry

Na základě analýzy rozhovoru tří respondentů: Erika, Radoslava a Štefana, zde představím výsledky, které umožní detailní pohled na předávání poznatků o otcovské roli, o způsobu trávení volného času s dětmi, o výchově a také o chápání a způsobu předávání víry.

3.4.2.1 Předávání poznatků o otcovské roli

Erik neměl nikoho, kdo by mu poradil, koho by se mohl zeptat a kdo by ho vedl v jeho otcovské roli. Jeho vlastní otec pro něj nebyl v tomto ohledu vůdcem. Přál si, aby si ho

rodiče víc všímali, měl pocit, že jim je lhostejný a že je lhostejný i svému otci. Toužil po rodičovské lásce a blízkosti. Jeho bezradnost, deprese a skleslost souvisela s tím, že nebyl na roli otce připraven a nevěděl si s ní rady.

Radoslav se o tomto tématu v rozhovoru nezmiňuje.

Štefan jako svůj velký vzor otcovství spatřuje ve svém tatínkovi, který se svým dětem snažil hodně věnovat svůj volný čas, přestože měl spousty práce okolo domu. Tato skutečnost se v něm hluboko uložila a těšil se na roli rodiče. Chtěl se věnovat svým dětem, stejně jako to dělal jeho otec, který si s nimi hrál, kreslil a stavěl papírové divadlo. Tatínek mu byl vzorem také v určování hranic, ve vlídném přístupu a také v tom, že uměl pochválit za dobře odvedenou práci. Štefan se těšil na život ve velké rodině, se kterou měl pozitivní zkušenost, kterou chtěl sdílet se svými dětmi a manželkou. Je vděčný své rodině, která jej postavila do života. Snažil se zkušenosti, které načerpal, předávat dál ve své vlastní rodině.

3.4.2.2 Způsob trávení volného času s dětmi

Když byly děti malé, bylo Erikovou povinností vymýšlet program pro děti a zaštit'ovat ho. V současné době většinou tráví svůj volný čas se svými dvěma syny. Jeden z nich je dospívající a druhý už plnoletý. Jezdí s nimi společně na různé bitvy a bitevní akce. Účast na těchto bitvách mu, jak tvrdí, zachránila život. Skutečnost, že může tyto aktivity společně prožívat se svými syny, že jim může být prospěšný, že ho berou jako sobě rovného a že ho vnímají pozitivně, mu působí radost. Jednoznačně je to sblížilo s nejstarším synem, který je rád, že ho Erik podporuje, že s ním jezdí na takové akce a že splnil jeho nevyslovenou touhu společně s ním tento prostor sdílet. Erik ve společných akcích se syny našel něco, co mu v mládí chybělo a co nikdy neměl. Přál si, aby si ho rodiče víc všímali. Měl pocit, že jim je lhostejný a toužil po rodičovské lásce a blízkosti. Tento jejich přístup jim občas v pubertě vyčítal. Zde našel prostor, jak prožívat čas se svými dospívajícími syny jako partner v trávení volného času a ne jako ten, který je vnímán jako kontrolor a dohlížitel. Objevil zde místo pro souznění mužských světů a prožívá zde skutečnost, že fungují se syny na stejné chlapské bázi. Užívá si společného času, kdy společně bojují. Akce prožívá ve stejné dimenzi jako ostatní účastníci bitvy bez ohledu na věk. V prostředí a mezi lidmi kam jezdí se svými syny, se cítí příjemně. Jejich vztah je založený na společné gentlemen's agreement, kde vystupuje každý sám za sebe. Jeho snahou není jejich omezování ani kontrola. Svoje aktuální otcovství prožívá v jiné dimenzi. Užívá si otcovství se svými syny, které má

odlišnou kvalitu než, prožívání otcovství se svými staršími dcerami, které na takové akce nikdy moc nebyly.

Radoslav si je vědom toho, že nestačí děti jen hmotně zabezpečit a proto se snaží s dětmi trávit svůj volný čas a záleží mu na tom, aby byl kvalitně vyplněný. Pokouší se pro děti vymyslet něco přínosného, zprostředkovat jim nové poznání, znalosti a podněty, aby je činnost stále bavila. Protože na děti nemá tolik času, jak by si představoval, tak se jim ve volných chvílích snaží věnovat naplno. Hraje si s dětmi, dívá se s nimi na televizi a jezdí s nimi na výlety, občas jde s nimi do kostela.

Štefan se snažil se dětem věnovat hodně času, jako to dělal jeho otec. Hodně si s nimi hrál a dělal různé hlouposti. Dělal a hrál dětem divadlo nebo lepil domečky s papíru.

3.4.2.3 Výchova

V současné době je pro Erika rozměr soužití s dospělými dětmi podstatný a mnohem důležitější než materiální zabezpečení rodiny. Musí se naučit žít v jedné domácnosti s dospělými lidmi, kteří z jeho dětí vyrostli. Výchovné usměrňování už nemůže řešit direktivním nařizováním, tak jako když byly děti malé, ale musí se vůči nim učit toleranci. Další nárok, který si Erik uvědomuje a na kterém by měl pracovat v soužití s dospělými dětmi, je učit se dětem víc naslouchat a odhadnout, co by mohly chtít a co očekávají. Uvědomuje si svoji zodpovědnost za budoucnost dětí. Za to co se s nimi děje, přestože už jsou dospělé. Zde spatřuje svoji povinnost jako budovatel rodu a je si vědom určitého závazku. Přeje si, aby děti zodpovědně, radostně a svobodně prožily svůj život. Slovo svobodně vnímá ve smyslu bez zbytečných depresí nebo problémů. Erik ve svém přání vychází z vlastní zkušenosti, kdy prožíval deprese ze své otcovské role.

V současnosti se Radoslav každodenně těší z pokroků svých malých dětí, kdy poprvé něco udělají: sednou si, stoupnou si nebo promluví. Má radost, že se mu splnilo to co chtěl, skutečnost, že se stal otcem. Situace, kdy se mu nedaří uřídit děti, jejich aktivitu a temperament, mu způsobují stres. Přál by si, aby svoji otcovskou roli zvládal lépe, aby děti uměl správně vést, šel jim příkladem. Přál by si, aby rostly podle jeho představ, aby svým příkladem spolu se svou ženou předali dětem správné vzorce chování. V této oblasti u sebe vidí velké možnosti ke zlepšení.

Pro Štefana je důležité stále udržovat s dětmi pěkný kontakt, přestože už jsou samostatné. Dále je pro něj podstatné, být jim přiměřeně na blízku, aby věděly, že když budou potřebovat pomoci, že se na něj mohou obrátit. Je si vědom toho, že by měl

udržovat určité hranice při zasahování do záležitostí dospělých dětí. V současné době pociťuje náročnost úkolu vůči poslednímu dospívajícímu dítěti, které s nimi žije ve společné domácnosti. Snaží se nepřipravit mu všechno podnos. Chce ho naučit samostatnosti, stejně jako starší děti.

3.4.2.4 Chápání a způsob předávání víry

Erik se zamýšlí a hledá spirituální rozměr otcovství, aby v situacích, kterého ho potkaly, kdy byl na dně a nevěděl jak dál, mohl načerpat síly. Uvědomuje si důležitost role vedení při předávání víry. Víru se svým dětem snaží předávat vlastním příkladem a svou existencí. Myslí si, že předavatelé víry nejsou rodiče, ale starší. Starší může být vůdce nebo někdo, kdo ho ztělesňuje, který je někdo jiný než rodič. Takovými staršími můžou být i moudří dědečkové a babičky, kteří mají za sebou životní zkušenosti.

Přiznává se, že předávání víry u dcer nebylo úspěšné v tom smyslu, že dcery do kostela nechodí. Na druhou stranu pro Erika není chození do kostela pro zachování víry a odpovědného života to nejdůležitější. Myslí si, že pečeť přijetí křtu a víry, kterou dostaly, nemohou sundat, že to v nich někde je a že některé věci, které se s životem věřícího člověka neslučují, prostě udělat nemohou. Toto jeho přesvědčení mu samy dcery potvrdily.

Myslí na svoje děti v modlitbě. Snaží se děti hýčkat ve svém duchovním prostoru. Modlí se za to, aby byl jejich život naplněný a požehnaný. Jeho modlitba má neformalizovaný charakter. Dává přednost, spolu se svou rodinou, spontánní modlitbě a neztotožňuje z formalizovanými modlitbami. Modlitba je pro něj sám život. V době, kdy tento poznatek bylo potřeba předat jeho dětem, to ještě neměl takto uspořádané a tak by jim předával jen naučené věci.

Radoslav v roli předavatele víry pociťuje nejistotu. Nepovažuje se za velkého znalce víry. Proces jejího předávání svým dětem se však nesnaží brzdit. Jako přínosné vnímá chození dětí kostela a také jejich přítomnost v křesťanské komunitě. Vzhledem k tomu, že jeho žena vyrůstala ve víře a má více zkušeností než on, je ona tím, kdo jim poznatky ohledně víry předává.

Štefan považuje za důležité chodit s dětmi do kostela už od narození. Nesouhlasí s tím, že by děti měly chodit na bohoslužby, až když jsou větší a berou rozum. Náboženskou výchovu vnímá jako součást přirozeného osobního života. Jeho děti se v neděli účastnily mše a měly svoje obrázkové bible. Když povyroستly, dostaly svoji

biblickou stránku, ze které se četly. Jako křesťanská rodina měli svůj nedělní rituál – společnou modlitbu u oběda při svíčkách.

Modlitbu vnímá jako přirozenou součást života. Podle jeho zkušeností by měla být přirozenou součástí života rodičů a celé rodiny. Modlitbu přizpůsoboval věku dětí a se staršími se modlil trochu jinak. Snažil se být připravený pomoci v osobním růstu víry u starších dětí. Pozitivně vnímá pomoc salesiánů ve farnosti a společenství mládeže – spolčo, které tam vzniklo. Těší ho, že jeho děti jsou aktivní věřící, že chodí do kostela a hrají ve schole, ale uvědomuje si, že se tento ideální stav může kdykoli změnit. Jako výchovný přínos pro děti hodnotí prostředí stejně smýšlejících vrstevníků na křesťanských školách. Byl překvapen a potěšen, že děti se samy přihlásily na přípravu na biřmování. Příznivě hodnotí fakt, že jim nemusel nic připomínat.

3.4.3 Zapojení otců v domácnosti a pomoc s péčí o děti

Pro Erika nebyl a není problém postarat se o chod domácnosti, se vším, co k tomu patří. Vaří, nakupuje, dojde s odpadky, umyje nádobí, vypere, vytře, vysaje. Nedělá mu problém pomoci v domácnosti s čímkoli a snaží se být pro své děti vzorem. Chce, aby viděly, že dělá všechno. Neodmítá a neobává se žádné práce. Dělá i takové chlapské technické práce, které jsou spojené s chodem domu a se zahradou. Prořezává stromy, připravuje dřevo, opravuje co je potřeba a také vyměňuje žárovky.

Péče o domácnost a děti je pro Radoslava důležitá. Snaží se pomáhat se vším, co domácnost přináší jako jsou: nákupy nebo příprava jídla. Svě děti koupe, připravuje je na spánek a dále se snaží vyplnit jejich volný čas. Přestože se v této oblasti snaží, je si vědom skutečnosti, že manželka toho dělá více a proto se jí snaží od zátěže s dětmi ulevit, aby si mohla přes den odpočinout, protože večer vstává k dětem.

Pro Štefana se stalo prioritou postarat se o děti. V publikacích o dětech se s manželkou dozvěděli, že je potřeba se dětem nejvíce věnovat v prvním roce života a proto tato činnost na něj kladla požadavek plného nasazení jeho aktivity.

4 ZÁVĚR

Otcovství má v současnosti jiný obsah než mělo v 19. století, jak dokládá teoretická část této diplomové práce. Neznamená to však, že role otce ztratila na významu. Přítomnost pečujícího otce je pro děti nepostradatelná vzhledem k jejich zdravému psychickému vývoji i prevenci společenských problémů. Role pečujícího otce je nejdostupnějším modelem otcovství v dnešní rodině, která je schopná zvládnout nové, časově náročné požadavky současné výchovy. Tato snaha o rovnocenný partnerský přístup při výchově, jenž je záležitostí obou rodičů, umožňuje flexibilitu rolí, která je dnes ve výchově nezbytná.

V praktické části bylo popsáno několik možných pohledů vnímání role otce očima věřících mužů. Cílem diplomové práce nebylo zobecnění dat zjištěných v kvalitativním výzkumu, ale možnost seznámení se s konkrétními pohledy na prožívání otcovství spojené s malou exkurzí do hlubin vnímání otcovské role.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

AUGUSTYN, J. *Být otcem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-581-0.

BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*. Praha: VYŠEHRAD, 2002. ISBN 80-7021-605-0.

BIDDULPH, S. *Mužství: jak zvládat všechny mužské role*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672096.

BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství Jak se stát moderním otcem*. Brno: JOTA, 2004. ISBN 80-7217-296-4.

ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN neuvedeno

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8

Dokumenty II. vatikánského koncilu. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 8071130893.

DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7330-136-1.

Familiaris consortio: Apoštolská adhortace Jana Pavla II. O úkolech křesťanské rodiny současném světě. Praha: ZVON, 1992. ISBN 80-7113-067-2.

GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-396-7.

- HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.
- Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.
- LANGMAMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN 8090142478.
- MATOUŠEK, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-121-5.
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- MOŽNÝ, I. *Moderní rodina mýty a skutečnost*. Brno: NAKLADATELSTVÍ BLOK, 1990. ISBN 80-7029-018-8.
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 2006. ISBN 80-86429-58-X
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-065-3.

NOVÁK, T. *O otcovské roli Význam otce v rodině*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4498-8.

Nový biblický slovník. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-1.

Okružní list Pia papeže XI. o křesťanské výchově mládeže. Olomouc: Matice cyrilometodějská v Olomouci, 1930. ISBN neuvedeno

Papežská rada pro rodinu. rodina, manželství a „fakticky existující soužití“ Praha: sekretariát české biskupské konference, 2001. ISBN neuvedeno

Písmo svaté Starého a Nového zákona, včetně deuterokanonických knih, podle ekumenického vydání z roku 1985. 2. katolické vyd. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

Pokoj a dobro: List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskuzi. Praha: sekretariát České biskupské konference, 2001. ISBN neuvedeno.

ROHR, R. MARTHOS, J. *Cesta divokého muže: Úvahy o mužské spiritualitě*. Brno: Cesta, 2002. ISBN 80-7295-032-0.

ŘIHÁČEK, T. ČERMÁK, I. HYTYCH, R.. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 9788021063822.

SKOBLÍK, J. *Poznámky ke křesťanské etice: pracovní text*. Praha: KTF UK a Křesťanská akademie, 1994. 59. sv. edice Studium. ISBN neuvedeno

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: PORTÁL, 1999. ISBN 80-7178-249-1.

WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8.

WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-720-1726-3.

Internetové zdroje:

ZEMAN, J. *Manželství a rodina – vše se změnilo* [online]. [cit. 16. února 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.i17-11.cz/josef-zeman>>

ZEMAN, J. Rodina a náš vstup do EU. In *Teologické texty* [online]. 2001, č. 5. [cit. 15. února 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2001-5/Rodina-a-nas-vstup-do-EU.html>>

ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. In *Teologické texty* [online]. 2003, č. 1. Dostupné na WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Nove-pojeti-manzelstvi.html>>

Quadragesimo anno: Encyklika Pia XI. o uspořádání společnosti, obnově společenského řádu a jeho zdokonalení podle zásad evangelia ke 40. výročí vydání Rerum novarum z 15. května 1931 [online]. Praha: ZVON, 1996. ISBN 80–7113–154–7 Dostupné na WWW: <http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/QuadragesimoAnno.htm>

Casti Connubii: encyklika o křesťanském manželství [online]. poslední aktualizace 19.4.2007. Dostupné na WWW: <<http://ktf.cuni.cz/~ovecka/2006-7/Spec%20moralka%20%20-%20Partnerske%20vztahy%20-%20KSTE027>>

PRINZ, J. Gender lze od radikálních ideologií oprostit: rozhovor ze sociologem Janem Spoustou. *Katolický týdeník* [online]. 2014, č. 4. Dostupné na WWW: <<http://www.katydz.cz/clanky/gender-lze-od-radikalnich-ideologii-oprostit.html>>

Rerum novarum: Encyklika papeže Lva XIII. o dělnické otázce z 15. května 1891 [online]. Praha: ZVON, 1996. ISBN 80–7113–154–7. Dostupné na WWW: <http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/RerumNovarum.htm>

Humane vitae: Encyklika Pavla VI. o správném řádu sdělování lidského života z 25. července roku 1968 [online]. Stojanov, 1980. ISBN neuvedeno. Dostupné na WWW: <<http://www.kebrle.cz/katdocs/HumanaeVitae.htm>>

Mater et magistra: Encyklika Jana XXIII. o nejnovějším vývoji života společnosti a o jeho utváření ve světle křesťanského učení z 15. května 1961 [online]. Praha: ZVON, 1996. ISBN 80-7113-154-7. Dostupné na WWW: <http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/MaterEtMagistra.htm>

Dopis rodinám papeže Jana Pavla II.: 1994 rok rodiny [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.cirkev.cz/res/data/003/000388.pdf>>

CIC Codex iuris canonici: Kodex kanonického práva [online]. Dostupné na WWW: <<http://web.katolik.cz/feeling/library/Kodex.pdf>>

PŘÍLOHA – přepisy rozhovorů

Přepisy rozhovorů byly z veřejně přístupné databáze vypuštěny z důvodu zachování anonymity.

ABSTRAKT

KRŇÁVKOVÁ, M. Otcovství a vnímání role otce v okrajové pražské farnosti. České Budějovice 2015. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Pavel Kuchař, Ph.D.

Klíčová slova: otcovství, role otce, gender, nauka o rodině, církevní model, rysy otcovství, model rodiny, církevní encykliky, mužský vzor, kodex kanonického práva, feminismus, průmyslová revoluce, krize otcovství

Práce se zabývá popisem otcovství od dob antiky až po současnost. Charakterizuje roli otce v jednotlivých historických obdobích a popisuje vlivy, které jí spoluutvářely. Zaměřuje se na popis těchto vlivů také v prostředí katolické církve a analyzuje je z církevního pohledu.

Praktická část práce se zabývá pohledem mužů z jedné okrajové pražské farnosti na jejich otcovskou roli. Snaží se zachytit prožívání jejich otcovství a analyzuje jej vzhledem k přístupu otců ke vzdělání dětí a k jejich materiálnímu zabezpečení. Zaměřuje se na jejich způsob trávení volného času s dětmi, výchovu, chápání a způsob předávání víry. Dále analyzuje způsob zapojení otců v domácnosti a jejich pomoc s péčí o děti.

ABSTRACT

Fatherhood and the perception of the roleplay of the father in a Prague parish.

Key words: fatherhood, role play of the father, gender, study of family, church model, features of the fatherhood, model of the family, church encyclicals, male ideal, canonical law codex, feminism, industrial revolution, crisis of the fatherhood

The thesis describes fatherhood from the antic age until now. It defines the role play of the father in each historical periods of time and describes sources of influence which formed this role. The study is also focused on the influence in the catholic church and analysis from the church point of view.

Subject of the thesis practical part is views of men on their role as fathers in a Prague suburb parish. It attempts to capture their fatherhood experience and to analyse it in relation to the fathers' attitude to the education of their children and material security. It focuses on ways of spending leisure time with their children, their education and comprehension and passing faith on them. It also analyses ways of the fathers' involvement in their households and child care.